REGISTERED No M. 989. Vol I, No. 3.

శ్రీ

హిందూజనసంస్కారిణీ

ప్రత్యాంగ్లేయ మాసాంత్యమునఁ
ప్రకటింపఁబడు
వివిధవిషయక మాసపత్త్రిక.

'HINDUJANA SAMSKARINI'

ద్వితీయకల్పము సంపుటము 1	1912 అక్టోబరు 1912 October	సంచిక 3

మన్నవ. సింహాచలముపంతులు. పత్త్రికాధిపతి.
పురశైవాకము, వేపేరిపోస్టు, మదరాస్. ఎన్. సి.

Editor
Mannava Simhachalam Pantulu.

విషయసూచిక.

చందా వివరణము.

పోషకులకు	సంవత్సరము	1-కి	రూ.	12-0-0
సహాయులకు	,,	,,		6-0-0
చందాదారులకు	,,	,,		3-0-0

Printed at the Jyotishmati Press, Madras.
1912

పోషకులు.

మహారాజశ్రీ, కొమర్రాజు - వెంకటలక్ష్మణరావుపంతులుగారు. ఎం. ఏ.
దివాన్ మునగాలసంస్థానము.

ప్రకటన.

మన్నవ-బుచ్చయ్యపంతులుగారిచే ప్రచురింపఁబడిన గ్రంథములు.

(పదవిభాగ ప్రతిపదార్థ తాత్పర్య సారాంశములతోడ.)

గ్రంథము			
ఈశావాస్యోపనిషత్తు	0	2	0
కేనోపనిషత్తు	0	3	0
కఠోపనిషత్తు	0	8	0
ప్రశ్నోపనిషత్తు	0	8	0
ముండకోపనిషత్తు	0	6	6
మాండూక్యోపనిషత్తు	0	4	0
ఐతరేయోపనిషత్తు	0	6	6
తైత్తిరీయోపనిషత్తు (శిక్ష, ఆనందము, భృగు, నారాయణములు.)	1	8	0
బృహదారణ్యకోపనిషత్తు	4	0	0
ఛాందోగ్యోపనిషత్తు	5	0	0
శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు (అచ్చుగుచున్నది.)			
వజ్రసూచికోపనిషత్తు	0	1	0
బ్రహ్మోపనిషత్తు	0	1	6
పురుషసూక్తము	0	2	0
శ్రీసూక్తమ్	0	1	0
యజుర్వేదులసంధ్యావందనమ్	0	7	6
వర్ణోత్పత్తి వివరణము	0	0	6
ఋగ్వేదసంహిత, ప్రథమాష్టకము, తెలుఁగున ఋక్కు-	5	0	0
ఋగ్వేదుల సంధ్యావందనమ్ (అర్థముతోడ.)	0	6	6
ఋగ్వేదుల వివాహప్రయోగము (తెలుఁగర్థసహితముగ)	1	8	0

గ్రంథము		
పరాశరస్మృతి, మాధవాచార్య భాష్యానుసారముగ తెలుఁగు తాత్పర్యసహితము)	0	10
వృద్ధపరాశరస్మృతి (తెలుఁగర్థసహితముగ)	0	2
శాతాతపధర్మశాస్త్రము (అచ్చుగుచున్నది.)		
శాతాతప సంహితా	0	4
యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి (మూడు కాండములు)	1	8
లిఖితస్మృతి (తెలుఁగర్థసహిత.)	0	8
లిఖిత సంహితా	0	2
శౌనకస్మృతి (తెలుఁగర్థసహితముగ)	1	4
దక్షస్మృతి	0	5
శంఖలిఖిత ధర్మశాస్త్రము	0	2
శంఖధర్మశాస్త్రము	0	9
హారీత ధర్మశాస్త్రము	0	5
బుధ ధర్మశాస్త్రము	0	2
పులస్త్యధర్మశాస్త్రము	0	2
బృహస్పతి ధర్మశాస్త్రము	0	3
దేవలధర్మశాస్త్రము	0	3
గౌతమస్మృతి	1	0
ఆశ్వలాయన ప్రవరకాండము	0	2
ఆపస్తంబ ప్రవరకాండము	0	2
యజుర్వేదుల వివాహప్రయోగము	1	4
యజుర్వేదుల ఆబ్దికమంత్రములు	0	10

☞ మా చందాదారులకు నవంబరు నెలాఖరువఱకు నూటికి రూ 25 లు చొప్పు క్రయమునుండి మినహాయించెదము.

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

మన్నవ - సింహాచలముపంతులు
"హిందూజన సంస్కారిణి" కార్యస్థానము
పురశవాకం. వేపేరిపోస్టు; మద్రాస్. ఎస్.

శ్రీ

హిందూజనసంస్కారిణి

ప్రత్యాంగ్లేయ మాసాంత్యమునఁ

బ్రకటింపఁబడు

వివిధవిషయక మాసపత్త్రిక.

ద్వితీయకల్పము సంపుటము 1	1912 అక్టోబరు 1912 October	సంచిక 3

స్వవిషయము.

ఆర్యమహాశయులారా !

"హిందూజన సంస్కారిణి" అను పేరంబరఁగు మాసపత్త్రికను చాలకాలము నా తండ్రిగారైన మన్నవ-బుచ్చయ్యపంతులుగారు ప్రకటించుచున్న విషయము జగద్విదితమే కదా. వారు స్వర్గవాసులైన పిమ్మట నీపత్త్రికా ప్రకటనము నిలిచిపోయెను. ఇపుడు మరల దీనిని ప్రకటింపుఁడని పలువురు ప్రోత్సాహము చేసినందునను, శ్రీయుతులు అస్మన్మాతులులు మద్దాళి సుబ్రహ్మణ్యయ్యపంతులుగారును, మద్దాళి ఆదినారాయణయ్య పంతులుగారును మూఁడువందల రూపాయలు విరాళముగా నొసంగి మదిష్టసిద్ధికి తోడ్పడినందునను, ప్రకటింపఁ దొడంగినాఁడను. ఇందు ఇంతకుమున్ను ముద్రింపఁబడిన ఉపనిషత్తులకెల్ల శ్రీశంకరాచార్యకృత వ్యాఖ్యానమును, ఆనందగిరి టీకానుసారముగ తాత్పర్యమును ముద్రింపఁబడును. మఱియు కేవలము వేదాంతగ్రంథములనుమాత్రమేగాక తత్కాలోచితముగ నితర గ్రంథములనుగూడఁ బ్రకటింపఁబడును. మహాభాగులగు వారెల్లరును నా తండ్రిగారియందుంచిన యభిమానమును నాయందునుంచి పత్త్రికాభివృద్ధి చేయం కోరఁబడియెదరు. మఱికొందఱికును పత్త్రిక పంపఁబడినది. ఎల్లరును పత్త్రికాగ్రహీతలై పోషకులుగను చందాదారులుగ నుండి సహకారులగుదురని ప్రార్థించుచున్నాఁడను. భిక్షులకు విశేషముగా విన్నవింపఁ బనిలేదు.

ఋ.

సి

హిందూజనసంస్కారిణి.

'విశేషవిజ్ఞాపనము.'

దేశమునందైనను సరియే యత్న కార్యసిద్ధికి ధనవంతులు సహాయపడవలయును.
నేకార్యమును నెఱవేఱదు. కావున ఆంధ్రదేశీయులగు మహారాజులును రాజు
లు జమీందారులును ధనికులును సాహుకారులును సహాయముచేసి పత్రికాభివృద్ధి
ప్రార్థించెదము.

'గ్రంథకర్తలకు విజ్ఞప్తి.'

ముద్రించుటకుఁ దగిన గ్రంథములను రచించినవారును, అట్టి గ్రంథ
దయచేసి మాకుఁ దెలియఁజేసినచో వలయువానిని బహుమానము
సంసిద్ధులమై యున్నారము. జ్ఞానవిజ్ఞానగ్రంథము లేవియైనను

'పత్రికాధిపతులకు విన్నపము.'

జకు లెల్లరును పరివర్తనక్రమము ననుసరించి తమ పత్రికలను
పత్రికనుగూర్చి ప్రశంసింప వేఁడెదము. మేమును మాపత్రిక
నుగూర్చి ప్రశంసింపఁ గలవారము.

'పత్రికాగ్రహీతలకు మనవి.'

ను భాషాభిమానులును మతాభిమానులును మాయందు సంపూర్ణాను
గ్రహముంచి పత్రికాభివృద్ధి యగునట్లు పోషకులుగనో చందాదారులుగనో యుండుట
మేగాక, దీనిని తమ తమ మిత్రమండలియందును వ్యాపింపఁజేసి దినదినాభివృద్ధి యగు
నట్లు కావింపవలయు నని ప్రార్థించెదము.

చందా వివరణము.

పోషకులకు	సంవత్సరము	1-కి	రూ.	12-0-0
సహాయులకు	,,	,,		6-0-0
చందాదారులకు	,,	,,		3-0-0

హిందూజనసంస్కారిణి ఆఫీస్,
మదరాసు
1912

ఇట్లు
మన్నవ-సింహాచలముపంతులు
పత్రికాధిపతి.

విన్నపము.

ఆర్యులారా! ఈపత్త్రికతో మూఁడునెలల పత్త్రికలు తమకుఁ బంపియున్నారము. ఇదివఱకు తమతమ యభిప్రాయములను దెలియచేయనివారు ఇఁకనైనను దయచేసి తెలుపవలయునని కోరెదము. మౌనముగా నుండినచో మా పత్త్రికను గ్రహించినట్లుగనే భావించి పైనెలపత్త్రికను వి. పి. గా పంపుదుము.

కృతి విమర్శములు.

లక్ష్మీపతిశతకము:— ఇది విజయనగరములో ప్లీడరుగానుండు మ-రా-రా-శ్రీ, జయంతి వెంకన్న కవిగారిచే రచితమైనది. 'లక్ష్మీపతేఘృణిపాలయమాం ప్రపన్నమ్' అను మకుటముగల్గి వసంతతిలకావృత్తశ్లోకములతోఁ దనరారుచున్నది. పండితులకును పామరులకును పఠనయోగ్యంబైనదిగను హృద్యంబైనదిగ నున్నది. దీనివెల తెలియలేదు. గ్రంథము చిన్నదిగను అందమైన ముద్రణముగలదిగ నున్నది.

రాఘవశతకము:— ఇది మ-రా-రా-శ్రీ ముత్యే సూర్యనారాయణశర్మగారిచేత రచియింపఁబడినది. 'రాఘవా' అను మకుటముగల చంపకోత్పలమాలికా పద్యమయమైనది. కవిత్వము హృదయానందజనకంబై యున్నది. వలయువారు గోదావరి జిల్లా పెద్దాపురముతాలూకా కిర్లమపూడియందుండు గ్రంథకర్తగారికి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

ఆంధ్రప్రకాశిక:— ఇది మద్రాసునందు వారమునకు రెండుసారులు ప్రకటింపఁబడు వృత్తాంతపత్త్రిక. దీనికి చందా సంవత్సరమునకు 6-0-0. ఇందు రాజకీయ విషయములును ఇతర లౌకిక విషయములును చక్కఁగా పరిశీలించి వ్రాయఁబడుచుండును. ఆంధ్రవార్తాపత్త్రికలలో నిదియే మనకు వృద్ధపత్త్రికయై వెలయుచున్నది.

సువర్ణలేఖ:— ఇది తణుకునందు ప్రకటింపఁబడు వారపత్త్రిక.— ఇందు సంఘసంస్కార విషయములును జనోపయోగకరములగు నితరవిషయములును వ్రాయంబడు చుండును. దీనికి సంవత్సరమునకు చందా 2-8-0

శశిలేఖ:—ఇది చెన్నపురియందు వారమున కొలుమాలుల ప్రకటింపఁబడు వార్తాపత్త్రిక. దీనికి చందా సం 1-కి 6-0-0. ఇదియు ఇంచుమించుగా ఆంధ్రప్రకాశిక వంటిదై తనరారుచున్నది.

దర్పాణ్:—ఇది గుంటూరునందు ప్రకటింపఁబడు వారపత్త్రిక. దీనికి చందా సం 1-కి 2-8-0 ఇందు పెక్కు విషయము లణఁగియున్నవి. సకలజనులును గ్రహింపఁదగినట్టిది. ఇది క్రమక్రమముగా వృద్ధికావలయునని కోరెదము.

దేశాభిమాని:—ఇది బెజవాడయందుండి వెలువడునట్టి వారపత్త్రిక. దీనికి చందా సంవత్సరమునకు 3-0-0. ఇదియు ఆంధ్రప్రకాశికవంటిదే యగును. అయినను ఇందు సంఘసంస్కార విషయములు తఱుచుగా వ్రాయంబడుచుండును.

ఆంధ్రపత్త్రిక:—ఇది బొంబాయినుండి వెలువడునట్టి వారపత్త్రిక. దీనికి చందా సం. 1-కి. 3-8-0. దీనియందు వివిధవిషయములు చర్చింపఁబడుచుండును. ప్రకృతమున జనులు అభివృద్ధి నొందుటకుఁ దగినమార్గము లేవో వానినిగూర్చి తఱుచుగా ...సములు వ్రాయఁబడును. సకల జనులును ...కొనఁదగిన పత్త్రికయనం దగి...ది.

ప్రారంభవిద్య:— ఇది ఏలూరిలో మెస్సర్సు రామా అండ్ కంపెని వారిచే ...పఁబడు మాసపత్త్రిక. చందా సం. 1-కి 1-1-0. ఇందు బాలురతరగతికి విద్య ...కు సులువైన మార్గములును, వారికి వలయు పాఠక్రమములును, ఉపాధ్యాయులు ...కొనఁదగిన పలువిషయములును గానంబడుచున్నవి. కనుక దీనిని బడిపంతులెల్లరును ...కొందగునని మాయాశయము.

మనోరంజని:— ఇది కాకినాడలో మెస్సర్సు. జి. వెంకన్న బ్రదర్సు ...చేఁ బ్రకటింపఁడు మాసపత్త్రిక. దీనికి చందా సం 1-కి 2-0-0. ఇందు నవలలును, ...కములును, ఇంకను సమయోచితమగు పెక్కువిషయములును బ్రకటింపఁబడుచుండును.

ప్రబోధిని:— ఇది గుంటూరుజిల్లా దుగ్గిరాలలో ప్రబోధినీ ముద్రాక్షర ...కారులచే ప్రకటింపఁబడు మాసపత్త్రిక. దీనికి చందా యింతయని తెలియలేదు.

దీనియందు విశ్వబ్రాహ్మణులయొక్క యభివృద్ధికై పెక్కువిషయములు వ్రాయఁబడుచుండినను, ఇతరములగు వివిధవిషయగ్రంథములును బ్రకటింపఁబడుచున్నవి.

ఆకాశవాణి:— ఇది రాజమహేంద్రవరమునందు శ్రీవిద్యానిలయముద్రాక్షరశాలాధిపతులచే బ్రకటింపఁబడు మాసపత్త్రిక. దీనికి చందా సం. 1-కి. 2-8-0. ఇందు గద్యప్రబంధములు, నవలలు, నాటకములు, ప్రహసనములు, ఇంకను పలువిషయములు ప్రకటింపఁబడుచుండును.

హిందూసుందరి:— ఇది కంతేరునుండి వెలువడు మాసపత్త్రిక. దీనికి చందా సంవత్సరమునకు 2-0-0. దీనియందు హిందూస్త్రీలు అభివృద్ధి నొందుటకుఁ దగిన విషయములే తెలుచుగా వ్రాయంబడుచుండును. పత్త్రికాకర్త్రి సాధ్వీమణి యగుటంబట్టియే వ్యాసములు వ్రాయువా రల్లరును స్త్రీవ్యక్తులై యున్నారు. దీనిని తలిదండ్రులు బాలికలను, యువకులు తమసతులను పఠించునట్లు ప్రేరింపఁగోరెదము.

అభినవసరస్వతి:— ఇది గుంటూరుజిల్లా పల్నాడు తాలూకా జానపాడునందుండి వెలువడు మాసపత్త్రిక. దీనికి చందా సంవత్సరమునకు 2-0-0. ఇందు ప్రబంధములు, నవలలు, ఇంకను లోకోపకారకమైన యితరవిషయములు ప్రకటింపఁబడుచుండును.

తెలుఁగులాజర్నల్:— ఇది మచిలీపట్నము (బందరు) నుండి వెలువడు మాసపత్త్రిక. దీనికి చందా సం. 1-కి 3-0-0. ఇందు ఇండియాలోఁగల అన్ని కోర్టులలోని వ్యాజ్యములయొక్క స్వభావమును, వానిపై జరుపఁబడిన చర్యలును, న్యాయాధిపతులు తీర్మానించిన న్యాయవిధానములును సులువుగా గ్రామోద్యోగస్థులాదిగాఁగలవారందఱును దెలియునట్లు వ్రాసి ప్రకటింపఁబడుచుండును. కావున, న్యాయవిధానపక్షులు కాఁగోరువారి కిది చింతామణివంటిదై యున్నది.

ఆర్యులారా! మా కార్యాలయము నలంకరించిన వృత్తాంతపత్త్రికలనుగూర్చియు, ప్రబంధాదులను బ్రకటించు మాసికపత్త్రికలనుగూర్చియు మేము విస్తరముగా వ్రాయమిచేత వానియొక్క మహిమ స్వల్పమని యెంచకుఁడు. ఎవ్వరును నిరర్థకమైన కార్యమునకుఁ దలపెట్టరు. లోకులయొక్క ఆదరము కొలఁది పత్త్రికాభివృద్ధి యగుచుండును. కాన యెల్లవారును పత్త్రికలను గైకొని పఠింపవలయునని ప్రార్థించెదము.

వి. "సవా అయమాత్మా బ్రహ్మవిజ్ఞానమయః" "ఆ యీయాత్మ బ్రహ్మవిజ్ఞానమయుఁడు." అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు చెప్పఁబడియున్నది.

అవ. ఈప్రపంచము అసద్రూప మని దృష్టాంతముతో రెండు శ్లోకములచేఁ జెప్పుచున్నారు.

అనుభూతో౽ప్యయంలోకో వ్యవహారక్షమో౽పిసన్,
అసద్రూపో యథాస్వప్న ఉత్తరక్షణబాధతః. ౫౬

తా. ఈలోకము అనుభవింపఁబడునది యైనను వ్యవహారసామర్థ్యముకలది యైనను, స్వప్నమువలె ఉత్తరక్షణమునందు బాధకమై (మిథ్యయని నిశ్చయింపఁబడినదై) యుండుటచేత అసద్రూప మగును.

స్వప్నో జాగరణే౽లీకః స్వప్నే౽పి జాగరో నహి,
ద్వయమేవ లయే నాస్తి లయో౽పి హ్యుభయోర్నచ. ౫౭

తా. స్వప్నము జాగ్రమునందు మిథ్య. జాగ్రము స్వప్నమునందు అబద్ధము. ఆజాగ్రత్స్వప్నములు రెండును లయమైన సుషుప్తియందు లేవు. సుషుప్తిఆజాగ్రత్స్వప్నములురెంటియందును లేదు.

అవ. సద్రూప మిట్టిదని చెప్పుచున్నారు.

త్రయమేవం భవేన్మిథ్యా గుణత్రయవినిర్మితమ్,
అస్య ద్రష్టా గుణాతీతో నిత్యో హ్యేకశ్చిదాత్మనః. ౫౮

తా. త్రిగుణములచే కల్పింపఁబడిన మూఁడవస్థలును మిథ్యయే. వీనియొక్క ద్రష్ట గుణాతీతమును నిత్యమును ఏకము నైన చిదాత్మయే.

వి. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనునవి త్రిగుణములు. జాగ్రము, స్వప్నము సుషుప్తి, అనునవి త్రివిధావస్థలు.

అవ. జీవబ్రహ్మలకు భేదము మిథ్య యని దృష్టాంతముతో రెండుశ్లోకములచేఁ జెప్పుచున్నారు.

యద్వన్మృదిఘటభ్రాన్తిః శుక్తౌవా రజతస్థితిః,
తద్వద్బ్రహ్మణి జీవత్వం వీక్ష్యమాణేన పశ్యతి. ౫౯

తా. మృత్తికయందు ఘటభ్రాంతియును, శుక్తియందు రజతముయొక్క ఉనికియును వలె, బ్రహ్మమునందు జీవస్థితి విమర్శించిచూచినచో (ఆత్మతత్త్వముగాఁ జూచినచో) కనఁబడుటలేదు.

యథా మృది ఘటో నామ కనకే కుణ్డలాభిధా,
శుక్తౌ హి రజతఖ్యాతిః జీవశబ్ద స్తథాపరే. ౬౦

తా. మట్టియందు కుండయనెడి పేరును, బంగారమునందు కుండల మనెడి నామమును, ముత్తెపు చిప్పయందు వెండియనెడి పేరును వలె, బ్రహ్మమునందు జీవుఁ డనెడి నామము కలిగియున్నది.

అవ. సకల ప్రపంచమును బ్రహ్మమునందు నామమాత్రమే యని యనేక దృష్టాంతములతో నాలుగు శ్లోకములచేఁ జెప్పుచున్నారు.

యథైవ వ్యోమ్ని నీలత్వం యథా నీరం మరుస్థలే,
పురుషత్వం యథా స్థాణౌ తద్వ ద్విశ్వం చిదాత్మని. ౬౧

తా. ఆకాశమునందు నల్పును, ఎండమావులయందు జలమును, స్థాణువు (మొద్దు) నందు మనుష్యత్వమును (పురుషుఁ డనెడి భ్రాంతియును) వలె, చిదాత్మయందు (పరబ్రహ్మమునందు) ప్రపంచము కనఁబడుచున్నది.

యథైవ శూన్యే వేతాళో గన్ధర్వాణాం పురం యథా,
యథాకాశే ద్విచన్ద్రత్వం తద్వ త్సత్యే జగత్ స్థితిః. ౬౨

తా. ఏరీతిగా, శూన్యమునందు బేతాళస్వరూపమును, గంధర్వనగరమునున్నవో, ఆకాశమునందు ఇర్వురు చంద్రులుకలరో, ఆరీతిగా లోకస్థితి యున్నది. (అనఁగా పైఁజెప్పిన దృష్టాంతములను బట్టి లేదని భావము.)

వి. మేఘములవలన రాజనగరమువలె నలుపుగను బంగారు వన్నెగను కలిగి మఱుగి పోవునది గంధర్వనగర మనబడును.

యథా తరఙ్గకల్లోలై ర్జలమేవ స్ఫుర త్యలమ్,
పాత్రరూపేణ తామ్రం హి బ్రహ్మాణ్డౌఘై స్తథాత్మనా. ౬౩

తా. జలము అలలు మొదలగునవిగను, తామ్రము పాత్ర స్వరూపముగను కనఁబడునట్లు, ఆత్మత్వము బ్రహ్మాండములుగాఁ గానంబడుచున్నది.

ఘటనామ్నా యథా పృథ్వీ పటనామ్నా హి తన్తవః,
జగన్నామ్నా చిదాభాతి జ్ఞేయం తత్త దభావతః. ౬౪

తా. పృథ్వి (మన్ను) ఘటమను పేరుచేతను, నూలు పట (వస్త్ర) మనెడి నామము చేతను, ప్రకాశించునట్లు; చిత్తు జగమనెడి పేరుచేతఁ బ్రకాశించుచున్నది. దాని (ఆపేర్ల యొక్క) అభావముచేత అది (బ్రహ్మము) తెలియఁదగినది.

వి. "వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యమ్." "నామధేయమైన వికార మనునది వాగాశ్రయ మగును. (అనఁగా సత్యవస్తువు కాదు.) మృత్తికయే సత్యవస్తు వగును. అనెడి శ్రుతివలన నెఱుంగునది.

అవ. మీఁదఁ జెప్పిన దృష్టాంతములను బట్టి సర్వత్ర విదేహముక్తియే సిద్ధించుచున్నది. జీవన్ముక్తి చెప్పఁబడలేదని యాశంకించి యిట్లని చెప్పుచున్నారు.

సర్వోఽపి వ్యావహారస్తు బ్రహ్మణా క్రియతే జనైః,
అజ్ఞానా న్న విజానన్తి మృదేవహి ఘటాదికమ్. ౬౫

తా. లోకులచేత సమస్త వ్యవహారము బ్రహ్మముచే చేయఁబడుచున్నది. ఘటాదులు మృత్తికయే యని అజ్ఞానమువలనఁ దెలిసికొనుట లేదు.

వి. అజ్ఞాననివృత్తియే (ద్వైతభావము లేమియే) జీవన్ముక్తి యనఁబడును.

అవ. పైని చెప్పిన విషయమును దృష్టాంతముతో దృఢపఱుచుచున్నారు.

కార్యకారణతానిత్య మాస్తే ఘటమృదోర్యథా,
తథైవ శ్రుతియుక్తిభ్యాం ప్రపఞ్చబ్రహ్మణో రిహ. ౬౬

తా. ఘటమునకును మృత్తికకును కార్యకారణత్వము నిత్యమై యుండునట్లు శ్రుతియుక్తులచేత నిచట ప్రపంచమునకును బ్రహ్మమునకును కార్యకారణత్వ మున్నది.

వి. "యథా సోమ్యైకేన మృత్పిణ్డేన సర్వం మృన్మయం విజ్ఞాతం స్యాత్." "సౌమ్యుఁడా! ఎట్లు ఒక మట్టియుండచేత సమస్తమును మట్టియొక్క స్వరూపమే యని తెలియఁబడుచున్నదో" అను నీ మొదలగునవి శ్రుతి ప్రమాణములు.

అవ. కార్యకారణత్వముయొక్క అభిన్నత్వమును సూచించుచున్నారు.

గృహ్యమాణే ఘటే యద్వ న్మృత్తికాభాతి వై బలాత్,
వీక్ష్యమాణే ప్రపఞ్చేఽపి బ్రహ్మైవాభాతి భాసురమ్. ౬౭

తా. ఘటము తెలియఁబడునప్పుడు అత్యంతము మృత్తికయగునట్లు, విచారించి చూడఁగా ప్రపంచమును ప్రమాణాపేక్ష లేకయే ప్రకాశించునట్టి బ్రహ్మముగనే భాసిల్లుచున్నది.

అవ. అవస్థాభేదముచేత ప్రపంచము గోచరించు విధమును గూర్చి దృష్టాంతముతో చెప్పుచున్నారు.

సదైవాత్మా విశుద్ధోఽస్తి హ్యశుద్ధో భాతి వై సదా,
యథైవ ద్వివిధా రజ్జుః జ్ఞానినోఽజ్ఞానినోఽనిశమ్. ౬౮

తా. రజ్జువు జ్ఞానులకు భయమును కలిగింపనిదిగను అజ్ఞానులకు (సర్పరూపముగా) భయమును కలిగింపించునదిగను నుండునట్లు, ఆత్మ జ్ఞానులకు సర్వదాశుద్ధముగను, అజ్ఞానులకు ఎల్లప్పుడును అశుద్ధముగను నుండునట్లు తోఁచుచున్నది.

అవ. ఆత్మానాత్మవిభేదమును అవివేకు లెఱుఁగనేరరని దృష్టాంతముతోఁ జెప్పుచున్నారు.

యథైవ మృణ్మయః కుమ్భ స్తద్వద్దేహోఽపి చిన్మయః,
ఆత్మానాత్మవిభాగోఽయం ముధైవ క్రియతేఽబుధైః. ౬౯

తా. ఘటము మృత్తికామయమగునట్లు దేహమును చిన్మయముగనే యున్నది. ఈవిధముగా నీయాత్మానాత్మవిభాగము అవివేకులచేత వ్యర్థముగనే కావింపఁబడుచున్నది.

వి. అజ్ఞానులు ఏవిధమునను వాస్తవతత్త్వము నెఱుంగరనియు, దేహమే ఆత్మయని తెలియుచున్నారనియును భావము.

అవ. అవివేకులయొక్క కల్పితదేహతాదాత్మ్యమును దృష్టాంతముతో అయిదు శ్లోకములచేఁ జెప్పుచున్నారు.

సర్పత్వేన యథా రజ్జూ రజతత్వేన శుక్తికా,
* వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాత్మతా. ౭౦

తా. రజ్జువు సర్పత్వముగను, శుక్తి రజతస్థితిగను, నిర్ణయింపఁబడునట్లు † ఆత్మ దేహత్వముగా మూఢునిచే నిశ్చయింపఁబడుచున్నది.

ఘటత్వేన యథా పృథ్వీ పటత్వేనైవ తన్తవః, వినిర్ణీతా. ౭౧

తా. పృథ్వి ఘటత్వముగను తంతువులు పటత్వముగను నిశ్చయింపఁబడునట్లు ఆత్మ ... ...

కనకం కుణ్డలత్వేన తరఙ్గత్వేన వై జలమ్, విని ౭౨

తా. కనకము కుండలత్వముగను జలము అలలవలెను నిశ్చయింపఁ బడునట్లు ఆత్మ ... ...

---

* దీనిని నాలుగు శ్లోకములందును జేర్చి పఠించునది.

† ఇట్లే నాలుగు శ్లోకముల తాత్పర్యమునందును అనుసంధింపవలసినది.

నరత్వేన యథాస్థాణు ర్జలత్వేన మరీచికా, విని ... ౭౩

తా. స్థాణువు పురుషత్వముగను ఎండమావులు జలత్వముగను నిశ్చయింపఁబడినట్లు ఆత్మ ... ...

గృహత్వేనైవ కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవ లోహతా, విని ... ౭౪

తా. కొయ్యలుగృహములుగను, ఇనుముకత్తిగను నిశ్చయింపఁబడునట్లు, ఆత్మ....

అవ. అజ్ఞానముచే నాత్మస్థితిని తెలిసికొనకున్నాఁడని నేఁటువిధముగా దృష్టాంతముతో పండ్రెండుశ్లోకములచేఁ జెప్పుచున్నారు.

యథా వృక్షవిపర్యాసో జలాద్భవతి కస్యచిత్,
* తద్వ దాత్మని దేహత్వం పశ్యత్యజ్ఞానయోగతః. ౭౫

తా. ఒకనికి నీటివలన వృక్షముయొక్క తలక్రిందుస్థితి గోచరించునట్లు § అజ్ఞానవశముచేత ఆత్మయందు దేహత్వమును జూచుచున్నాఁడు.

పోతేన గచ్ఛతః పుంసః సర్వం భాతీవ చఞ్చలమ్, తద్వ ...౭౬

తా. ఓడలో పోవునట్టివానికి సర్వమును చంచలముకలదిగాఁ దోఁచునట్లు, అజ్ఞాన ... ...

పీతత్వంహి యథాశుభ్రే దోషాద్భవతి కస్యచిత్, తద్వ... ౭౭

తా. దోషముచే నొకనికి తెల్లనిదానియందు పచ్చనిరంగు కనఁబడునట్లు, అజ్ఞాన ... ...

చక్షుర్భ్యాం భ్రమశీలాభ్యాం సర్వం భాతి భ్రమాత్మకమ్,తద్వ.౭౮

తా. భ్రమించు (తిరిగెడు) స్వభావముగల నేత్రములచేత సమస్తమును తిరుగుచున్నట్లుగా కనఁబడునట్లు, అజ్ఞాన ... ...

అలాతం భ్రమణే నైవ వర్తులంభాతి సూర్యవత్, తద్వ...౭౯

తా. కొఱవికట్టెను త్రిప్పుటవలననే సూర్యునివంటి వృత్తము తోఁచునట్లు,అజ్ఞాన.

మహత్త్వే సర్వవస్తూనా మణుత్వం హ్యతిదూరతః, తద్వ. ౮౦

తా. సకలవస్తువులయొక్క మహత్త్వమును అతిదూరముచేత అణుత్వముగాఁ గనఁబడునట్లు, అజ్ఞాన. ... ...

---

* ఇట్లే పదునొకండు శ్లోకములందును జేర్చి పఠింపవలసినది.

§ ఈవిధముగా పదునొకండుశ్లోకముల తాత్పర్యమునందును జేర్చి చదువునది.

సూక్ష్మత్వే సర్వభావానాం స్థూలత్వంచోపనేత్రతః, తద్వ. ౮౧

తా. సకలవస్తువులయొక్క సూక్ష్మత్వమును ఉపనేత్రము (సులోచన మనెడి దర్పణవిశేషము) వలన స్థూలత్వముగాఁ గనఁబడునట్లు, అజ్ఞాన ... ...

కాచభూమౌ జలత్వం వా జలభూమౌ హి కాచతా, తద్వ ౮౨

తా. స్ఫటికభూమియందు జలత్వమును, జలభూమియందు స్ఫటికత్వమును గనఁబడునట్లు, అజ్ఞాన ... ...

యద్వదగ్నౌ మణిత్వం హి మణౌ వా వహ్నితా పుమాన్, తద్వ.

తా అగ్నియందు రత్నత్వమును, రత్నమునందు అగ్నిత్వమును పురుషునకుఁ గానంబడునట్లు, అజ్ఞానవశేము ... ...

అభ్రేషు సత్సుధావత్సు సోమో ధావతి భాతి వై, తద్వ ... ౮౪

తా. మేఘములు పోవుచుండఁగా చంద్రుఁడు పరుగెత్తుచున్నట్లు కనఁబడు లాగున, అజ్ఞాన ... ...

యద్వదేవ దిగ్విపర్యాసో మోహాద్భవతి కస్యచిత్, తద్వ ... ౮౫

తా. ఒకనికి మోహమువలన దిగ్భ్రమము (దిక్కు ఇట్టిదని తెలియమి) కలుగునట్లు, అజ్ఞాన ... ...

యథా శశీ జలే భాతి చఞ్చలత్వేన కస్యచిత్, తద్వ ... ౮౬

తా. ఒకనికి జలమునందు చంద్రుఁడు చంచలము కలదిగాఁ గానంబడునట్లు అజ్ఞాన ... ...

అవ. మీఁదఁ జెప్పఁబడిన అధ్యాసము ఆత్మజ్ఞానముచేత నివృత్తించునని రెండు శ్లోకములచేఁ జెప్పుచున్నారు.

ఏవమాత్మన్యవిద్యాతో దేహాధ్యాసో హి జాయతే,
ఏవమాత్మ పరిజ్ఞానా ల్లీయతే చ పరాత్మని. ౮౭

తా. ఇట్లు ఆత్మయందు అవిద్యచేత దేహాధ్యాసము కలుగుచున్నది. అదియే ఆత్మజ్ఞానముచేత పరమాత్మయందు లయమగుచున్నది.

సర్వమాత్మతయా జ్ఞాతం జగత్ స్థావరజఙ్గమమ్,
అభావా త్సర్వభావానాం దేహస్యచాత్మతా కుతః. ౮౮

తా. స్థావరజంగమాత్మకమైన ప్రపంచమంతయు ఆత్మగా తెలియఁబడుచున్నది. సకల భావములును లేకపోయినపుడు శరీరమునకు ఆత్మస్థితి యెక్కడిది? (అనఁగా లేదని యభిప్రాయము)

అవ. ఆత్మజ్ఞానోదయము కలుగుట కుపాయమును జెప్పుచున్నారు.

ఆత్మానం సతతం జానన్ కాలం నయ మహామతే,
ప్రారబ్ధ మఖిలం భుఞ్జన్ నోద్వేగం కర్తు మర్హసి. ౮౯

తా. మహామతీ! (నీవు) ఆత్మను నిరంతరమును దెలిసికొనుచు కాలమును గడపుచుందువుగాక. (అనంతరము) ప్రారబ్ధమంతయును అనుభవించువాఁడై చిత్తక్షోభమును పొందకుండుము.

అవ. ప్రారబ్ధముయొక్కయు, తన్నివృత్తియొక్కయు, రహస్యమును నాలుగు శ్లోకములచేతఁ జెప్పుచున్నారు.

ఉత్పన్నే ప్యాత్మ విజ్ఞానే ప్రారబ్ధం నైవ ముఞ్చతి,
ఇతి యచ్ఛ్రూయతే శాస్త్రే తన్నిరాక్రియతేఽధునా. ౯౦

తా. ఆత్మజ్ఞానముకల్గినను ప్రారబ్ధము విడుచుటలేదని శాస్త్రములం దెయ్యది వినఁబడుచున్నదో, అది యిప్పుడు నిరాకరింపఁబడుచున్నది.

వి. సకల వ్యవహారకారణమైన అజ్ఞానము నివృత్తియైన మీఁద ప్రారబ్ధము లేదని భావము.

తత్త్వజ్ఞానోదయాదూర్ధ్వం ప్రారబ్ధం నైవ విద్యతే,
దేహాదీనా మసత్త్వాత్తు యథా స్వప్నో విబోధతః. ౯౧

తా. మేల్కొన్నతర్వాత కలలేనియట్లు తత్త్వజ్ఞానోదయమైన తర్వాత దేహాదులు అసత్తగుటవలన ప్రారబ్ధములేదు.

కర్మ జన్మాన్తరీయం య త్ప్రారబ్ధ మితికీర్తితమ్,
తత్తు జన్మాన్తరాభావాత్ పుంసో నైవాస్తికర్హిచిత్. ౯౨

తా. జన్మాంతరకర్మ మెయ్యదియో, అది ప్రారబ్ధ మనఁబడును. పురుషునకు జన్మాంతరము లేనందువలన అది కొంచెమైనను లేదు.

వి. 1 సంచిత, 2 ఆగామి, 3 ప్రారబ్ధ మని కర్మము త్రివిధము. 1 జన్మములకు కారణమైనది సంచితము. 2 వర్తమాన శరీరభోగముల నిమిత్తము చేయునది ఆగామి (క్రియ

మాణము). 3 వర్తమానశరీరమునకు కారణమైనది ప్రారబ్ధము. సంచితకర్మము రాఁగల శరీరముకొఱకే యైనను, అది రాఁగల శరీరమునకు ప్రారబ్ధమగుటచేత, ఇచట జన్మాంతర మని చెప్పఁబడినది.

స్వప్నదేహో యథాఽధ్యస్త స్తథైవాయంహి దేహకః,
అధ్యస్తస్య కుతో జన్మ జన్మాభావేహి తత్కుతః. ౯౬

తా. స్వప్నదేహమువలె ఈదేహమును అధ్యస్థమై (కల్పింపఁబడినదై) యున్నది. అధ్యస్తమునకు జన్మ మెక్కడిది? జన్మము లేనపుడు ప్రారబ్ధ మెక్కడిది? (అనఁగా లేదని భావము.

అవ. దేహాది ప్రపంచము బ్రహ్మమునుండి కలిగినదని శ్రుతిప్రమాణము లుండుట వలన నెట్లు అధ్యస్థమగునని యాశంకించి చెప్పుచున్నారు.

ఉపాదానం ప్రపఞ్చస్య మృద్భాణ్డస్యైవ కథ్యతే,
అజ్ఞానంచైవ వేదాన్తై స్తస్మిన్నష్టే క్వవిశ్వతా. ౯౭

తా. భాండమునకు మృత్తికవలె ప్రపంచమునకు అజ్ఞానమును ఉపాదానమని వేదాంతములచేత చెప్పఁబడుచున్నది. అజ్ఞానమే నశించినయెడల ప్రపంచత్వ మెక్కడిది? (అనఁగా లేదని భావము).

వి. ఉత్పత్తి స్థితి లయములకుఁ గారణమైనది ఉపాదానము. ఉత్పత్తి మాత్రమునకుఁ గారణమైనది నిమిత్తము. చకారమువలన బ్రహ్మమే ఉపాదాన మని తాత్పర్యము.

అయినను, కేవలము బ్రహ్మము (నిర్వికారమై యుండుటవలన) జగత్కారణము కాదు. కేవలము అజ్ఞానము (జడమై యుండుటవలన) జగత్కారణము కాదు. కాఁబట్టి రెంటియొక్క చేరికచేతనే జగత్కారణ మగుచున్నది. "సత్యానృతే మిథునీకరోతి" "సత్యము అసత్యము అను నీరెంటిని చేర్చుచున్నాఁడు" అని శ్రుతిప్రమాణము.

మీఁదఁ జెప్పఁబడిన దృష్టాంతములందు జలస్థానమునందు బ్రహ్మము. అనఁగా మట్టిని పిండముచేయునట్టి శక్తికలది జలము. మృత్స్థానమునందు అజ్ఞానము. అనఁగా మఱగించు శక్తికలది మృత్తిక.

అవ. మూఢునకు ప్రపంచము సత్యముగా దోఁచునని దృష్టాంతముతోఁ జెప్పుచున్నారు.

యథారజ్జుం పరిత్యజ్య సర్పం గృహ్ణాతివై భ్రమాత్,
తద్వత్సత్య మవిజ్ఞాయ జగత్పశ్యతి మూఢధీః. ౯౮

ఓమ్.

ఈ శా వా స్యో ప ని ష త్

ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము.

శంకరభాష్యావతారిక.

ఈశావాస్యమిత్యాదయో మన్త్రాః కర్మస్వవినియుక్తాః - తేషామకర్మశేషస్యాత్మనో యాథాత్మ్యప్రకాశకత్వాత్ యాథాత్మ్యంచాత్మనః శుద్ధత్వాపాపవిద్ధత్వైకత్వనిత్యత్వాశరీరత్వసర్వగతత్వాదివక్ష్యమాణం. తచ్చకర్మణా విరుధ్యతే ఇతి యుక్త ఏవైషాం కర్మస్వవినియోగః. నహ్యేవంలక్షణమాత్మనో యాథాత్మ్యముత్పాద్యం వికార్యమాప్యం సంస్కార్యం వా - కర్తృభోక్తృరూపం వా - యేన కర్మశేషతా స్యాత్. సర్వాసాముపనిషదామాత్మయాథాత్మ్యనిరూపణేనైవోపక్షయాత్, గీతానాం మోక్షధర్మాణాం చైవంపరత్వాత్, తస్మాదాత్మనోఽనేకత్వకర్తృత్వభోక్తృత్వాది, చాశుద్ధత్వపాపవిద్ధత్వాది, చోపాదాయ లోకబుద్ధిసిద్ధం కర్మాణి విహితాని. యోహి కర్మఫలేనార్థీ దృష్టేన బ్రహ్మవర్చసాదినా - అదృష్టేన స్వర్గాదినా, చ - ద్విజాతిరహం న కాణకుబ్జత్వాద్యనధికారప్రయోజకధర్మవానిత్యాత్మానం మన్యతే - సోఽధిక్రియతే కర్మస్వితి హి అధికారవిదో వదన్తి. తస్మాదేతే మన్త్రాః ఆత్మనో యాథాత్మ్యప్రకాశనేనాత్మవిషయం స్వాభావికకర్మవిజ్ఞానం నివర్తయన్తః శోకమోహాది సంసారధర్మవిచ్ఛిత్తిసాధనమాత్మైకత్వాది విజ్ఞానముత్పాదయన్తీతి.

అవతారిక.—ఈశావాస్యము మొదలగు వేదమంత్రములు కర్మమునందు వినియోగింపఁబడినవి కావు; అవి కర్మసాధనముగాని ఆత్మయొక్క యథార్థస్థితిని బోధించుచున్నవి. ఆత్మయొక్క యథార్థస్థితియైన నిజస్వరూపము శుద్ధమైనదియును, పాపమునకు సంబంధపడనిదియును, ఏకత్వమును, నిత్యత్వమును, శరీరరహితమైనదియును, సర్వత్రవ్యాపించినదియును, అనునీ మొదలగు లక్షణములతోఁ గూడినదని యిఁకముందు చెప్పఁబడును. అదియు కర్మమునకు విరోధముగ నున్నది. కనుక ఈమంత్రములకు కర్మమునందు వినియోగము (సంబంధము) లేదనుట యుక్తమే యగును. ఈ (మున్ను చెప్పఁబడిన) లక్షణములతోఁగూడిన ఆత్మయొక్క యథార్థస్థితి ఉత్పాద్యముగా

(ఉత్పత్తియగునట్టిదిగా) నైనను, వికార్యముగా (వికారము నొందఁదగినట్టిదిగా) నైనను, ఆప్యముగా (పొందఁదగినదిగా) నైనను, సంస్కార్యముగా (సంస్కారముచేయఁదగినదిగా) నైనను, కర్తగానైనను, భోక్తగానైనను ఉండు నెడల, ఆత్మ కర్మకు అంగమగును. ఆత్మయొక్క నిజస్వరూపము అట్టిదికాదు కనుక, ఆత్మ కర్మకు సాధనముకాదు. మఱియు సకలోపనిషత్తులును ఆత్మస్వరూపమును నిరూపించుటవలనను, భగవద్గీత మొదలగు మోక్షశాస్త్రగ్రంథములలోఁ జెప్పఁబడిన మోక్షధర్మములన్నియు ఆత్మస్వభావమును గుఱించినవిగ నుండుటవలనను, ఆత్మయొక్క నిజస్వరూపము కర్మసాధన మైనదికాదు. కాఁబట్టి ఆత్మయొక్క కర్తృత్వభోక్తృత్వాదులను, అశుద్ధత్వము, పాపత్వముతోఁగూడిన స్థితి, మొదలగునవియును గ్రహించి లోకులయొక్క బుద్ధిచే సిద్ధించిన కర్మములు విధింపఁబడియున్నవి. ఎవఁడు బ్రహ్మతేజస్సు మొదలగువానియొక్క దృష్టమును, స్వర్గాదులు మొదలగువానియొక్క అదృష్టమును, అగు కర్మఫలమును గోరుచున్నాఁడో, నేను బ్రాహ్మణుఁడను, నేను ఒంటికంటివాఁడను, నేను కుంటివాఁడను, అను నీ మొదలగు అనధికారధర్మములు కలవాఁడను కాను, అని తన్ను భావించుచున్నాఁడో, వాఁడు కర్మాధికారి యగుచున్నాఁడు. ఇట్లు కర్మాధికారము నెఱింగినవారు (జైమిని మొదలగువారు) చెప్పుచున్నారు. కావున ఈ మంత్రములు ఆత్మయొక్క నిజస్వరూపమును దెలియఁబఱచుటచేత ఆత్మను విషయము చేయునట్టి స్వభావముగల అజ్ఞానమును నివృత్తిచేయునవియై శోకమోహాది సంసారమును నాశము చేయుటకు సాధనమైన ఆత్మైక్యాది విజ్ఞానమును కలుగఁజేయునవి యై యున్నవి.

మూ॥ ఓమ్. ఈశావాస్య మిదగ్ం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్
తేన త్యక్తేన భుఞ్జీథా మాగృధః కస్య స్విద్ధనమ్. ౧

టీక. జగత్యాం= భూమియందు (బ్రహ్మాండమునందు), యత్కించ=ఏదైన, ఇదం సర్వం=ఈసమస్తమగు, జగత్ =లోకము, ఈశా =ఈశ్వరునిచేత (పరమాత్మచేత), వాస్యం=వ్యాప్తమైనది, తేన=అట్టి, త్యక్తేన= త్యాగముచేత, (ఆత్మానం=ఆత్మను), భుఞ్జీథాః=పరిపాలించుమా ! కస్యస్విత్ =ఎవనియొక్క, ధనం=ధనమును, మాగృధః= కోరకుమా !

తా.—నామరూపవికారాత్మకమగు ఈసమస్త ప్రపంచము ఈశ్వరునిచేత వ్యాప్తమైయున్నదని ఈశ్వరభావన చేయుటచేత, నామరూపాది సర్వవికారమును విడువఁబడుచున్నది. ఇట్టిభావనతోఁ గూడియున్న వానికి సన్న్యాసమందే అధికారము. ఇట్టిసన్న్యాసి

సముచేత ఆత్మను పాలించుకొనుమనియును, నీసంబంధమైనదియు ఇతరసంబంధమైనదియు నగు ధనమును కోరకుమనియును, ఆత్మజ్ఞానికి ఈమంత్రము తత్త్వమును ఉపదేశించి, సర్వకర్మసన్న్యాసపూర్వకమైన జ్ఞాననిష్ఠచేత ఆత్మస్వరూపమును రక్షించుకొనఁదగినదనియును బోధించుచున్నది.

శంకరభాష్యము.

ఏవముక్తాభిధేయసమ్బన్ధప్రయోజనాన్మన్త్రాన్ సఙ్క్షేపతో వ్యాఖ్యాస్యామః. ఈశా- ఈష్టే ఇతి, ఈట్ - తేన ఈశా. ఈశితా పరమేశ్వరః పరమాత్మా సర్వస్య - సహి సర్వమీష్టే సర్వ జన్తూనామాత్మా సన్. తేన స్వేనాత్మనేశా వాస్యం - ఆచ్ఛాదనీయం కిం. [ఇదంసర్వం] యత్కించ - యత్కించిజ్జగత్యాం - పృథివ్యాంజగత్సర్వం. స్వేనాత్మనా అహమేవేదంసర్వమితి పరమార్థ సత్యరూపేణానృతమిదంసర్వంచరాచరమాచ్ఛాదనీయం పరమాత్మనా. యథా చన్దనాగర్వాదేరుదకాదిసమ్బన్ధజక్లేదాదిజం దౌర్గన్ధ్యంతత్స్వరూపనిఘర్షణేనాచ్ఛాద్యతే స్వేనపారమార్థికేన-గన్ధేన తద్వదేవహి స్వాత్మన్యధ్యస్తంస్వాభావికం కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిలక్షణంజగద్ద్వైతరూపంపృథివ్యాం. జగత్యామిత్యుపలక్షణార్థత్వాత్సర్వమేవ నామ రూపకర్మాఖ్యం వికారజాతం పరమార్థసత్యాత్మభావనయాత్యక్తంస్యాత్. ఏవమీశ్వరాత్మ భావనయాయుక్తస్య పుత్రాద్యేషణాత్రయసన్న్యాస ఏవాధికారః-నకర్మసు. తేనత్యక్తేన-త్యాగేనేత్యర్థః. నహిత్యక్తోమృతః పుత్రోభృత్యోవా ఆత్మసంబన్ధితాయా అభావాదాత్మానంపాలయతి-అతస్త్యాగేనేత్యయమేవార్థః. భుఞ్జీథాః- పాలయేథాః. ఏవంత్యక్తైషణస్త్వంమాగృధః-గృధిం -ఆకాఙ్క్షాంమాకార్షీర్ధనవిషయాం. కస్యస్విత్ -కస్యచిత్. పరస్య ధనంస్వస్యవాధనం మాకాఙ్క్షీరిత్యర్థః. స్విదిత్యనర్థకోనిపాతః. అథవా-మాగృధః. కస్మాత్. కస్యస్విద్ధనమిత్యాక్షేపార్థః. నకస్యచిద్ధనమస్తి-యద్గృధ్యేత. ఆత్మైవేదంసర్వమితీశ్వరభావనయా సర్వంత్యక్తం - అతఆత్మనఏవేదంసర్వం, మాత్మైవచసర్వం - అతోమిథ్యావిషయాం గృధింమాకాఙ్క్షీరిత్యర్థః. ౧

అవతారిక.—ఇట్లు ఆత్మజ్ఞానియైనవాఁడు పుత్త్రుఁడు ధనము ఉత్తమలోకము అను నీమూఁటియొక్క కోరికను త్యాగముచేసి ఆత్మజ్ఞాననిష్ఠుఁడైయుండి ఆత్మను రక్షింపవలయుననెడి యీవేదముయొక్క అర్థము మొదటి మంత్రమునందు చెప్పఁబడినది. ఎవనికి ఆత్మజ్ఞానము లేదో, ఎవనికి ఆత్మయే ఈ సకలప్రపంచమని భావించుటకు శక్తిలేదో, వానికి చిత్తశుద్ధికొఱకు ఈమంత్రము కర్మమును ఉపదేశించుచున్నది.

కుర్వన్నేవేహకర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః
ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తి నకర్మలిప్యతే నరే. ౨

టీ. ఇహ= ఈలోకమునందు, కర్మాణి = అగ్నిహోత్రాదికర్మలను, కుర్వన్నేవ = చేయుచునే, శతంసమాః = నూఱుసంవత్సరములు, జిజీవిషేత్ = జీవింప నిచ్ఛయించ వలయును. ఏవం = ఈప్రకారముగారెడి, నరే = మనుష్యుఁడవగు, త్వయి = నీకు, ఇతః = ఈ అగ్నిహోత్రాదికర్మను చేయుటకంటె, (యేన = ఏప్రకారముచేత), కర్మ = అగ్నిహోత్రాదికర్మః నలిప్యతే = బంధింపదో, (అట్టిది), అన్యథా = మఱియొకటి, నాస్తి=లేదు.

తా. ఈరెండవమంత్రము పూర్వమందు చెప్పిన ఆత్మతత్త్వమును తెలిసికొనుటకు శక్తుఁడవగు నీవు పురుషాయుః ప్రమాణమైన నూఱుసంవత్సములు శాస్త్రోక్తమైనకర్మలను ఏవిధముగా చేసినచో బద్ధుఁడవుకావో, ఆవిధముగాఁజేయుమనియును, ఇంతకంటె నీకు శుభమైన ఇంకొకమార్గము లేదనియును, అజ్ఞానికి బోధించుచున్నది.

శం.— ఏవమాత్మవిదఃపుత్త్రాద్యేషణాత్రయసన్న్యాసేనాత్మజ్ఞాననిష్ఠతయాత్మా రక్షితవ్యఇత్యేషవేదార్థః. అథేతరస్యానాత్మజ్ఞతయాత్మగ్రహణాశక్తస్యేదముపదిశతి మన్త్రః - కుర్వన్నేవేహ - నిర్వర్తయన్నేవకర్మాణి - అగ్నిహోత్రాదీని - జిజీవిషేత్ - జీవితుమిచ్ఛేత్. శతం-శతసఙ్ఖ్యాకాఃసమాః-సంవత్సరాన్. తావద్ధిపురుషస్యపరమాయుర్నిరూపితం. యథాప్రాప్తానువాదేన - యజ్జిజీవిషేచ్ఛతంవర్షాణి - తత్కుర్వన్నేవకర్మాణీత్యేతద్విధీయతే. ఏవం-ఏవంప్రకారాన్తరంనాస్తి. యేనప్రకారేణాశుభంకర్మనలిప్యతే - కర్మణానలిప్యస ఇత్యర్థః-అతః శాస్త్రవిహితానికర్మాణ్యగ్నిహోత్రాదీనికుర్వన్నేవ జిజీవిషేత్. కథం పునరిదమవగమ్యతే - పూర్వేణమన్త్రేణ సన్న్యాసినోజ్ఞాననిష్ఠోక్తా-ద్వితీయేన తదశక్తస్యకర్మనిష్ఠేతి. ఉచ్యతే - జ్ఞానకర్మణోర్విరోధఃపర్వతవదకమ్ప్యంయథోక్తం నస్మరసికిం. ఇహాప్యుక్తం యోహి జిజీవిషేత్ సకర్మకుర్వన్, ఈశావాస్యమిదంసర్వం తేనత్యక్తేన భుఞ్జీథాః మాగృధఃకస్యస్విద్ధనమితి, * నజీవితేమరణేవాగృధింకుర్వీతారణ్యమియాదితితతోనపునరేయాదితిచసన్న్యాసశాసనాత్. ఉభయోః ఫలభేదంచ వక్ష్యతి. * ఇమౌద్వావేవపన్థానావనునిష్క్రాన్తతరౌభవతః క్రియాపథశ్చైవంపురస్తాత్సన్న్యాసశ్చ తయోః సన్న్యాసఏవాతిరేచయతి న్యాసఏవాత్యరేచయదితితైత్తిరీయకే. * ద్వావిమావథపన్థానౌ యత్రవేదాఃప్రతిష్ఠితాఃప్రవృత్తిలక్షణోధర్మో నివృత్త్యాచవిభావిత ఇత్యాది

పుత్త్రాద్యవిచార్యనిశ్చితముక్తం వ్యాసేనవేదాచార్యేణభగవతా. విభాగంచానయోర్దర్శయిష్యామః. 2

అవతారిక.—ఇప్పుడు అజ్ఞానులను నిందించుటకొఱకు ఈ మంత్రము ప్రారంభింపఁబడుచున్నది.

> అసుర్యానామ తే లోకా అన్ధేనతమసావృతాః
> తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యే కేచాత్మహనోజనాః. 3

టీ. అసుర్యాఃనామ=అసురములనప్రసిద్ధములగు దేవాదిజన్మములు, [యే=ఏవియో] తే=అట్టి, లోకాః=కర్మఫలములను అనుభవించెడి జన్మములు, అన్ధేన=అజ్ఞానరూపమగు [గాఢమగు]తమసా = [అజ్ఞానమనెడి] చీఁకటిచేత, ఆవృతాః= కప్పఁబడినవో [అట్టి] ఆత్మహనః=ఆత్మహంతకులగు, జనాః=జనులు, యేకేచ=ఎవరెవరో, తే=వారు, ప్రేత్య= మరణమునుపొంది, తాన్=దేవాదిస్థావరాంతములవఱకునుండెడి జన్మములను, అభిగచ్ఛన్తి= పొందుచున్నారు.

తా. అజ్ఞానులగువారు ఈదేహమునువిడిచినపిమ్మట అజ్ఞానముచేత కప్పఁబడియుండెడి దేవాదిస్థావరాంతమువఱకుఁగల జన్మములను వారివారికర్మానుసారముగ పొందుచున్నారని ఈమూఁడవమంత్రము అజ్ఞాననింద చేయుచున్నది.

శం.—అథేదానీమవిద్వన్నిన్దార్థోయంమన్త్రఆరభ్యతే — అసుర్యాః — పరమాత్మభావమద్వయమపేక్ష్యదేవాదయోప్యసురాః. తేషాంచ స్వభూతాః అసుర్యాః. నామ శబ్దోఽనర్థకో నిపాతః. తేలోకాః—కర్మఫలానిలోక్యన్తే—దృశ్యన్తే—భుజ్యన్తఇతి జన్మాని. అన్ధేన—అదర్శనాత్మకేనాజ్ఞానేనతమసాఆవృతాః —ఆచ్ఛాదితాః. తాన్—స్థావరాన్తాన్ ప్రేత్య-త్యక్త్వేమందేహం—అభిగచ్ఛన్తియథాకర్మ యథాశ్రుతం. (ఏ కేచాత్మహనః) ఆత్మానంఘ్నన్తీతిఆత్మహనః. కేతే. యేఽవిద్వాంసః. కథం. తేఆత్మానంనిత్యంహింసన్తి — అవిద్యాదోషేణవిద్యమానస్యాత్మనస్తిరస్కరణాత్. విద్యమానస్యాత్మనో యత్కార్యం ఫలమజరామరత్వాదిసంవేదనాదిలక్షణం – తద్ధతస్యేవతిరోభూతంభవతీతిప్రాకృతా అవిద్వాంసోజనాఆత్మహనఉచ్యన్తే. తేనహ్యాత్మహననదోషేణసంసరన్తితే. ... 3

అవతారిక.—ఏయాత్మను చంపుటవలన అజ్ఞానులు జననమరణరూపసంసారమును బొందెదరో, దీనికి విపరీతమైన జ్ఞానమువలన ఆత్మను చంపని జ్ఞానులు సంసారబంధము నుండి విడువంబడినవారై ముక్తులయ్యెదరో, ఆముక్తి— ఆత్మతత్త్వము ఎట్టిదనుటను ఈ మంత్రమునందు చెప్పఁబడుచున్నది.

అనేజదేకం మనసో జవీయో నైనద్దేవా ఆప్నువన్ పూర్వమర్షత్
తద్ధావతోఽన్యానత్యేతి తిష్ఠత్తస్మిన్నపో మాతరిశ్వా దధాతి. ౪

టీ. అనేజత్=తనస్థితినుండి చలింపని, ఏకం=రెండవదిలేని (భేదములేని), మనసః=మనస్సుకంటె. జవీయః=వేగముగల, (మనసః = వేగముగలమనస్సుకంటె), పూర్వం=ముందే, అర్షత్=పొందియున్న, ఏనత్=ఈప్రకృతమందు చెప్పియుండెడి ఆత్మను, దేవాః = ప్రకాశస్వరూపములగు ఇంద్రియములు, నాప్నువన్=పొందనివాయెను. తత్=ఆయాత్మ, ధావతః=పరువెత్తుచున్న, అన్యాన్=ఆత్మభిన్నములగుమనోవాగాదీంద్రియములను, అత్యేతి=అతిక్రమించినదైయున్నది. తస్మిన్=ఆయాత్మస్వరూపమందు, తిష్ఠత్=ఉన్న, మాతరిశ్వా=వాయువు, అపః=ప్రాణులయొక్క చేష్టారూపములగు కర్మలను, దధాతి=వేఱుపఱుచుచున్నది (ధరించుచున్నది).

తా. అజ్ఞానులు ఏ యాత్మతత్త్వమును తెలిసికొనక పోవుటచేత జననమరణరూప సంసారము పొందుచున్నారో, జ్ఞానులు ఏయాత్మతత్త్వమును తెలిసికొనుటచేత జనన మరణరూపసంసారమును విడిచి ముక్తులగుచున్నారో, అట్టి ఆత్మతత్త్వము ఈ మంత్రముచేత చెప్పఁబడుచున్నది. ప్రకృతమందు చెప్పియుండెడి ఆత్మతత్త్వము చలింపనిదై రెండవవస్తువులేక పరిపూర్ణమై యున్నది. కావుననే మనస్సు అతివేగముతో వ్యాపించుటకు పూర్వమే ఆ యాస్థలములయందంతయు ముందుగా తాను (ఆత్మ) నిండియున్నదగుటచేత మనోవేగముకంటె అధికమైనవేగము కలిగియున్నది. ఇట్టి ఆత్మతత్త్వమును ఇంద్రియములు చూడలేవు. ఆత్మ తన్నుగూర్చి అతివేగముతో పరుగెత్తిపోవునట్టి తనకు వేరైన యింద్రియములనుగూర్చి చలింపనిదయ్యె యుండియు అజ్ఞానులకు చలించుచున్నట్లే యున్నది. ఎట్లు నూలు వస్త్రమునందుపడుగుపేకలై వస్త్రరూపముగుచు ఆధారాధేయమై యున్నదో, అట్లు ఆత్మతత్త్వమందు సమస్తప్రపంచమునకు శరీరేంద్రియరూపమై సర్వము తానైయుండెడి సూత్రాత్మరూపమైన ప్రాణముగు వాయువు జీవులయొక్క కర్మలనుగూర్చి అగ్న్యాదిత్యాదులయొక్క జ్వలనప్రకాశాదికార్యములను విభజించుచు ధరించుచు నున్నదని ఈ మంత్రము బోధించుచున్నది.

శం.—యస్యాత్మనో హననాదవిద్వాంసః సంసరన్తి, తద్విపర్యయేణ విద్వాంసో ముచ్యన్తే - తేఽనాత్మహనః. తత్కీదృశమాత్మతత్త్వమితి. ఉచ్యతే - అనేజత్. *ఏజృ కమ్పనే. కమ్పనం-చలనం. స్థిరత్వప్రచ్యుతిః. తద్వర్జితం. సర్వదా ఏకరూప మిత్యర్థః.

తచ్చైకం సర్వభూతేషు. మనసః - సఙ్కల్పాదిలక్షణాత్ జవీయః-జవవత్తరం. కథం విరుద్ధముచ్యతే - ధ్రువం నిశ్చలమిదం మనసో జవీయ ఇతి చ. నైష దోషః - నిరుపాధ్యుపాధిమత్త్వోపపత్తేః. తత్ర నిరుపాధికేన రూపేణోచ్యతే అనేజదేకమితి. మనసోన్తఃకరణస్య సఙ్కల్పవికల్పలక్షణస్యోపాధేరనువర్తనాత్. ఇహ దేహస్థస్య మనసో బ్రహ్మలోకాదిదూరస్థసఙ్కల్పనం క్షణమాత్రాద్భవతీత్యతో మనో జవిష్ఠం లోకే ప్రసిద్ధం. తస్మిన్మనసి బ్రహ్మలోకాదీన్ ద్రుతం గచ్ఛతి సతి ప్రథమం ప్రాప్త ఇవాత్మచైతన్యాభాసో గృహ్యతే - అతో మనసో జవీయ ఇత్యాహ. (నైనద్దేవాః) ద్యోతనాద్దేవాః - చక్షురాదీన్యిన్ద్రియాణి ఏనత్ - ప్రకృతమాత్మతత్త్వం నాప్నువన్ - న ప్రాప్తవన్తః. తేభ్యో మనో జవీయః - మనోవ్యాపారవ్యవహితత్వాత్ - ఆభాసమాత్రమప్యాత్మనో నైవ దేవానాం విషయీభవతి. యస్మాజ్జవనాన్మనసోపి పూర్వమర్షత్ - పూర్వమేవ గతం. వ్యోమవద్వ్యాపిత్వాత్. సర్వవ్యాపి తదాత్మతత్త్వం సర్వసంసారధర్మవర్జితం స్వేన నిరుపాధికేన స్వరూపేణావిక్రియమేవ సదుపాధికృతాః సర్వాః సంసారవిక్రియాః అనుభవతీవావివేకినాం మూఢానామనేకమివ చ ప్రతిదేహం ప్రత్యవభాసత ఇత్యేతదాహ - తద్ధావతః-ద్రుతం గచ్ఛతోన్యాన్ - మనోవాగిన్ద్రియప్రభృతీనాత్మవిలక్షణాన్ అత్యేతి - అతీత్య గచ్ఛతీవ. ఇవార్థం స్వయమేవ దర్శయతి (తిష్ఠదితి) స్వయమవిక్రియమేవ సదిత్యర్థః. తస్మిన్ - ఆత్మతత్త్వే సతి నిత్యచైతన్యస్వభావే. మాతరిశ్వా-మాతరి - అన్తరిక్షే శ్వయతి - గచ్ఛతీతి వాయుః సర్వప్రాణభృత్ క్రియాత్మకః. యదాశ్రయాణి కార్యకరణజాతాని - యస్మిన్నోతాని ప్రోతాని చ - యత్సూత్రసంజ్ఞకం సర్వస్య జగతో విధారయితృ-స మాతరిశ్వా. అపః-కర్మాణి ప్రాణినాం చేష్టాలక్షణాని, అగ్న్యాదిత్యాదీనాం జ్వలనదహనప్రకాశాభివర్షణాదిలక్షణాని, దధాతి - విభజతీత్యర్థః. ధారయతీతి వా. * భీషాస్మాద్వాతః పవత ఇత్యాదిశ్రుతిభ్యః. సర్వా హి కార్యకరణాదివిక్రియా నిత్యచైతన్యాత్మస్వరూపే సర్వాస్పదభూతే సత్యేవ భవన్తీత్యర్థః. ... ౪

అవ.—పూర్వమంత్రమునందుఁ జెప్పఁబడ్డ యభిప్రాయమునే యీమంత్రమును బోధించుచున్నది. ఏలన, ఆవిషయమునందే ప్రవృత్తికలుగవలయునని మరల దానినే చెప్పుచున్నారు.

తదేజతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వన్తికే ।
తదన్తరస్య సర్వస్య తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః ॥ ౫

టీ. (యత్=ఏ ఆత్మతత్త్వము, (ప్రకృతం=ప్రస్తుతమై చెప్పఁబడినదియో), తత్=ఆ ఆత్మతత్త్వము, ఏజతి=చలించుచున్నది. తత్=ఆ ఆత్మతత్త్వము, నైజతి=చలింపదు

టీక: తత్=ఆ ఆత్మతత్త్వము, (అవిదుషాం=అజ్ఞానులకు,) దూరే = దూరమందును, తద్వత్=ఆప్రకారముగానే, (విదుషాం=జ్ఞానులకు), అన్తికే=సమీపమునందును, తత్= ఆఆత్మత్వము, అస్య=ఈ, సర్వస్య=సమస్తజగత్తునకు, అన్తః=మధ్యమందును, తదు= ఆఆత్మతత్త్వమే, అస్య = ఈ, సర్వస్య=సమస్తజగత్తునకు, బాహ్యతః = వెలుపలను, [అస్తి=కలదు.]

తా. ఇప్పుడు చెప్పఁబడెడి ఆ యాత్మతత్త్వము తాను చలింపనిదై యుండియు, ఎట్లు అజ్ఞానులకు చలించుచున్నట్లుగను, దూరమందున్నట్లుగను తోఁచుచున్నదో, అట్లే జ్ఞానులకు సమీపమందున్నట్లుగను, సర్వప్రపంచమునకు లోపలను వెలుపలను ఆకాశము వలె వ్యవధిలేక నిండియున్నట్లును తోఁచుచున్నదని ఈ మంత్రము బోధించుచున్నది.

శాం.—నమన్త్రాణాంజామితాస్తీతిపూర్వమన్త్రోక్తమపి అర్థంపునరాహ - తత్ - ఆత్మతత్త్వం. యత్ప్రకృతం. ఏజతి - చలతి. తదేవచనైజతి - స్వతోనైవచలతి. అచలమేవసచ్చలతీవేత్యర్థః. కించ - తద్దూరే - వర్షకోటిశతైరప్యవిదుషామప్రాప్యత్వాద్దూర ఇవ. తద్వన్తికే-సమీపేఅత్యన్తమేవవిదుషాం. ఆత్మత్వాత్. నకేవలందూరేఅన్తికేచ- తదన్తరే - అభ్యన్తరేస్యసర్వస్య. * ఆత్మాసర్వాన్తరఇతిశ్రుతేః. అస్యసర్వస్య - జగతో నామరూపక్రియాత్మకస్య తదుసర్వస్యాస్యబాహ్యతః - వ్యాపిత్వాత్ - ఆకాశవన్నిరతిశయసూక్ష్మత్వాదన్తః. * ప్రజ్ఞానఘనఏవేతిశాసనాన్నిరన్తరం. ... ౫

అవ.—పూర్వోక్తావతారిక నిట ననుసంధించునది.

యస్తు సర్వాణి భూతాని ఆత్మన్యేవానుపశ్యతి
సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో నవిజుగుప్సతే. ౬

టీ. యస్తు=ఏజ్ఞాని, సర్వాణి = సమస్తములైన, భూతాని=భూతములను, ఆత్మన్యేవ=ఆత్మయందే, అనుపశ్యతి=చూచుచున్నాఁడో, సర్వభూతేషు చ=సమస్తభూతములయందును, ఆత్మానం = ఆత్మను (తనను), అనుపశ్యతి = చూచుచున్నాఁడో, (సః=ఆజ్ఞాని), తతః=ఆప్రకారముచూచుటవలన, నవిజుగుప్సతే = నిందించుటలేదు.

తా. అట్టి ఆత్మతత్త్వమును తెలిసికొనియుండెడి ఏజ్ఞాని సర్వభూతములను తన యందును, సర్వభూతములయందు తన్నును, చూచుచున్నాఁడో, వాఁడు అట్లుచూచు టచేత సర్వము ఆత్మస్వరూప మగుటవలన, నిందచేయఁడని ఈ మంత్రము బోధించుచున్నది.

జ్యోతిషికు లున్నచోటమాత్రము పెక్కురుగూడి ప్రశ్న లడుగుచుండిరి.
మొగలాయిపాదుషాహాలకాలమున జ్యోతిష్కులకు అధికగౌరవము
కలదు. ఆకాలమున జ్యోతిషమునందు ప్రజల కధికాసక్తి కల్గియుండె
ను. అయినను ఔరంగజేబు కనిష్ఠపుత్త్రుఁడైన అక్బరు జ్యోతిష్కుల
మాటను నమ్మి మంచిదినమున యుద్ధమునకు బైలుదేరవలయు నని
యెంచి ఆలస్యము చేయుచుండుటను దెలిసికొన్న ఔరంగజేబు తనబుద్ధి
బలముచేత అక్బరు ప్రయత్నమును విఫలము చేసినాఁడు.

డిల్లిలో చాందినీచౌకునందు జ్యోతిషికుఁడు తన యెదుటనున్న
పీఁటపై పుస్తకమునుంచికొని చిత్రాసనమునఁ గూర్చుండి యుండెను.
నూర్లకొలఁది స్త్రీలు వానిం బరివేష్టించి తమతమ యదృష్ట మేలాగున్న
దో చెప్పవలయు నని యాతురపడి యడుగుచుండిరి. కొందఱు దూరదూర
ముగఁ గూరుచుండి సమయము నెదురుచూచుచుండిరి. రాణివాసము
వారు సైతము లజ్జలేక తమభాగ్య మెట్లున్నదో తెలిసికొనవలయు ననెడి
కుతూహలముతో వానియొద్దఁ జేరి యడుగుచుండిరి. అచ్చట అవగుంఠన
వతియైన యొకయువతి అట్టిట్టు తిరుగుచుండెను. దానికి జ్యోతిష్కుని
సమీపమునకుఁ బోవుట కిష్టము; అయినను అవకాశము దొరకలేదు.
ఆసమయమున నొకఁడు గుఱ్ఱము నెక్కి పోవుచుండెను.

ఆతురగారూఢుఁడు యువకుఁడుగ నుండెను. వాఁడు మొగలాయి
వంశస్థుఁ డని తోఁచినది. వాఁడు సుందరపురుషుఁడు. వాని వస్త్రములు
యథాయోగ్యముగ నుండినవి. వానిని చూచినంతనే గొప్పకుటుంబమున
జన్మించినవాఁ డని తోఁచెను. వానిగుఱ్ఱమును మంచిజాతి గుఱ్ఱముగ
నుండెను. జనస్తోమ మగుటంబట్టి వాఁడు గుఱ్ఱమును మెల్లగా నడపించి
కొని పోవుచుండెను. అట్టిట్టు చూచుచున్న యువతి వానినిచూడఁగానే
వేగముగఁబోయి లగామునుబట్టి నిలిపి ఖాన్ సాహేబుగారు ముబారక
సాహేబులవారు కదా? అనెను.

మబారక—నీ వెవరు ?

యువతి—ఏ అల్లా! నన్ను మఱచితివా ?

మబారక—దరియా కాదా ?

దరియ—ఔను.

మబారక—ఇక్కడి కేల వచ్చితివి ?

దరియ—నే నెచ్చోటికిని పోవుదానను, నీ యాక్షేపణ యేమియు లేదు కదా ?

మబారక—నీవెచ్చటికిపోయిన నాకేమి ? నీవు నాదానవుకావుకదా ? నీకేమేని కావలసినచో అడుగుము.

దరియా చెవులుమూసికొని—నీ ధనము నా కేల ? అది హారాం (దోషము).

మబారక—అట్లయినచో నీవు నన్నేల నిల్పితివి ?

దరియాబీబి దిగినచోఁ జెప్పెద ననెను. మబారకుఁడు గుఱ్ఱము నుండి దిగి దరియనుజూచి చెప్పు మనెను.

దరియ—ఈగుంపునడుమ జ్యోతిష్కుఁడొకఁడు కూర్చుండియున్నాఁడు. వాఁడీయూరికి క్రొత్తవాఁడు. ఫలము చక్కఁగాఁ జెప్పుచున్నాఁడట. నీచేతిని వానికి చూపుము.

మబారక—నాఫలముతో నీ కేమిపని ? నీవు చూపుము.

దరియ—నాదిచూపి ప్రయోజనము లేదు. నీది చూపుటవలన ఫలము కలదు.

అని చెప్పి దరియాబీబి వానిచేయిపట్టి లాగికొనిపోయెను.

మబారకుఁడు, నాగుఱ్ఱమును పట్టుకొనుట కెవ్వరును లేరు. నేను దానిని చెట్టునకుఁ గట్టివచ్చెద, అని చెప్పి, దానిచేతిపట్టును వదలించికొని పోయి గుఱ్ఱమును చెట్టున గట్టి మఱలి వచ్చెను.

ముబారకుఁడు జ్యోతిష్కునియొద్ద కేఁగునప్పుడు బంట్రౌతులు వాని విడిచిపెట్టిరి. వాని వెంట దరియాబీబియు పోయెను. ముబారకుఁడు జ్యోతిష్కునకు చేతిని చూపెను. వాఁడు చాలసేపుచూచి యేదో చెప్పి, పిదప, 'మీరు పోయి పెండ్లిచేసికొనుఁడు' అనెను.

అచ్చటనే చాటున నిలిచియున్న దరియాబీబి 'సంతోషమైనది' అనెను.

జ్యోతిష్కుఁడు—ఆమాట చెప్పినవా రెవరు?

ముబారక—అది యొకపిచ్చిది, దానిమాటతో పనియేమి? నా కెట్టి యువతి భార్యకాఁగలదు? చెప్పవలెరా?

జ్యోతిష్కుఁడు—మీరొక రాజపుత్రిని వరింతురు.

ముబారక—అందువలన లాభమేమి?

జ్యోతిష్కుఁడు—గొప్పయుద్యోగము లభించును.

ఆచోటనున్న దరియాబీబి, యుద్యోగముతోఁగూడ మృత్యువును లభించును, అనినది.

జ్యోతిష్కుఁడు—ఎవ రీమాట చెప్పినది?

ముబారక—అది పిచ్చిది.

జ్యోతిష్కుఁడు—అది పిచ్చిది కాదు. ఇఁక నేనేమియుఁ జెప్పను. పొండు, అనెను.

ముబారకున కేదియు బోధపడలేదు. జ్యోతిష్కునకు బహుమాన మిచ్చి, దరియాబీబిని పిలిచెను. అది పలుకలేదు. పిదప నలుదెసల పరికించిచూచెను. అది కనఁబడలేదు. అంతట వాఁడు పిచ్చివాఁడై గుఱ్ఱము నెక్కి కోటవైపు వెడలిపోయెను.

---

7. జేబ ఉన్నీసా.

దరియాబీబి సమాచారవిక్రయ మేమాయెను? సమాచారము నెవరికి విక్రయించుట ? ఈవిషయమును దెలిసికొనుటకు మున్ను మొగలాయిచక్రవర్తియొక్క అంతఃపుర పరిచయము నొకింత తెలిసికొనవలయును.

భారతవర్ష స్త్రీలు రాజ్యశాసనమునందు సమర్థు లని పేర్కొనం బడియున్నారు. పశ్చిమఖండమునందు జినోబియా, ఇసబెలా, ఎలిజబెత్, కెథరైన్ అను యువతులు మాత్రమే కలరు. భరతఖండమునందన్ననో పలువురు రాజకుల జారలు కలరు. మొగల్‌స్రమాట్ కన్యక లెల్ల రీవిషయమునందు దక్షులు. అయినను, వారు రాజనీతియం దెంతటి నైపుణికలవారో అంతటి భోగపరాయణలు. ఔరంగజేబునకు జాహానార్, రోషనార్ అను నిర్వురు తోఁబుట్టువులు కలరు. జాహానార్ అనునది షాహజహానునికి ప్రధాన సహాయకురాలు. షాహజహాన్ దానితో నాలోచింపక యేకార్యమును జేయువాఁడుకాఁడు. దానిమాటచొప్పున వర్తించి కీర్తికాముఁ డాయెను. వాఁడు తండ్రికి హితుఁడై యుండెను. అయినను వాఁడెంతటి పరిమాణగుణవిశిష్టతచే కార్యదక్షుఁడని పేర్కొనఁబడుచుండినాఁడో అంతకంటె నెక్కువ పరిమాణముగల యింద్రియలోలుఁడునై యుండినాఁడు. ఇంద్రియ పరితృప్తికై లెక్కలేని జనులు వాని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులై యుండిరి. వారిపేర్ల నెల్ల యూరోపియన్ యాత్రికులు వర్ణించియున్నారు. అయినను మేము ఆచెడ్డ పెలపేర్లను వ్రాయుటకు సాహసింపము.

రోషనార్, తండ్రిని విరోధించి ఔరంగజేబుపక్షము నవలంబించి యుండినది. ఇదియు జాహానార్ వలె రాజనీతివిశారదయై యుండినది. ఇంద్రియవిచారమునందు విచారహీనయై తృప్తినొందనిదై యుండినది.

ఔరంగజేబు తండ్రిని పదచ్యుతుని కావించి చెఱలోనుండి రాజ్యాపహారము చేయుటకు ప్రయత్నపడినపుడు రోషన్నార్ వానికి సహాయమై యుండినది. ఔరంగజేబు దానిమాట జవదాటకుండినాఁడు. ఔరంగజేబు రాజ్యకాలమునందు రోషన్నార్ రెండవపాదషాహస్థాన మలంకరించినదై యధికారము చేయుచుండినది.

ఎవ్వరికైనను జయకాలము శాశ్వతము కాదు కదా ? రోషన్నార్ మహాపదవికి మహాపద సంభవించు కాలము సమకూడెను. దానికి ప్రతికృతియై మహాశక్తిశాలిని యొక్కతె తలయెత్తెను. ఔరంగజేబునకు ముగ్గురు కన్యకలు గలరు. చెఱయందున్న తన యన్న యొక్క యిద్దరు కొమారులకును తనకనిష్ఠపుత్రికల నిద్దరనిచ్చి పెండ్లిచేసెను. పెద్దదైన * జేబఉన్నీసా అనునది పెండ్లిచేసికొనక వసంతకాలభ్రమర మెట్లు ప్రతిపుష్పమునందలి మధువును గ్రోలుచు సంచరించునో అట్లు సంచరించుచుండినది. ఇంతమాత్రమేగాక, మేనత్తకు పోటియై మెలఁగుట కారంభించినది. మఱియు మేనత్తమహిమను తండ్రికి వివరించుచుండినది. తత్ఫలముగా రోషన్నార్ పృథివినుండి యదృశ్యయైనది. పిమ్మట, జేబఉన్నీసా మేనత్తయొక్క పదమర్యాదయు, దానిపదానతజనులను బొందినది.

పదమర్యాద యని చెప్పితిమి; దాని యభిప్రాయ మేమనఁగా, పాదుషాయొక్క అంతఃపురములో ఖోజాలకుతప్ప తక్కిన యేపురుషునకును ప్రవేశము లేదు; అంతఃపురసంరక్షణార్థమై యొక స్త్రీసేన కలదు. ఏలాగు హిందూరాజులు ముసల్మాన్ స్త్రీలను రాణీవాసమునకు కావలి యుంతురో, ఆలాగు మొగలాయిరాజులు తమయంతఃపురమున తార్తారజాతి స్త్రీలను రక్షణార్థమై నియమించుచుండిరి. ఈ స్త్రీసైన్యమునకొక నాయిక కలదు. అది సేనాపతి స్థానమునందుండునది. దాని పదవిగొప్పది.

---

* మహమ్మదీయు లెల్లరు జేబ-ఉనీసా, లేక, జెయిబ-ఉన్నీసా అనెదరు. కాట్రూ పాదరిమాత్రము ఫఖ్ర-ఉన్నీసా అని పొరఁబాటుపడి వ్రాసిరి.

దానికి తగిన జీతమును కలదు. ఈయధికారమునందు మున్ను రోషన్నార్ యుండినది. అది యున్నట్లుండి భూమియందుండి మాయమైపోయినది. అది మఱుఁగై పోయినమీఁద, ఆపదవిని జేబ ఉన్నీసా పొందినది. అది మొదలు * రంగమహాలునకు సర్వాధికారిణి యాయెను. స్త్రీలెల్లరును దానిమాటకు లోఁబడి నడచుకొనుచుండిరి. అనఁగా ప్రతీహారులు, ఖోజాలు, చాకిరిచేయువారు, కావలివారు, బోయీలు, వంటచేయువారు, అందఱును దానిమాటచొప్పున వర్తించుచుండిరి. కాఁబట్టి అది తనయిష్టము వచ్చిన మహాలులోనికి పోవుట కాటంకము లేకుండినది.

మఱియు నిరు తెగలవారికి మాత్రము అంతఃపురప్రవేశము కలదు. మొదటి తెగవారు ప్రణయభాజనులు, రెండవ తెగవారు సమాచారములను విక్రయించి ధనము గైకొని పోవువారు.

జేబ ఉన్నీసా రాజనీతియందతి సమర్థురాలని ముందే చెప్పియున్నాముకదా. మొగల్ సామ్రాజ్యమనెడి నావయొక్క చుక్కాని దాని చేతియందుండెను. అది మొగల్ సామ్రాజ్య నక్షత్ర మని పేరెత్తినట్టిది. రాజకార్యధురంధురుల కెప్పుడును వేగులవారితోఁ బనికలదని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? శ్రీరామచంద్రుఁడు మొదలుకొని బిస్మార్కువఱకును గలవారెల్లరు దీనికి ప్రమాణభూతులై యున్నారు. జేబఉన్నీసా ఈ రహస్యమును చక్కఁగా నెఱిఁగినట్టిది. అది పలుచోటులలోని వృత్తాంతములను సంగ్రహించుచుండినది. అందులకై కొందఱను నియమించి యుండెను. వారిలో చిత్రములువ్రాయు ఖిజర్ షే కొక్కఁడు. వీనితల్లి పలుచోటులకేఁగి చిత్రములను విక్రయించుచు నచ్చటచ్చటఁగల వృత్తాంతములను దెలిసికొనివచ్చి కొమారునితోఁ జెప్పుచునుండును. ఖిజర్ షేక్ తనభార్యయైన ఫాతిమాతోఁ జెప్పును. అది దరియాతోఁ జెప్పును. దరియాబీబియొక్క అక్క సుర్మా అత్తరు మొదలగు వస్తువులను విక్రయించు

* పాదుషా అంతఃపురమునకు రంగమహాల్, లేక, మహాల్ అని పేరు.

నెపమున ఢిల్లీనగరములోని సమాచారములను సంగ్రహించికొనివచ్చి దరియాబీబికి చెప్పుచుండెను. దరియాబీబి జేబఉన్నీసాకు తెలియఁజేయు చుండును. జేబఉన్నీసా వారమునకొకసారి వృత్తాంతములను జెప్పువారికి ధన మిచ్చుచుండును. దీనికే 'సమాచారవిక్రయ' మని మున్ను చెప్పి నారము. వార్తలను దెచ్చువారు ప్రవేశించుట కాటంకము లేకయుండు నిమిత్తమై అట్టివారికెల్ల జేబఉన్నీసా పరవానా యిచ్చియుండెను. అట్టి పరవానా దరియాబీబికిని కలదు. అది రహస్యమును ఘురు లెఱుంగ కుండుటకై సుర్మావిక్రయించుదానివలె తనకిష్టమువచ్చినపు డంతయు రంగమహాలునకుఁ బోవుచుండును.

అయినను ఆదినము దరియాబీబి అంతఃపురమునకుఁ బోవునపుడు హఠాత్తుగా విఘ్నము సంభవించెను. ఆ వేళకు మబారకుఁడు రంగ మహాలునకుఁ బోయి యుండెను. అందువలన అది కొంచెముసేపు తాళి మహాలునకుఁ బోయెను. అట్లుపోయియు జేబఉన్నీసా విలాసగృహము నందే మబారకుఁ డుండెను. ఆ సంగతి నెఱింగి దరియాబీబి యేమియు నెఱుఁగనిదానివలె నొకచోట నొదిగియుండినది.

---

8. ఐశ్వర్యనరకము.

ఢిల్లియందు సారభూతమైనది ఢిల్లికోట. కోటయందు సారభూత మైనది రాజప్రాసాదమాలిక. ఈరాజప్రాసాదములం దున్నంత ధనరాశి యు, రత్నరాశియు, రూపరాశియు, పాపరాశియు, ఈభారతవర్షమునం దుండునవి యంతయు చేర్చినను అచ్చట నుండుదానికంటె చాలతక్కువ గనే యుండును. రాజప్రాసాదములందు సారభూతమైనది యంతః పురము. ఇది కుబేరకందర్పులరాజ్యమై యుండినది. సూర్యచంద్రులకు ప్రవేశము లేదు. యముఁడు గోప్యముగ ప్రవేశింపవచ్చునేగాని బహిరం గముగాఁ బ్రవేశింపఁడు, వాయువునకు గతిరోధమై యుండినది. అందలి

చిన్న చిన్న గదులు విచిత్రములై యుండును. ఆ గదులయొక్క అలంకారములును, అచ్చటి యువతీజనుల యలంకారములును విచిత్రములై కానంబడును. ఇట్టి రత్నఖచితమైనదియు ధవళశిలానిర్మితమైనదియు నగు కక్ష్యాంతరము లెచ్చోటను లేవు. ఇచ్చటఁగల నందనవనమును నిందించెడి యుద్యానవనములవలె వేఱెచ్చటను గానంబడవు. రంభాదులను తిరస్కరించు సుందరీజనులమండలి యెచ్చోటను లేదు. ఇంతటి భోగవిలాసాదులు మఱెక్కడ నుండవు.

ఇంతటి రమ్యప్రదేశమునందుమ జేబ ఉన్నీసాయొక్క ఆమోదము కొఱకు నిర్మింపఁబడిన విలాసమందిరము కలదు. ఆమందిరము శ్వేతకృష్ణ శిలామయప్రదేశము. గోడలన్నియు శ్వేతమర్మరశిలానిర్మితములు. ఆ గోడలయందు రత్నములచే నిర్మింపఁబడిన లతలు, పుష్పములు, ఫలములను వివిధరత్ననిర్మితపక్షులు లాలతాదులను నాసాగ్రములతో పొడుచుచుండునట్లును; నీలరత్నభ్రమరములు రత్నపుష్పములందలి మధువును గ్రోలుచుండఁలాగునను నిర్మింపఁబడి యుండినవి. గోడలలో కొంచెముఎత్తున దర్పణములు వ్రేలఁగట్టఁబడి యుండినవి. అవి బంగారు కుచ్చులతో తనరారుచుండినవి. ఆప్రదేశమునందు నవనవ్యాసమాగమోద్గతమైనదియు కోమలమైనదియు నగు లేఁతపచ్చికకంటె మృదువైన రత్నకంబళము పఱచియుండినది. దానిమీఁదనున్న గజదంతములచే నిర్మింపఁబడిన పర్యంకమునందు జరీ పనిచేసిన మొకమల్ మెత్త పఱవబడియుండెను. దానిచుట్టు చిన్న చిన్న బల్లలపై సుగంధపుష్పములు, వివిధపరిమళద్రవ్యములు, నానావిధములైన మద్యపూరిత కాచపాత్రములు, ప్రయత్నపూర్వకముగా సిద్ధముచేయఁబడిన తాంబూలము నుంపఁబడియుండినవి. ఇట్టి విలాసగృహమునం దర్ధరాత్రియందు వాతాయనపథమున ప్రౌఢమైన జేబ ఉన్నీసా అమూల్యవస్త్రాభరణాలంకృతయై పానపాత్రను చేతనుంచికొని నక్షత్రశోభను వీక్షించుచు, చల్లనిగాలిచే పుష్పమండితమస్తకమును శీత

వసుదేవాదులు ప్రస్తుతింపఁ గమలాక్షుఁ డావిష్ణుఁ డీ
వసుదేవాత్మజుఁడై జనించె సుగుణవ్యాపారపారీణతన్. 120

క. నూతనలీలల నందని, కేతనమునఁ బెరుఁగుచుండి కృష్ణుఁడు కడిమిం
బూతనయనియెడు నసురి న, చేతనఁ గావించె భువనచిత్రము గాఁగన్. 121

క. నికటమున దనుజమాయం, బ్రకటంబగుచుండఁ దెలిసి పటుబలయుతుఁడై
శకటంబొకటి ముకుందుఁడు, వికటంబుగఁ గూలఁదన్ని విబుధులు పొగడన్. 122

సీ. మాయతాసురుఁ ద్రుంచె మద్దులఁ బెకలించెఁ గినిసి వత్సాసురుఁ జంపెఁ దునిమె బకుని
నఘుదానవునిఁ గూల్చె నలరఁ గాళియు నొంచె దవశిఖి ద్రుంగ గోత్రము ధరించె
శంఖచూడునిఁ ద్రుంచె సాధించె వృషదైత్యుఁ గేశి నణంచె ముగించె వ్యోముఁ
జాణూరుఁ దెగటార్చెఁ జక్కాడెఁ గంసునిఁ దవిలి యొయ్యనఁ గాలయవనుఁ జిదిమె
నలజరాసంధముఖ్యులౌ ఖలులఁ దఱిమె, ద్వారకయనంగ నొకరాజధాని నిలిపె
బాంధవులకెల్ల నిత్యశుభంబు లొసఁగె, మనుజమాత్రుండె దేవకీతనయుఁ డరయ. 123

చ. సకలబుధానుసారి యదుశౌరికిఁ గన్యనొసంగి భూమినా
యక శుభలీలలన్ వెలయుటందము పొందుదుమందు నీవు వే
ఱొకనృపసూతికిన్ వికసితోత్పలనేత్ర నొసంగఁబూనుట
ల్లికటరసాలమొల్లక చలించి ముసిండిఫలంబుఁ గోరుటల్. 124

రుక్మి కృష్ణునిఁ దూలనాడుట.

క. అని సభ్యులాడు పలుకులు, తన చెవులకు ములుకులగుచుఁ దగిలినఁ గోపం
బునఁ గటములదర నందఱుఁ, గనుఁగొని యప్పుడనియె రుక్మి గర్వోద్ధతుఁడై. 125

చ. అవు నవు మంచిపెద్దలె బళా సరసాలు మిత్రమౌల నూఁగఁ గీ
చివుకుల కెందుఁ జొప్పడని చేఁతలు వెట్టుచు గట్టిపట్టుగాఁ
జెవులకు ములుకులై వినఁగఁ జెల్లని పల్కులు మాటిమాటికిం
దవిలి వచింపఁ జాఁగితిరి దబ్బఱలింకను జాలు మానుఁడీ. 126

తే. మదిని మీమాట పరమధర్మం బటంచు, నమ్మియుండినఁ గార్య మెంతయును జెడదె
పెద్ద లనియెడి గంపంత పేరె కాని, బుద్ధి ముదిమిని దప్పినఁ గొద్ది గాదె. 127

ఉ. గొల్లలయిండ్లఁ బాల్పెరుగుఁ గొల్లలుగా నతఁడంబు ద్రావి ను
ర్తిల్లి యరణ్యదేశముల ద్రిమ్మరు క్రేపులకాపరిన్ గదా

బల్లిదుఁడంచు నెన్నెదరు నవ్వెడువారి నెఱుంగ కియ్యెడం
జెల్లఁగ గొల్లబోయనికి బింకము బంటుఁదనంబు గల్గునే. 128

చ. చికిలిరబండ్ల ద్రొక్కుటయుఁ జెట్లు పెకల్చుట పాలొసంగు దా
నవి భుజియించి గొల్లలఁ ద్రోయుట వనంబునఁ బాముసు గొంగ నెద్దు వా
నరమును గర్దభంబును విరోధు లటంచుఁ దలంచి చంపుటల్
శివశివ విక్రమంబు లని చెప్పఁగఁ జిత్రములయ్యె నియ్యెడన్. 129

క. మంచిది మీపలు కిష్టుఁడు, వంచింపఁగవలదు బాంధవమునకుఁ దగునే
క్రించుఁడయి మేనమామం, ద్రుంచిన ఖలుఁ డెంతబలయుతుం డైయున్నన్. 130

చ. సరిసరి మీవిచార మిఁకఁ జాలు శిరీషసుమోపమానభా
సురసుకుమారయై సకలసూరిజనాభినుతోల్లసద్గుణా
కర యగురుక్మిణిం బసులకాపరి కియ్య మదిందలంతురే
గురుతరరత్నహార మొకక్రోఁతిమెడం దవిలింపఁ జూతురే. 131

క. మీకిష్టం బని వరచా, మీకరనిభగాత్రి నెట్లు మీఁ దెఱుఁగక నేఁ
డాకఱిగొల్లకొసఁగుదురు, కాకిమెడం దొండపండు గట్టినభంగిన్. 132

ఉ. కటకట సర్వభూభరణకారణభూరిభుజాగ్రజాగ్రదు
త్కటపటుశింజినీనినదకార్ముకముక్తశరాహృతారిరా
డ్పటపటలుండు భీష్మకనృపాలుఁ డనం బ్రభమీఱి యీతఁడే
కుటిలతనొంది గొల్లనికిఁ గూఁతు నొసంగిన నవ్వరే జనుల్. 133

క. మావాక్యము గొఱగాదని, తా వేఁకటనుట పడుచుఁదన మిది యనుచున్
భావింపక దయఁజూడుఁడు, వేవిధములఁ గేలుమొగిచి వేఁడెద మిమ్మున్. 134

తే. ఘనుల కెల్లను దమ దెందమునకు నిష్ట, మగు తెఱంగున నొనరింపఁదగును గార్య
'మాత్మబుద్ధిస్సుఖంచైవ' యనెడు వచన, మరయ నిద్ధాత్రిపై నిశ్చయంబు గాదె. 135

క. శశిముఖి యగురుక్మిణి న, వ్వశుపాలున కొసఁగ నొల్లఁ బదివేలైనన్
వశీకృతపరబలుఁ డగు, శిశుపాలున కిపుడు పెండ్లిసేయుదుఁ బ్రీతిన్. 136

ఉ. సంగరరంగరంగదరిసామజభీమజవప్రదీపితో
త్తుంగనృపేంద్రుఁ డంగభవతుల్యమనోహరమూర్తి భూమిభృ
త్పుంగవవర్ణనీయపరిపూర్ణగుణాకరుఁ డిందుచంద్రికా
భంగయశోన్వితుండు శిశుపాలుఁడు చూడ నృపాలమాత్రుఁడే. 137

తే. అనుచుఁ బెద్దల నదలించి యాడురుక్మి, మాట గాదన కప్పుడు భీష్మకనృపాలుఁ
డొనర న్నారాజునకుఁ గన్యనొసఁగఁదలఁచి, యవిరళామోదమానసుఁ డై చెలంగె. 138

క. అని శౌనకాదిమునులకు, ఘనుఁ డాసూతుండు దెలుపుగతిని పరీక్షి
జ్జనపతికి శుకుఁడు చెప్పిన, విని యవ్వలికథయుఁ దెలియ వినఁ గోరుటయున్. 139

మ. పురుహూతాబ్జభవాచ్యుతార్చితపదాంభోజాతకీర్తావనీ
ధరకన్యాకుచకుంభసంభృతలసత్కస్తూరికాశాదమే
దురదోరంతరహారహీరశరగోదుగ్ధేందురత్నావళీ
శరదభ్రాభ్రధునీసితాభ్రశశభృత్సంశుభ్రగాత్రప్రభా. 140

క. కనకాచలరుచిరశరా, సన కాకోదరవిభూష సనకాదినుతా
వనకారణ గుహకరిముఖ, జనకా నుతచరిత దీనజన[illegible]. 141

తరల. సమరభీషణ సత్యభాషణ సారసాహితభూషణా
సమదవారణ చర్మధారణ సంతతాగమకారణా
ప్రమథనాయక భద్రదాయక పద్మలోచనసాయకా
శమనశిక్షక సానురక్షక శత్రుగర్వవిమోక్షకా. 142

మాలిని. సరసగుణకలాపా సర్వలోకప్రదీపా
సురుచిరతరరూపా శోషితాశేషపాపా
పరిహృతసుమచాపా భాసురోగ్రప్రతాపా
నిరుపమహరిరోపా నిత్యసత్యానులాపా. 143

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కుక్కుటేశ్వర వరప్రసాదలబ్ధ కవితాసామ్రాజ్య ధురంధర
కౌండిన్యసగోత్రపవిత్ర కూచిమంచి గంగనామాత్యపుత్త్ర బుధజనవిధేయ
తిమ్మయనామధేయ ప్రణీతం బైన రుక్మిణీపరిణయం
బను శృంగారప్రబంధంబునందుఁ
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణాయనమః.

రుక్మిణీపరిణయము

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరుచిరతరసితాంగా, కారుణ్యమయాంతరంగ కలుషవిభంగా
పారావారనిషంగా, గోరాజోన్నతతురంగ కుక్కుటలింగా. 1

తే. అవధరింపుము మును శౌనకాదిమునుల, కనఘుఁ డాసూతుఁ డెఱిఁగించినట్లు వ్యాస
సుతుఁడు సుమహితకౌతుకోన్నతిని భరత, కులున కవ్వలికథయును దెలుపఁ దొడఁగె. 2

క. నరవర విను భీష్మకభూ, వరుఁ డాక్రియఁ బుత్త్రునకును వశుఁడై పుత్త్రీ
పరిణయకార్యారంభ, స్ఫురణం జెలరేఁగి యొక్కశుభకరవేళన్. 3

భీష్మకుఁడు రుక్మిణిని శిశుపాలున కిచ్చునట్లు సందేశ మంపుట.

ఉ. రమ్ము రయంబె కుండినపురమ్మునకున్ సచివాప్తబంధుజా
తమ్ములఁగూడి నీ కవితథమ్ముగ నిచ్చుట రుక్మిణిన్ వివా
హమ్మొనరింతు రాజనివహమ్ములు మెచ్చఁగ నంచు జాళువా
కమ్మ లిఖించిపంచెఁ గౌతుకమ్మలరన్ శిశుపాలుపాలికిన్. 4

ఉ. పంచినలేఖఁ గాంచి శిశుపాలుఁడు తద్దయు నుత్సహించి య
భ్యంచితకాంచనాంబరచయంబు రయంబున మూఁత కప్పడి
ప్పించి సమస్తబాంధవులఁ బెద్దల సంగడికాండ్ర నెల్ల రా
వించి వివాహలేఖఁ జదివించిన వారలు సంభ్రమించుచున్. 5

తే. మంచిపనియయ్యె నిపుడు భీష్మకునితోడఁ, జుట్టఱికమబ్బె నెంతయు సులభమగుచు
నిందులకు సంశయింపంగ నేటి కింక, శోభనోద్యోగ మాచరించుట మతంబు. 6

చ. అదియునుగాక రుక్మిణి యొయారముసార మయారె సారెకున్
వదలక భూసురేంద్రు లనవద్యగతిన్ నుతియింతు రానవాం

బుధనికరోపమానకచఁబోలరు పన్నగరాజకన్యలున్
సదమల సిద్ధసాధ్యసురచారణకన్యలు రాజకన్యలున్. 7

చ. అలికులవేణియుం బిసరుహాననముం నిడువాలుఁజూపులున్
జిలిబిలిపల్కులుం దళుకుఁజెక్కులు కెంజిగురాకుమోవియుం
గులుకుమిటారిగుబ్బలును గొప్పపిఱుందులు లేఁతనవ్వులుం
గల యలయక్షిణిం బొగడఁగాఁదరమే పరమేష్ఠికైనియున్. 8

ఉ. సారముముద్దుఁబల్కు ఘనసారము నిద్దపు మేనితావికా
సారము నాభిరంధ్రము విసారము తేటమిటారిమోము శ్రీ
కారముకర్ణయుగ్మము చొకారమునవ్వుమొగంబు షట్పదా
కారముకొప్పు సన్మథువికారము మోవి వధూలలామకున్. 9

క. కనకంబె మెయివన్నియ, కనకంబే గళము పిసలకమలేక్షణకున్
ఘనమే జఘనము మేచక, ఘనమే చకచకలనలరు కచ మంగనకున్. 10

క. లికుచంబులుగద జవరా, లికుచంబులు తేంట్లు నైదలికచంబులు లే
మ కరంబులు కెందమ్ములు, మకరంబులుజంఘ లాహోమకరాననకున్. 11

తే. మందమానస నెన్నడు మందమాన, ఛంబు పదపాలికనకకుంభంబులుదంబు
చందమామకుఁడులమోము చందమామ, నోజుతామాపులు మాపులు రాజసుతకు.

సీ. తరుణేందుబింబంబుఁ దచ్చంద్రికాతతి నదలించు నానన హాసములను
దంతికుంభంబులఁ దద్గమనంబుల నపహసించు నురోజ యానములను
దర్పకాశుగములఁ దచ్ఛరాసనములఁ బూని రోడించు దృగ్భ్రూయుగములఁ
దామరపువ్వులఁ దద్బిసశ్రేణులఁ బరిభవించు కరాంఘ్రిబాహువులను
శరధివీచులఁ దన్మహాసైకతముల, గదుముఁబొదలు వళిత్రయకటితటములఁ
జంపకంబులఁ దన్మృదుసౌరభముల, మొనయు నాసాంగవాసనలను వధూటి. 13

క. ఆకామిని నుద్వాహం, బై కామునిఁ గెల్చి చిరతరానందరసా
స్తోకగతిన్ వసియించుట, నాకాధికసౌఖ్యలీల నలరుట గాదే. 14

ఉ. మంచముకోటఁ దేసెయిడుమాడ్కిఁ దనంత నెతానె యిప్పుడా
చంచలనేత్ర నీఁదలఁచి సారయశుం దగునండివేశ్యయుం
ఉంచితలీలఁ గాంచనమయం బగుశోభనశోభియంపి సి
ల్పించినయప్పుడేచనవలెన్ మటి మేలగునంచు నెంచుచున్.

క. భృత్యులఁ దీర్పరు లైనయ, మాత్యులఁగన్గొని ప్రమోదమతి నఖిలజన
స్తుత్యముగ మంగళోచిత, కృత్యము లొనరింపుఁ డనినఁ గేరుచు వారల్. 16

క. పరిపరివిధముల నమరన, గరిగరియల్ మెఱయుపురి జగన్నుతగతి వా
విరి విరివిగ నలరఁగఁజే, సిరి సిరి కిరవగుచుఁ గ్రొత్తచెలువు దలిర్పన్. 17

తే. శిల్పిక కళాద లేపక చిత్రకార, రజక మాలిక కుంభకారక కువింద
చర్మకారక ముఖ్యుల సరగఁ బిలిచి, వలయు నయ్యైప్రయోజనంబులు ఘటించి. 18

క. దివ్యము లగుకల్యాణ, ద్రవ్యములుంగూర్చి సమ్మదంబున నిఁకఁ గ
ర్తవ్యం బెయ్యది యనుటయు, భవ్యమతిం బ్రోడలైన బందుగు లెల్లన్ 19

గీ. నెమ్మి యగు పెండ్లిలగ్నంబు నిర్ణయించి, కమ్మవ్రాయించి యాభీష్మకక్షితీశు
భటునితోఁగూర్చి మఱి తమభటుని నొకని, నొనరఁ గుండినగరికిఁ బనుపుటయును.

క. ఆభటు లిరువురు బలజి, ద్వైభవుఁ డగుకుండినేంద్రుదర్శించి వెసన్
శోభనపత్త్రికయొసఁగఁ జి, రాభినవానందమందహాసానుఁడై. 21

క. మణికల్యాణాంచితభూ, షణము లనేకంబుగానొసంగి నృపగ్రా
మణి కల్యాణాంచితభా, షణములఁ జేదీశభటుని సంతసపటిచెన్. 22

ఉ. అంతట వాని వీడ్కొలిపి యాప్తులబాంధవకోటులన్ మహీ
కాంతులఁ బిల్వఁబంచి శుభకారణవస్తువులెల్లఁగూర్చి వీ
డంతయు వింతమీఱఁగ రయంబ యలంకృతిసేయుఁడంచు న
త్యంతకుతూహలంబలర నాజ్ఞయొసంగినఁ బౌరులందఱున్. 23

ఉ. గోడలనెల్లఁ జిత్తరువుగూరిచి నిద్దపుఁజందమామరా
మేడ లలంకరించి జిగిమీఱఁగఁ బల్లవహల్లకంబులం
గూడిన రత్నతోరణపుఁగోటులమర్చి బహిర్విహారపుం
జాడల వీథివీథులను జల్లిరి సారపటీరనీరముల్. 24

క. నిగనిగజిగిఁ బొగడఁగఁదగు, పగడపుఁగంబములునించి పఱపుదలిర్పం
బొగ్గ్సుగ ముత్తెపుఁబందిరు, లగణితముగనిల్పి రప్పు డాకసమొరయన్. 25

ఉ. రంగుగ మేలిబంగరు మెఱుంగుటరంగుల సంగనామణుల్
పొంగుచు రంగవల్లికలు ప్రోడతనంబులవ్రాసి వాసిమీ
ఱంగ మృగీమదంబుఁ గపురంబును సాంకవమున్ మెదించి యు
త్తుంగకపోతపాలికల దోర మెలర్పఁగ మెత్తి రత్తఱిన్. 26

తే. పురములోపల రత్నగోపురము లెల్లఁ, గరము మెఱయ నలంకృతి నెఱినొనర్చి
భూరి శోభాసమేతప్రభూతశాత, కుంభకుంభంబు లావిరోదఁ గుదురుపఱిచి. 27

క. నగరులలోపలఁ గపురము, నగరులధూపములు వెట్టి యతిశయగతి న
న్నగరిపు నగరికి సరియౌ, న్నఁగ నగణితలీలఁ జెలువొనర్చిరి వరుసన్. 28

వ. అప్పు డప్పురవరంబు మరకతమణికృతవితతవిభావిభాసితోన్నతజాలక జాలకాంత
ర్నిష్క్రాంతాగరుధూపధూమశ్యామాభ్రభ్రమామిలత్కామిత లీలాఖేలనలోలశాలానీల
కంఠానీకంబును, ప్రతినికేతన కేతన నూతనవితానశతార్ఘ్యమణినికాయకాయ
మానవిరాజమానంబును, నవరత్నకీలితలాలిత శోభాసమానభాసమానానూనమానవేశ
నివేశద్వారాపారప్రమోదపూరణకారణతోరణావలంబి బింబఫలశంకాంకురకరావల
కమలరాగోపలచాపలభావ ధావన్మహోత్సుక శుకనికరంబును, ఘనఘనసారసార
సారంగమదామోదక హిమోదక ధారావారాభిషిక్త సంసక్తముక్తాఫలమార్గకీర్ణ
నిరర్గళరాజమార్గంబును, సభాభవనభువనాద్భుతకరారచిత రుచిరతరవ్యాజరాజీవ
రాజోన్మూలనారంభ సంరంభ సమయసమర్యాదాకుంఠిత కపటకంఠీరవఘోరాకార
విలోకనభీతభీతమాతంగప్రహితంబును, ధాళధళ్యప్రభాపూరహీరశిలాబద్ధస్నిగ్ధసుధాం
తర్నిహిత మహితముకురనికురుంబబింబితాభ్యగ్ర స్వర్గ స్తంభోజ్జృంభమాణ మాణిక్య
స్థగితపాంచాలికాబాలికావదనేందుబింబచుంబనలాలస బాలిశయువజన ఘనాభి
రామంబును, ప్రభూతశాతకుంభకుంభరంభాస్తంభగుంభద్బహిర్ద్వారప్రదేశంబును,
రంగత్తురంగ మదాగరుచందన చంద్రికాలంక సంకుమదాది కామోదశాదమే
దురవేదికాంగణ దేహళీమోహనంబును, సురుచిరవరీకహరాంతర నిరంతరనిద్రాగత
ఘోరతరేభాహిభోద్ధసన్నద్ధహేతుకకౌతుకప్రణాదితపటుతమురజదగడ్డుగరపటుపట
హకాహళ భూరిభేరీభాంకారనినదంబును, సువాసినీకృతమంగళగానానుయానపతాన
మాన సంధానక గోపురోపరిపరిస్ఫుటత్కనకఘటాంతర్గత శిఖాప్రశస్తలోలకుందని
ష్యందన్మరందపానానందితసుందరేందిందిర బృందామందమధురఝంకారంబును, విర
తభరతకళాకౌశలప్రణర్తితనర్తకీజనఘనస్వేదోదకాపనోదకమహోద్యానసూనాసుగంధ
గంధిలసౌగంధికసారససౌరభ్యసరస సరసీతలశీతలమారుత చ్ఛాయితరంబును, ఫలిత
ఫలకుసుమవిసరావసరనైవేద్య సద్యోభృతయుతాపూపసూపాన్న ధూపదీపపాటీరపిటీ
రాజన్నీరాజనపూజనాలంకృతదేవతాయతనంబును, హాటకతాటంకకంకణ కింకిణీ
వలయతులాకోటికోటీర హారకేయూరగళాభరణాచరణకటకోర్మికాకాంచదాంచీముఖ
నిఖిలవిభూషణాంబర మాల్యానులేపనప్రదీపిత సకల యువయువతిజనమనోహరం

బును, బహువిధవర్ణోల్లిఖిత చిత్రలీలాతిరస్కృత తిరస్కరిణీజాతజాతరూపనిర్మిత
నిర్మలహర్మ్యభిత్తికా నిచయంబును, మకరనికరాహీనమీనతిమితిమింగిలకుళీరదుర్ధర
దర్దురోగ్రోరగాంభః కుంభికుంభీరనీరాధారపరిఖావిహరమాణమానసౌకః శోకాద్య
ఖిల ఖగకులకలకలరావానుకూల తాలప్రమాణమానిత పూర్ణకుంభసంభారాతి మంద
యానానుకరచిరంటీమంజుమంజీరనినదంబును, పవనజవనిరాఘాటఘోటకబంధుర
సింధురారోహణకోణకృపాణ బాణాసనాద్యనేకాయుధాభ్యాసవాసనా
ప్రవీణధరణీవరకుమారవర్గంబును, చతురచతురాననసాంగోపాంగసురభాసురాశీర్వాద
నాదవేదనాదామోదకరంబునై త్రిదివంబునుంబోలె వివిధబుధప్రకరాకరంబై, వై
కుంఠపురంబునుంబోలె ననవరతలక్ష్మీనివాసంబై, కైలాసస్థానంబునుంబోలె సర్వ
మంగళాలంకృతంబై, సత్యలోకంబునుంబోలె నతులితశతానందంబై, రసాతలం
బునుంబోలె ననిశభోగికంచుకి సమంచితంబై, యొప్పునంత. 29

రుక్మిణి చింతించుట.

క. ఇత్తెఱంగునంతయుఁ దన చెలి, కత్తె తెలియింప విని మొగంబున దైన్యం
బత్తుకొన నప్పుడు రుక్మిణి, చిత్తము దత్తరమునొందఁ జిడిముడిపడుచున్. 30

గీ. కటకటా రుక్మియన్నాయకర్తుఁ డిపుడు, చేదిభూనాథునకుఁ బెండ్లిసేయుటకును
బూనియున్నాఁడు వానికీబుద్ధిమాన్పి, తవిలి శౌరికిఁగూర్పవా రెవరుగలరు. 31

క. వినయవిహీనుం డగుచును, దన యానతిమీఱితిరుగు తనయానుమతిం
బనియొనరింపఁగ దొరకొనె, జనకుండును నేమగుచుఁ జంచలబుద్ధిన్. 32

చ. చెఱకున బందులుప్పవము సేయక బుద్ధివిహీనుఁడై ఫలో
త్కరము మునిండిచెట్టునకుఁ గల్గఁగఁజేయుచు నున్నకైవడిన్
హరహర పాపజాతివిధి యౌవనమాలికిఁగూర్ప నొల్లకీ
పరమనికృష్టుఁడైనశిశుపాలున కీక్రియఁగూర్పఁ జూచెనో. 33

చ. సరసగుణాభిపూర్ణుఁ డగు శౌరిపదాంబుజసేవసేయఁగా
మరిమరిగోరుచిత్త మిఁకమక్కువ నన్యులఁజేరఁగోరునే
నిరతశుభాకరామరధునీపృథునీరవిరాజమూర్తికా
పరిచితరాజహంస మొకపట్టున పచ్చికపట్టుఁ జేరునే. 34

క. హైమవతి కిపుడు నామై, ప్రేమ మదింగలిగెనేని వేసనొనఁగూడున్
దామోదరసాంగత్యము, దామోదరసాభ్యుదయనిధానంబగుచున్. 35

ఫలపుష్పసుగంధద్రవ్యములు.

నానావిధము లైనవృక్షములు, వానివిత్తనములు, [illegible] మిడీ, మొదలగుసకలజాతులపండ్లచెట్లు, పండ్లు యితరములు [illegible] లైన పుష్పదినుసులచెట్లు, వానివిత్తనములు, పుష్పములు, ఇంగ్లీషు ఇండి యన్ కూరగాయలు, వానివిత్తనములు, మరియు, అగరువత్తులు, సెంట్లు అత్తరు, మొదలైన సుగంధద్రవ్యములు, మా[illegible] విక్రయ మునకు సిద్ధముగా నున్నవి. వలయువారు వి. పి. పోస్టుద్వారా గాని రైలువేద్వారా గాని తెప్పించుకొనవచ్చును. మావద్ద దొరకు [illegible] వివరించిన వానిని గాని, మరియే యితరవస్తువులు గాని విశేషముగ తెలిసి కొనగోరువారు మాకేటలాగునకు వ్రాసినయెడల ఉచితముగా పంపు దుము. వలయువారు ఈక్రిందివిలాసమునకు వ్రాసి [illegible].

గుర్రం మసాలా ఆకు విత్తనము	తూ 1 కి	రు 1—8—0
నరాక కసువు విత్తనము	,,	,, 1—8—0
క్యానరాక విత్తనము	,,	,, 1—8—0
ఇంగ్లీషు కూరగాయల విత్తనము ప్యాకెట్లు 12 కి		,, 2—0—0
ఇండియన్ కూరగాయల విత్తనము	,, ,,	,, 2—0—0
పుష్పముల విత్తనములు	,, ,,	,, 1—0—0

తపాలా ఖర్చులు కొనువారు భరించవలెను.

T. N. Giriappa & son, టి. యన్. గిరియప్ప అండుసన్.

Lal bhag Road, లాలుభాగ్ రోడ్డు.

BANGALORE. బెంగుళూరు.

అభినవసరస్వతి

యనునొక మాసపత్రిక

అష్టావధాని జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే
ప్రచురింపఁబడుచున్నది.

గుంటూరుజిల్లా, పల్నాడుతాలూకా, జానపాడు

సంపుటము 9 | 1917 సం॥ జనవరి ఫిబ్రవరి | సంచిక 1,2

విషయములు.

చందానిర్ణయము సంవత్సరమునకు

ప్రధానపోషకులకు రు 25 0 0 సహాయులకు రు 5 0 0
పోషకులకు రు 10 0 0 చందాదారులకు 2 0 0

చంద్రికాముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.

Printed at the Chandrika Press, Guntur,
and published at Janapadu, by the Editor Ashtavadhani
Janapati Pattabhirama Sastry.

ప్రధానపోషకులు.

1 శ్రీ శ్రీ జగద్గురుపుష్పగిరిస్వాములవారు

2 రాజా బెల్లపురవలరాఘవేంద్రరావు బహద్దూర్,
జాగిరిదారుగారు, నవాబుపేట.

పోషకులు.

1 పాములపాటి సుబ్బయ్యగారు, విలేజిమునసబు, నిడుబ్రోలు.

2 రాజా నారయప్పారావు సింహాద్రప్పారావు బహాదరు
జమీందారులు, నూజివీడు.

3 రామసింగుగారు నెల్లుట్ల షాపురపు సంస్థానము మేనేజరు నెల్లుట్ల.

5 రాజా న్యాసిరెడ్డిచంద్రిమౌళీశ్వరప్రసాదు బహాదరు మున్నెసుల్తాన్
జమీందారుగారు, ముక్త్యాల.

6 అల్లాడి లక్ష్మణరావుగారు కరణము జంగపల్లి.

8 తాడేపల్లి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు ముక్తాదారు చోళ్లేడు.

9 అనంతరెడ్డి దేశాయిగారు పోతారెడ్డిపేట.

సహాయులు.

1 తంగెడ నరసింహారావుగారు, కరణం, మాజరంపాడు.

2 చిప్రుకుల అప్పయ్యశాస్త్రిగారు, సికిందరాబాదా

3 వెలుగూరి పిచ్చయ్యగారు కొదమగుండ్ల

4 కాకుమాను హనుమయ్యగారు నర్సారావుపేట.

5 బాకరాజా పరాంకుశరావు దేశముఖుగారు, గూడవరము.

6 పిల్లలమర్రి సోమయాజులుగారు, తహసీలుదారు నరసారావుపే

7 మల్లాది కామయ్యగారు, చింతపల్లిదొరసాని సంస్థానం గుంటూరు.

8 వెంకట నారసింహారెడ్డి దేశముఖుగారు-మిడిదొడ్డి.

9 మిడతు శేషారావు దేశముఖుగారు, నల్లబల్లి.

10 హాజీబు వెంకటరామారావుగారు వకీలు సిరిసిళ్ళ.

11 నరసింహారెడ్డి దేశాయిగారు, కాపరబాద.

12 పరాంకుశం శేషాచార్యులుగారు యాదగిరి.

13 తూము నరసింహారావుగారు కట్టెంపూడి

14 కోటకుమళ్ళ గోపాలరావుగారు, కరణం, అమీదీపురం

15 ఉల్లగంటి వీరరాఘవరావుగారు, ముక్తాదారు. ఆనేపురం

16 బీరకాయల రామారావు దేశముఖుగారు, రాయగిరి.

17 తొర్లకొండ హనుమంతరెడ్డిగారు పోలంవగైరాసేగ్ దారు, ముల్లారెడ్డిపల్లె

18 శివపురపు వీరభద్రపాకయాజిగారు, సికింద్రాబాదా.

19 శ్యామాపంతుల వెంకటేశ్వరరావుగారు తహశీల్దారు జిగితాల

అభినవసరస్వతి

సంపుటము 9 | జానపాదు పుష్య మాఘమాసములు. | సంచిక 1,2

స్వవిషయము.

మిత్రులారా!

మిత్ర మహాశయ్ జానీయా నేను వ్రాయనున్న విషయమును చదివి మీరు మిత్రత్వములిప్పుడైన సార్థకములు కావలయును. పత్రిక ప్రారంభించిన రెండవయేట్నే నాకు బుత్రుఁడుదయించి రెండువత్సరముల పర్యంతము తనమీఁది జీవితాశవదలఁదగినన్ని రోగములతో మనస్త్రీప్రీతి సంతతిగాఁ జేయుచున్నను నటులైన నమితోత్సాహమున కాకారణమై యుల రాయుచుండినందున మధ్యమధ్యవచ్చిన తన్మాతృగర్భత్రయమాతా ద్యనేకకష్టముల కాలవాలమునయ్యును నీవద్వైనమ్యముగఁ బ్రతిసంచికం బ్రకటించుచు నీపత్రికను నినిమిడిపం వత్సరములదనుక నీడ్చుకొనివచ్చితి. ఎవఁడు వంశోద్ధారకుఁడని మురియుచుంటినో యెవఁడు కుశాగ్రబుద్ధియని పెద్దపండితులచేతనే పేరొన్నఁబడుచుండెనో యెవని చిన్నిచేటులు నాకు క్షణక్షణసంతోషదాయకములయ్యెనో యెవఁడు పత్రికకాఖకంతటికి నత్యంతప్రీతిపాత్రమగుచుండెనో యట్టి నాబహిఃప్రాణము నాకుగుణరాశి నాముద్దులకొమరుఁడు నేను సమక్షమునఁగూడ లేనిసమయమున నవినాగ్ర్వాత్యాధి పీడితుఁడై యాస్పత్రికిఁగొంపోవ మధ్యమార్గముననే మరణించి నాకడుపున మంటఁబెట్టిపోవుటం జేసి నే నెంతఘోరదుఃఖాంబుధింగూలియున్నది మీకెల్లరకుం దెలియనివిషయముకాదు. నాకున్న యత్కించిజ్జ్ఞానముతో నీమానసికవ్యథ యెంతగా సహనయింపఁదలఁచుకొనుచున్నను «పుత్రదుఃఖం నిరంతరం» మన్న మునివాక్యము నే సార్థకపఱచుచు గనంతయేని విశ్రాంతిము బొందదయ్యె. కుపుత్రమరణమునకే క్షమించిపోవుదుజనులు వేనవేలుండ సత్పుత్రమరణమునను సంతాపమందుట నాతలనే యుండలేదు. శ్లో॥ అపుత్రితా మహాదుఃఖం మహాద్దుఃఖం కుపుత్రితా। ద్వాభ్యామపి మహాదుఃఖం సత్పుత్రమరణంసుత! యను మృకండుమరుద్గణులవాక్య మేలవ్యర్థమగును? ఈ దుఃఖాంబుధి నిమగ్నుఁడగుటనే యున్నహితులపాలికిని నేగుదెంచుటకు సమర్థుఁడనై కూపకూర్మమువలె నింటనే పడియుండవలసివచ్చె- ఇదికూడ మీరునాకుఁదోడుపడవలసినసమయము. సకలధర్మవేత్తలగు కొల్లాపుర సంస్థానపండితులు వెల్లాల సదాశివశాస్త్రి గారిట్టినిక ధాతమ్మ(సభువులచే నేఁడు దిరుగాదాయలు పంపఁజేసిరి. ఆయులనే మీమీచందాలను మీరే పంపి పత్రికం గొంతకాలము బ్రతికించుడు. లేదా పంపినవీపీలనైనఁ బరిగ్రహింపుఁడు. ఈ భయంధాదార్థనను మీరాదరింపనినాఁడు పుత్రదుఃఖముతోపాటు పత్రికా పుత్రికా దుఃఖమునుగూడ బొందవలసినన్నను. నేనా యిట్టిదుఃఖముతో నిలువవలలేమంటిని. పత్రికయా జరుగవలసియుండె. కొంతమునకు కలనయ్యె. కొంతపుజీలయా ముబ్బడి పెరిగె. ముద్రాక్షరశాలాధికారులు మొదిటపంపిన మూడునెలలకేని పత్రికలో వ్రాయించియిచ్చిరి. వారిని దొందర పెట్టుటకు బాకీపడియుంటిమి. చందాలు సరిగఁబంపకుంటిరి. కార్య

ములా ద్రవ్యసాధ్యములు. కావున దయయుంచి పత్రికాపరిపాలనమున నొకింత నాకుఁ ప్రోత్సాహమొసంగుఁడు. వీపీలుచేసినను మీమీయశ్రద్ధవలననో పోష్టుప్యూనుల యశ్ర ద్ధత్వమువలననో సగము తిరిగియే వచ్చెడిని. కొందఱు వీపీచేయనే తగకయుందురు. కావున మీరలే మీమీచందాలనంపి పత్రికం గొంతకాలము నిల్పుటకై ప్రార్థితులు.

కృతివిమర్శము.

సుభద్రాకల్యాణము— ఇది యష్టావధానులును దిరుపతి వెంకటేశ్వరకవుల శిష్యులును శికింద్రాబాదునగరవాస్తవ్యులును నగు ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరశాస్త్రిగారిచే రచింపఁబడిన యొక నాటకము. ఇందలి యితివృత్తమును గ్రంథనామమే వ్యక్తీకరించుచున్నదికదా! కవిత్వము రసవంతమును సలక్షణమును ప్రౌఢమును నై యలరారు … తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవీశ్వర శిష్యత్వమును సార్థకపఱచుచున్న … కీర్ణంబును శృంగారరసబంధురంబును నగు నీ రూపక … శేషసంతోషదాయకమై యీయాలంకారికుల కత్యం … కవీంద్రులకుఁ గడుమనోహరంబై ప్రదర్శకుల … చూపరులకు సులభవేద్యంబై హృద్యంబై యుం … గాని యతిశయోక్తిగాదు. ఇందుఁ బ్రాతర్మ … లములును సూర్యచంద్రోదయాస్తమయములును … యున్నయవి. ఇందలి ప్రధానస్థితి యుక్తవరాన్వే … బగా వరశుల్కములును గన్యావిక్రయములును … బను విధవావివాహములును వృద్ధకన్యావివాహ … పియున్నయవి. తాళలయస్వరోపేతంబుగఁ బా … ంగురీతిఁ జిత్రచిత్రవృత్తంబు లిందుఁ బెక్కు గా

… ౧-౦. వలయువారు సికింద్రాబాదులోని జనర … లువాది కోటిలింగము కంపెనీకి వ్రాసి తెప్పిం

శ్రీ సోమేశ్వరాయనమః

స్వర్ణకారవ్యవహారము.

చతుర్థభాగము

కం॥ రంగపతీ! రంగనాయక! రంగేశ్వర! రంగధామ! రంగనివాసా!
రంగ! యనువారిపాపము। కంగారైపోవుగాక కస్తూరిరంగా!
(కస్తూరిరంగశతకము)

మ॥ అల మాన్యార్థ విక్రయం జేసినవ్యయం బర్పింపనెంచుట్ట భా
ములకుం జెంతిలి కొన్ని రూపికలందా మూర్ఖ్యాములేపాపెన
వ్వల నవ్వారికి లాభ్ధిచంద్రముండు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రుల్, తదం
ఘ్రులకుర్ ప్రమోక్ష యుక్తమింటు సీకం దీర్పులగ్గుయునిభాగము
కం॥ మాన్యతయంబుదేనుకకు। జేసినదౌ యోజనంబు సిద్ధాంతితము
* భోసిలుస్వాభిప్రాయము। ప్రాసక్ మాస్వభుగాగు వరుసక గనుండే

---

* గుంటూరు డిస్ట్రిక్టుమున్సిఫు కోర్టులో

మహా రాజరాజశ్రీ కనకపల్లి రంగనాయకులు నాయుడు గారు, బియేబియల్

అడిషనల్ డిస్ట్రిక్టుమున్సిఫు

1912 సంవత్సరము మార్చి 30వ తేది శనివారము

అ॥ నెం 26 ఐ 1911

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి గారు:— వాది

1 వోలేటి లక్ష్మయ్య 2 నందిగాను కాశీపతి 3 సిరపురపు భిక్షాపతి 4 నందిగాను చినబ్రహ్మము 5 జాజ్జూరి మల్లయ్య, } ప్రతివాదులు

1912 వ సం॥ 20 వ ఫిబ్రవరి మంగళవారమున వాదితరఫుప్లీడరులగు మహా రాజశ్రీ రంగావఝ్ఝల హనుమయ్య కాకాని పుండరీకాక్షుడు గార్లయొక్కయు 2, 3, 4, 5 ప్రతివాదులప్లీడరులగుచున్నవ లక్ష్మీనారాయణ, వి. అంకమ్మనాయుడు, జే. డి. సామ్యూయల్ గార్లయొక్కయు సమక్షమున నిదావా పీరంగునకు రాబడుటయు నది మొదలుకొని యాలోచననిమిత్తముంచి యీరోజున దీర్పు చెప్పబడినది- వ్యవహారమధ్యమున 1 ప్రతివాది చచ్చిపోయినాడు.

కం॥ ఈతీరుపునంగలిగిన। నీతులకుం జాలవరకు నిగ్గైసజవా
జే తానిడియె జడ్జియు। జాతురుగా కంపమునందుసుజ్ఞజనంబుల్

జడ్జిమెంటు.

(1) పాతేరమ్మ పాతపాటమ్మల యాలయములలోఁ బ్రాణప్రతిష్టచేయునధికారము తనకును దనకుల్లపుబ్రాహ్మణులకునే కలదనియుఁ। ప్రతివాదులకును దద్వర్ణపువారికిని లేదనియు నిర్ధారణసేయుటకును బ్రతివాదులుగాని తత్సంఘమువారుగాని యింకమీఁదటఁ బ్రాణప్రతిష్టగాని మఱి యేవిధమయినసంస్కారముగాని చేయకుండ నుత్తరువిచ్చుటకును దిరిగి వాదిసంఘపుబ్రాహ్మణులు ప్రతిష్ఠచేయుటకుఁ గావలసిన రు 190లు ప్రతివాదులనుండి తమకిప్పించుటకును వాదిచే నీదావా తేఁబడినది.

(2) వాది బ్రాహ్మణుఁడై తద్బ్రాహ్మణులకుమట్టుకే యాగుళ్లలో విగ్రహప్రతిష్ఠచేయుట కధికారముకలిగియుండి యీదావాకుఁబూర్వము నాలుగుసంవత్సరముల నాఁడు వాదియు నితరబ్రాహ్మణులును వైశ్యులసాహాయ్యముతో బానపాటిలో నదివఱకుండినవిగ్రహములు ప్రాతవై పూజానర్హతను బొందియుండినందువలనఁ దిరిగి ప్రతిష్ఠించియుండఁగా సంకీర్ణసంకరులగుటచే యాజనకర్మములోఁ జేరిన ప్రతిష్ఠచేయుట కధికారములేని ప్రతివాదులు 1906 వ సం॥ జూలై 22వ తారీఖున శూద్రులతోట్లాటుతో సంప్రోక్షణమును వంకపెట్టుకొని విగ్రహముల నంటుపఱచి యుత్తములైన మూడుజాతులవారికిని బూజానర్హములఁ జేయుటమూలమున వాదికిని నుత్తములైన మూడుజాతులవారికిని బ్రస్తుతపువిగ్రహములఁ దోసివేసి పునఃప్రతిష్ఠచేయవలసినంత యవసరముగలిగి యందులకు రు 190లు కర్చుపెట్టవలసివచ్చి యాజరిగినపని ప్రతివాదులకొంటెతనమువలనగనుక వారాసొమ్మియవలసియుండుటయు వాదియుఁ దత్సంఘములోని యితరబ్రాహ్మణులును బునఃప్రతిష్ఠచేసినతర్వాతఁ బ్రతివాదులు మరల నపవిత్రపఱుపకుండురీతి నొక యుత్తరువుకూడ నవసరమయియుండుటయు నీదావా తెచ్చుటకుఁ గారణములుగాఁ జూపబడినవి.

(3) వాదితోఁ బాటిగ్రామములోని బ్రాహ్మణులందఱు నీప్రతిష్ఠవిషయమందు నిష్టములేనివారు కారుకావున వారందఱిపక్షమున నీయనయొక్కఁడే దావాతెచ్చుటకు వీలులేదనియు నీరెండుగ్రామదేవతల బ్రాహ్మణులకుఁ బూజానర్హములఁజేయవలెననికాక విగ్రహములు ప్రాతవై పూర్తిగా శిథిలములైనందువలన

కం॥ ఆయాసన వదలినవిషయము
లాయాభాగములఁ గొన్ని యలరిచుఁగొనన్
న్యాయస్మృతిననుసరించుచుఁ
జేయువలె విమర్శము మనచే నగుదనుకన్ 4

చం॥ శిలలు పురాతనంబులయి చెప్పడియుండఁగ నూతనంబులన్
నిలిపితి మంతెకాని కమనీయ ప్రతిష్ఠయొనర్ప లేదటం,
చెల ప్రతివాదులందఱును నాన్సరులోన లిఖింపఁ జేసియున్
నలిపినటుల్ ప్రతిష్ఠ తమ సాక్షులచేఁ బలికించి రయ్యెడన్ 5

మేము నూతన విగ్రహాముల స్థాపించినారమే కాని ప్రతిష్ఠ చేయలేదనియు మేము యోజనములోఁ జేరిన ప్రతిష్ఠాదికర్మలంచే యుంట కష్టమనియు నిప్పుడు తిరిగి ప్రతిష్ఠ చేయవలసిన యవసరమే లేదనియుఁ బ్రతిష్ఠ చేసినను దావా మొత్తము చాల తక్కువగనున్నదనియు వాది యేవిధమైనపరిహారమునకు నర్హుడుకాఁడనియుఁ ప్రతివాదులు పోరాడుచున్నారు.

(4) వాది ప్రాత సివిల్ ప్రొసీజరుకోడు 30 వ సెక్షనుప్రకారము దావా తెచ్చుట కుత్తరువునిమిత్తము పిటీషన్నిచ్చినాఁడు-అది నర్సారావుపేట డిస్ట్రిక్టుమున్సిఫు గారు కొట్టివేసిరి-ఈకోర్టుకు, ట్రాన్స్ఫరైనతర్వాతఁ బ్రతివాదులు ముందుగా నిల్వ నేరదను దానినిగుఱించి“యీప్రస్తుతప్రదావా యొకటవయార్డరు 8 వ రూలుప్రకారము కోర్టువారి యుత్తరవులేకుండ నిల్వదగినదేనా?”యను సారాంశ మెత్తుకొనిరి-మఱునాఁడీసారాంశమునుగూర్చి కొంతవఱను వాదింపఁబడినతర్వాత వాది సంఘముతరఫున దావా తెచ్చుట కుత్తర్వునుగోరుచు 1 వ యార్డరు 8 వ రూలుప్రకారము పిటీషను పెట్టినాఁడు. 1911 వ సం॥ అగస్టు 28 వ తారీఖున నీయబడిన యుత్తరువులోని కారణములనుబట్టి యది కొట్టివేయఁబడెను-ఆదినముననే వాది తనయొకనిచేతనే ప్లెయింటు దాఖలుచేయఁబడినట్లు సవరింపవలసినదని మఱియొకపిటీషను పెట్టెను-1911 వ సం॥ అగస్టు 24 వ తేది యుత్తరువులోని కారణములనుబట్టి యీప్లెయింటు సవరింపఁబడెను-నర్సారావుపేట డిస్ట్రిక్టుమున్సిఫుగారు ఏర్పాటుచేసిన మొదటిసారాంశము మార్పునుబొందింపఁబడెను-విచారణకున్న సారాంశములు.

ఉ॥ ఇంతటిభేదముండినను నించుకయేనది యెత్తుకోక యా
త్యంతము వారివాదముల నాత్మను నమ్ముట యెట్టిదొ జ్ఞనో
సుంత వివేకమున్న మనుజుల్ గుఱుతింపక పోవ, రింతకే
యింతయబద్ధమున్న నిఁక నెంతగనుండెడి ప్రాజ్ఞ్యమంతటన్॥ 6

---

(1) ఈదావాగుళ్ళలో వాదినలము వారుమాత్రమే ప్రతిష్ఠచేయునధికారము కలిగియున్నారా ?

(2) ప్రతివాదులు 1306వ సంవత్సరములోఁ బ్రతిష్ఠచేయుటవలన నపవిత్రకార్యముచేసినారా ?

(3) వాది తానుగోరిన యుత్తరువునకును నష్టమునకును నర్హుఁడేనా ?

(5) వాదిపక్షమున 14 మందియుఁ బ్రతివాదులపక్షమున 17 మందియు విచారింపఁబడిరి. విచారింపఁబడినయంశముల ఋజువుచేయుటకై సంస్కృతగ్రంథములు ప్రమాణములుగా నీయఁబడినవి. అవి క్రిందఁ జెప్పఁబడును. ఈదావా తీర్మానము కాకముందే మొదటిప్రతివాది కాలధర్మము నొందెను. వాది తక్కినప్రతివాదులమీఁద మాత్రము చర్యజరిపినాఁడు.

(6) మొదటిసారాంశము—ఈసారాంశములోని ముఖ్యాంశములమాత్రమే చెప్పిన బాగుగా నుండెడిని. ప్రతివాదులు విగ్రహములఁ దాఁకినందువల్ల నపవిత్రములై బ్రాహ్మణులకుఁ బూజానర్హములైనవని తిరిగి పవిత్రములఁజేయుటకుఁగాను వాది యొక్కఁడే సొంతహోదాతో నీదావా నడపినాఁడు. తాను విగ్రహములఁ బరిశుద్ధములఁగాను బూజార్హములఁగాను జేయు నధికారముగల హైందవసంఘములో నొకఁడైనందువలన నిపుడు తననిమిత్తమును దక్కిన బ్రాహ్మణవైశ్యాదులనిమిత్తమును జాల ధనమువ్యయపడిచేయుప్రతిష్ఠ వ్యర్థమగును గావునఁ బ్రతివాదులు విగ్రహముల ముట్టుకొనుటచే నంటుపడినట్లు నిర్ధారణసేయవలసినదనియు నందువలననే పునఃప్రతిష్ఠకుఁ గావలసినద్రవ్యము వారివలన నిప్పింపవలసినదనియు వారు మరల గుళ్ళలో సంబంధము కలుగఁజేసికొనకుండులాగున నాజ్ఞాపింపవలసినదనియు వాది చెప్పెను. ఆయన బ్రాహ్మణుఁడనియు బ్రాహ్మణులకుమాత్రమే ప్రతిష్ఠాధికారము కలదనియు సంకీర్ణసంకరులైనప్రతివాదులకు మతగ్రంథములుచెప్పెడిప్రకారము గుళ్ళలోఁ బ్రతిష్ఠచేయుటకధికారములేదనియు వారు తాఁకినమాత్రాన మైలసోఁకు ననియు నక్రమముగాను నశాస్త్రీయముగాను వారు ప్రతిష్ఠచేయుటవలన

ప్రస్తుతపువిగ్రహము లపూజ్యము లైనవనియుఁ బునఃప్రతిష్ఠను వ్యయములనిప్పించు
చుఁ దాను బూజచేయునట్లు చేయవలసినదనియుఁ బ్రతివాదు లందుతో సంబంధము
కలుగఁజేసికొనకుండ వ్యాఖ్యాపింపవలసినదనియుఁ జెప్పుకొనును.

(7) ప్రతివాదులు ప్రస్తుతపు విగ్రహములఁ బ్రతిష్ఠించినవారని యొప్పుకొనుచు
హైందవులందఱికిని బూజ్యములగునట్లు విగ్రహములఁ బ్రతిష్ఠించు నధికారము తమ
కున్నదనియు సంకీర్ణసంకరులము కామనియు నందువలన మైలసోకినదనికిఁ బునఃప్రతిష్ఠ
యనవసరమనియు వాదించుచున్నారు.

(8) వాది చెప్పెడిరీతిని ప్రతివాదులు ప్రతిష్ఠాధికారములేనిసలమువారైన వారు
తాఁకినమాత్రమున దేవతాశిల లపవిత్రములయ్యెడివో నిగ్గెలానిశిల లపూజ్యము లైనవని
యాయన యాక్షేపించుట యుక్తమే. అప్పు డెవరికర్తృత్వమైన నేమిసరిగ ప్రతిష్ఠ చేయుంద
లచినచోఁ బ్రతివాదులు మరల నా దేవతాశిలల నపవిత్రములఁ జేయునందులకుగాన నావకాశము
బొందుట కర్హుఁడగును. ఈసారాంశములో మనము విచారింపవలసినది ప్రస్తుతపువిగ్రహములు
పూజార్హములైనవా యను నంశము.

(9) ఈసారాంశముక్రింద నాలోచింపవలసిన యంశములు

(ఎ) గ్రామదేవతలైన పోలేరమ్మ పోతపోటమ్మలు హైందవులందఱికిని బూ
జ్యములగురీతిని స్థాపించు నధికారముగలవా రేసలమువారు?

(బి) ఆసలమునకు హైందవులందఱును సామాన్యముగా వ్యవహరించుకొను పేరు
చాలునా? లేక ప్రతిష్ఠచేయుటకుఁ గాను వారలకు వారి కితరగుణములు లేమైన నుండవల
యునా?

(సి) ప్రతివాదు లట్టిసలమునకుఁ జేరియుండరేగా? వారికందుఁ బ్రతిష్ఠచేయు
టకుఁదగినగుణములు లేవా?

హైందవులకుఁ బ్రమాణము లైనసంస్కృతగ్రంథములఁ గాని యీప్రశ్నలకు జవా
బుచెప్పవలసియుండును. పార్టీలు తెచ్చినగ్రంథములు ఏకాకారముగను లేమ యుక్తశాస్త్ర
ములను విరుద్ధములుగానున్నప్పటికి హైందవసిద్ధాంతమునకు సరిపడుముగానుండవలెనంత
వఱకు నేను వాని ననుసరించితీరవలయును. ఆగ్రంథములను బట్టి [illegible] ధములు కలిగిన
ప్పుడుమాత్రము మత సంబంధమైన వారివారి నమ్మకముల [illegible] నిప్పటికిఁ గేవల
హేతువాదములకే సంబంధపెట్టుటకంటె నాయన్న [illegible] నియమములో నెంతేని
నేది సమంజసమైనదాని నే తీసికొనవలసియుండును. [illegible] యుక్తశాస్త్రా

* తే॥ బ్రాహ్మణుండని పేర్కొనంబడెడి పదము
యాజనము వృత్తిగాఁగల యార్యజనులఁ
దెలియఁజేయు నటంచని తెలియఁ జెప్ప
రొప్పికొనిరో రికార్డునం దుండ దేచట॥ 7

కం॥ జీవికయగు బ్రాహ్మణునకు। భావింపఁగ యాజనంబు, పదమునకర్థం
బావిధమునఁ జెప్పంజన। రేవారు నోకింత జ్ఞానమే యుండినచోఁ॥ 8

సుగుణ్యముగా న్యాయమును బరిశీలింపవలసిన హిందూదేశములోని న్యాయసభలకుఁ శా
స్త్రీలు వచ్చినప్పుడు వారి నమ్మకముల ప్రకారము పోవుటకు వీలులేదు మతవిషయములోఁ
దర్కముపయోగించుటకు వీలులేదని యొకప్లీడరు చెప్పినట్లు నాకు జ్ఞాపకమున్నదికాని
యైనను న్యాయకర్తకు యుక్తియుక్తమగునా కాదా యని విచారించుట ముఖ్యగుణము
గనుక నాగుణమును నేను నిల్పుకొందును.

(10) మతగ్రంథములను వానివాని తారతమ్యానుసారము తరగతులుగా నేర్పఱ
చుట యవసరము. 1 శ్రుతులు. 2 స్మృతులు. 3 పురాణములు. 4 ఇతిహాసములు.
వీనిలోఁ బరస్పరభేదముకలిగినప్పుడు క్రిందితరగతి పైతరగతికి లోఁబడియుండవలె.

(11) మతసంబంధములైన పనులు బ్రాహ్మణులు చేయవలెననియు నవిషట్కర్మల
నియు నవి యాచరించుటకు బ్రాహ్మణులకు మాత్రమే యధికారము కలదనియు వాది చెప్పు
చున్నాఁడు. ఆయాఱుకర్మలలో నొకటి యాజనము. యాజనమనఁగా విగ్రహములప్రతిష్ఠాపన
చేసి మనుష్యులయొక్క ప్రార్థనలకుఁ బ్రతీకారము చేయుటకై ప్రాణము పోయుటయైయున్న
యది. ఈప్రతిష్ఠ యెవరు చేయవలసినదియు నేవిధముగాఁ జేయవలసినదియు నాగమముల
లోఁ బూర్తిగాఁ జెప్పఁబడియున్నదని ప్రతివాదులు చెప్పుచున్నారు. అదికూడ యాజ
నములోనిభాగమే యైయున్నది. యాజనాధికారముగలవారు ప్రతిష్ఠాధికారముకూడఁ
గలవారైయున్నారు. ఏయాగమములు ప్రస్తుతోపయోగములో నేనిఁ బ్రమాణములు
గాఁ దీసికొనవలయునో యందువిషయమై వాదిప్రతివాదులు భిన్నాభిప్రాయులై
యున్నారు. ప్రస్తుతము విచారింపవలసినవిషయము యాజనకర్మ మేకులము వారు చేయ
వలెనను నది.

* (12) బ్రాహ్మణశబ్దము యాజనమేవృత్తిగాఁగలవారిని దెలియఁజేయునని ప్రాక్టి
లొప్పుకొనుచున్నారు. బ్రాహ్మణశబ్ద మెవరియందు సార్థకమగునో యది
తేల్చుటమాత్రము కష్టము. మను ధర్మశాస్త్రములలో బ్రాహ్మణేతరుల కెవరికిని

§ తే॥ బ్రహ్మకులమునందుఁ బ్రభవమందినవాఁడు
బ్రహ్మమందు నిష్ఠఁబరగువాఁడు
బ్రాహ్మణుండనంగఁబఱఁగుచుండు నమరంపు
వ్యాఖ్య తెలియఁజేయు నరయుఁడుండు॥ 9

తే॥ చాల దిదికూడ బ్రాహ్మణశబ్దమునకు
బాగుగా నర్థముం దెల్పఁ బ్రాజ్ఞులార!
కాంచుఁడొక మాఱు మరల సద్గ్రంథముం దె
మీఱు బ్రాహ్మణశబ్దవిచార మీఱు॥ 10

యాజనకర్మాధికారము లేదని చెప్పఁబడియున్నది. వాది తాను బ్రాహ్మణుఁడననియుఁ బ్రతివాదులు కారనియుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. ప్రతిష్ఠాధికారముకలవారని ధర్మశాస్త్రములలోఁ జెప్పఁబడిన బ్రాహ్మణు లెవరని చెప్పవలె?

(13) బ్రాహ్మణశబ్దము తనకులమువారికే వర్తించుననియుఁ దానును దనకులమువారు మాత్రమే బ్రాహ్మణులనియు మనుధర్మశాస్త్రమందుఁ జెప్పబడిన బ్రాహ్మణులు తమరేయనియుఁ గాకపోయినచోఁ దముపూర్వు లా బ్రహ్మణశబ్దముచే వ్యవహరింపఁబడరనియుఁ బ్రతివాదులు బ్రాహ్మణులుగా వ్యవహరింపఁబడక మఱియొకరీతి వ్యవహరింపఁబడుచున్నందున వారిని బ్రాహ్మణులఁగా నెంచుటకు వీలులేదనియు వాది చెప్పెడిని. మనుష్యుఁడు తాను వ్యవహరింపఁబడుదానినిబట్టి గాక తన నిజస్థితినిబట్టి విచారింపఁబడవలసియుండును గావున వాది సామాన్యముగా బ్రాహ్మణుఁడుగా వ్యవహరింపఁబడినను వాస్తవమునకుఁ గాఁడని చెప్పుచుఁ బీటరని పిలువఁబడువాఁడు మొదట జావ యినను దాఁ జెప్పకొనుదానినిబట్టి లోకము పీటరని పిలువక తప్పదని దృష్టాంతప్రదర్శనపురస్సరంబుగఁ బ్రతివాదులు వాదించుచున్నారు. ఈవివాదముయొక్క పర్యవసానమిట్లు నామాటలతోఁ జెప్పనయ్యెను.

(14) వివాదపర్యవసానమేమిటన? మనుస్మృతిలోఁ జెప్పఁబడిన బ్రాహ్మణుఁడు బ్రాహ్మణకులములో జాతమాత్రుఁడైనా లేక బ్రాహ్మణుఁడు చేయవలసినకర్మల నుండవలసిన గుణములుకలిగియున్నవాఁడా యనునది. వాదిప్రతివాదు లుభయులు

---

§ గురుబాలప్రబోధిక ద్వితీయకాండము బ్రహ్మవర్గము
బ్రహ్మణి పరబ్రహ్మణి నిష్ఠావత్వాత్ బ్రాహ్మణః బ్రహ్మమందునిష్ఠగలవాఁడు
బ్రహ్మణః కులే భవత్వాద్వా బ్రాహ్మణః బ్రహ్మకులమందుఁ బుట్టినవాఁడు.

కం॥ తత్తత్కృతికరణార్హులు। తత్తద్గుణములలట్టి ధన్యులెకావి
రిత్తగ బ్రహ్మణులాదిక। మిత్తఱఁగలవారు కాక యెన్నఁగననుచున్॥

కం॥ దృష్టాంతపూర్వకంబుగ। స్పష్టంబుగ వ్రాయఁబడిన జడ్జిమెంటునొగిన్
గష్టమనక పఠియించినఁ। దుష్టులుగాకుండరెవరుఁ దోడ్తోమనలోన్॥

కం॥ గుణములె ప్రధానమై త
ద్గుణయుక్తులె కొన్ని క్రియలకుం జాలెడిచో
గుణగణములు నటులె క్రియా
గణమును సృష్టింపవలయుఁగద ప్రథమమునన్ 13

ఆ॥ అట్లుకాక బ్రాహ్మణాదివర్ణంబుల
నెందుకేరుపఱిచె నీశ్వరుండు
వేరుపడినకులము లేమిప్రయోజన
మాచరించినట్టు లరసిచూడ॥ 14

లునుమనుష్యులనియెంచఁబడుటకు సమానాధికారముగలిగి యున్నవారు. ఒక పనిచేయుటకు వాడికిఁ బ్రత్యేక మధికారముండ ప్రతివాదులకు లేకపోవుటయనునది యాపనిచేయుటకుఁదగిన యోగ్యత వాడియం దుండియుండుటవలననైయుండవలె. మనుష్యుని సత్తననుసరించి విధులేర్పడినవి కాని విధులు ముందేర్పడి యందునిమిత్తమై యామనుష్యుఁడు సృష్టింపఁబడలేదు-భగవంతుఁడు సృష్ట్యాదిని విధుల ముందేర్పఱిచి యందునిమిత్తమైన మనుష్యులఁ దరువాత నేర్పఱిచినాఁడన్నను నట్లుచేయుటయందుఁ దనకుఁగల యుద్దేశమునను సరించియే చేసియుండవలె. అట్లేర్పడిన మనుష్యు లాయుద్దేశితమైన పనుల కవసరమగు యోగ్యతలుగలిగియుండవలెను-స్థూలాకార మందఱికి నొకవిధముగానే యుండును గావున నీగుణములు మానసికములును నీతికిని మతమునకును సంబంధించినవియుఁగా నుండవలయును-పూజార్హములగు విగ్రహాదులకు సంబంధించి యుండవలసిన మతవిషయములో మనస్సును నాత్మనే చూడవలయును గాని చర్మచక్షురోచరమగుస్థూలాకారమును జూడఁగూడదు- ఈ హేతువులనుబట్టి బ్రాహ్మణశబ్దము గుణవద్వాచకమగుఁగాని జాతివాచకము కానేరదు- బ్రాహ్మణత్వ వ్యవహారమాత్రము బ్రాహ్మణశబ్దము సార్థకముకాదు- ఈప్రకారము మతసంబంధ కార్యముల నెరవేర్పుట కుండవలసినగుణములును మతవిషయమగు నధికారమును నొకబ్రాహ్మ

శుద్ధాంధ్రహరిశ్చంద్రచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

చ॥ సిరిగడియించి తండ్రియనుచెల్వున వేల్పయి యొగిఁ బ్రొద్దుచూ
ల్పురుఁడయి రాయవర్పుకోలవుం బెనుసంద్రపుఁ జందమామయై
గరుసును వెన్నునింగోలుచుకర్జము సత్తెము వీడకుండఁగాఁ
బరఁగిన వీరరాఘవుఁడు ప్రాపయిప్రోవుతనన్ను నిచ్చలున్॥

ఉ॥ పుట్టువు పెంపు మిత్తి గల ముజ్జగముల్ దనలోననుంచి మేల్
మెట్టుచు మేనిదాల్పులకు మేరలొసంగుచుఁ గన్నతల్లియై
యిట్టటులెంచరానినైన రెంతయుఁబూనిన వెంకమాంబ యి
క్కట్టులనెల్లఁ బోనాడిచి కావుత సత్తిగోనాలమిన్న నన్॥ 2

మ॥ వరుసన్ మాటల గల్గులన్ గెలుపులన్ వాసింగనంగూర్చు చ
బ్బురమౌసత్తుల కన్నె మేనులను నింపుల్ గుల్కఁగాఁదాల్చి దే
వరదైత్రైకాలెడి నిండువెల్గు పలుకుల్ బల్కిర్లు మేల్పత్తువల్
తిరమౌనట్టుల నన్ను నేలుతఁ గడిందిన్ నిచ్చలుం బ్రోవుచున్॥ 3

ఉ॥ మానిసు లేనిఁ దొడ్డొలుత మానకకొల్తురు ముజ్జగంబులం
దేనికమోముచేతనెవఁ డెంతయుఁ గ్రాలెను గట్టుపట్టి యా
వ్వానిని ముద్దుపెట్టుకొని పాయనిప్రేముడిఁజూపుచుండు నెం
తేనియుఁ గర్జపుం జెరుపు లేలు నెవం డతనిం దలంచెదన్॥ 4

మ॥ కడలిన్ దాటినమేటి రక్కసుల ప్రక్కల్చేయు మేలీటి న
క్కడున్ వేలుపుసామిసాటి నుడివాల్గొన్నట్టి జేజేలరా
యడుగుందమ్ములఁదేటిఁ గీడుగమి డయ్యన్ వేల్పునుద్దున్న చీ
టి దొగర్దెర్చెడిస్నూటి గాలికొడుకున్ డీల్పాటుతో వేడెదన్॥ 5

ఉ॥ చిన్నతనంబునం గయితఁజెప్పెడినేర్పు నొసంగి విద్దెలం
దన్నిట మిన్నవాడువని యాదటమీఱఁగ నానతిచ్చి నన్

వన్నెకుఁదెచ్చి శ్రీంతియనువంగడమందున వెల్గు రామచం
ద్రున్నెనరుంచఁగొల్చెద మదిం దిరమైతగు నెజ్జబత్తిచేన్॥ 6

ఉ॥ కాఁపురమన్ దొసంగుగమి గాంచక మూఁడుగొనాల కావలన్
బ్రాపగునిండువెల్గుఁగని పాయనిసంతసమొందఁజేయు నా
యోపిక పేర్మితోనిడినయొజ్జను నాపినతండ్రిఁదాల్మిచే
నేపగువంగడంపునెల నెమ్మదిఁ గొండలరావు నిత్తెమున్॥ 7

చ॥ తెమఁగున నచ్చుతెన్గునను దేటగువేలుపుబాసఁ గబ్బముల్
పొనరఁగ వెన్క నిప్పుడిఁకముందటఁ గైతసుగూర్చుపెద్దలన్
నెనరునఁ దప్పులంగనక నిగ్గులనే కనుచుండ వేడెదన్
బనివడి దోసము ల్వెదకువారలజోక్యము నాకిఁకేటికిన్॥ 8

వ॥ ఇత్తెంబులగ్గలొసంగుటకునాయొనర్పంబూనిన సత్యహరిశ్చం
ద్రు చరిత్రమునకు వ్రాయ మొదలు వెట్టి దిట్టతనంబగు నెమ్మదినుండుననంత

సీ॥ సైరణచేత నిజ్జగమునఁ బొగడంగఁ
బడి తేగమున గొప్పవరువుదాల్చి
సత్తుచేఁ బేరొంది జముసూడుగొల్వంగ
నిత్తెమా నెమ్మదిబత్తిఁగల్గి
ఆల బాఁపనుల బోనాలచేఁ దనియించి
పెద్దలఁ బిన్నలఁ బ్రేమఁబెన్చి
గడియించునేర్పునఁ గడిమిగలాఁడునై
యన్నయానతిదాట నగదుఁజెంది
మూలపే టనుపల్లెలోఁ జాల నసము
వెలయఁగా రాయవరపనుకొలమునకును
దివ్వెయై వీరరాఘవదేవరదగు
నన్నుఁగన్నట్టివాఁడు గొనాలమిన్న॥ 10

చం॥ అతఁడొకనాఁడు పాదుకల నక్కజమొప్పఁగఁ గానుపించి "కూ
నతనము చేతఁ గబ్బముపొనర్పఁగఁజూచెదు, బాపు, మైన నీ

జతనమునసందు సాయపడి సాగఁగఁ జేసెదఁ బట్టినాట, నే
కత దెసఁగింతొ యుండె నను గాదకుఁదొల్తను బేరుకొమ్మొగిన్

చం॥ కొడుకవు నీవు, నిన్గనుట కోరిక లెల్లను నావి పండఁగాఁ
బహుటయొకాదె, తండ్రి పెరవాఁడొకొ వేలుపుగాక, యెంచఁగా
బుడుతవుగావు నీ కెఱుకపో, యదిగాక యు నాదుపేరు నీ
వెడఁదనుగొల్చు వెన్నుఁ డిదె, యెన్నుము నన్నటుగ్గానఁ దొల్తఁగాన్

ఆ॥ ఇదియుఁగాక వినుము యింకొక్క యుబ్బింబు
నీకుఁ గూఁతు సంతె నెగడెఁగాని
కొడుకు సంతు లేదు, కొమరుని గనుపట్టి
చెలువు గూడ దీనఁ గలుగు,, ననియె 4

మ॥ అనియిట్టుల్ కలఁగాంచి మేలుకని నా కయ్యారె! నాతండ్రిఁ గ
న్గొను మేల్కొని రెనేఁటికంచు బలు కుల్కొందెంది యే నెన్ను వె
న్నను మ్రొచ్చిల్లెడి నల్లవాఁడె యటు గానన్ వచ్చెఁ గన్నట్టియా
యనఁగా నంచును బత్తిసంతసము లొందై ముస్పిరింబొందఁగాన్ 14

కం॥ కల నైన నిజము దప్పని
బలుతోఁడని పేసవడియు వానికి తన్ నేఁ
దెలుఁగింతు నంట, తండ్రిని
తొలుతం గొండాడుదు నంటదోసములున్న 15

తే॥ తండ్రి పల్కులు నెర వేర్పఁ దడయకుంట
యనము లగ్గులు నొందించు నదియుగాన
కన్న యాతనియానతి గడవకుండి
తొలుత నా వంగడం బెన్ను దును గడంక॥ 16

ఉ॥ తాలిమిమీఱ నిలయను తామరకంటియు నేలచేడయున్
గ్రాలుచు నంజదమ్ములఁ దిరంబుగనొత్తఁగఁ బాలవెల్లిలోఁ
దేలినమట్టియాకుపయిఁ దేజున నిద్దురవోవుచుండు వే
సాలు పందింటి దాలిచిన సామికిఁ బొక్కలిదమ్మి వింతగాన్ 17

సీ॥ నలుమొగంబులఁ దోలి పలుకుల నాల్గింటి
సొరము దప్పక చెప్పు బిరుదువాఁడు
పాటలుఁ బద్దెముల్ పరఁగు విద్దెలు రెండు
పాలిండ్లుగలయింతి నేలువాఁడు
నలువుగా నొడలి దాల్పులమూఁకఁ బుట్టించి
నొసళుల వ్రాఁతల నొసఁగువాఁడు
తెలి వినుదిమ్మరి తేజిపై మసలుచుఁ
దమ్మిగద్దెను గొల్వు దాల్చువాఁడు
బమ్మ తెరగంటులకుఁ బెద్ద తమ్మిచూలి
తాత తగవుల జడదారితండ్రి నల్వ
నిక్కువపుజగము నేలెడి నేర్పుకాఁడు
పుట్టు తనయంత గలిగి జెట్టి పుట్టు॥ 18

క॥ అట్టినలువ ముజ్జగములఁ
బుట్టింపఁగ నొదవిరవుగ మొగము బుజములన్
గట్టడగఁ దొడల నడుగుల
జెట్టుమగలు పార్లు తేండ్లు జేరులు కాఁపుల్॥ 19

క॥ ఆనాల్గుమేనిదాల్పుల। లోనెంతయుఁ బార్లు వేల్పులుగఁ బలుకుబడిన్
బూసిరి, గౌతముఁడందులఁ। గానయునికిపట్లఁ బెద్దగా ననముగొనెన్॥20

సీ॥ దోసాలతిట్లఁ దొలఁగించు నీర్వాని
వెలయువాఁక జగాన నిలిపె నెవఁడు
సొగసుదియనుమరుల్ చూఱఁబుచ్చియుఁ దప్పఁ
జేయునాలిని రాయిఁ జేసె నెవఁడు
వెన్ను నేడవపుట్టు మన్నన వడసిన
బంటుతల్లిని గన్నవాఁడెవండు
తనకుఁ బుట్టిరో లేదో యని పట్టి దుగనేటఁ
ద్రోసి కోఁతులుగాఁగఁ జేసె నెవఁడు

అట్టిజడదారి గౌతము నమఁగుకోలము
బంతిలో రాయవరపను వంగడంబు
డంబుగనుగాను సిగి కడ్డంకిలేక
తోడరు బిరుదుమగలును మంతురులు వెలయ॥ 21

ఉ॥ అందులనొప్పెఁ బ్రెగ్గడయు నంతిబంధులవింద వెన్ననే
నిం దగఁ దేర్చు మగనిం దెగడందగు మేనిగున్నయు
బ్బ్యొందఁడు కీర్తిఁజూఫఁ మును కు త్తలవాటులు నున్న సుబ్బరా
వందులనిందులం దిరమునందినకీర్తిగన్న మేటియై॥ 22

సీ॥ బాసలెన్నియొపల్క ప్రాయునుజనువను
బలునేర్పుగలిగిన బల్లిదుండు
పగఱనందఱ ననిఁ బరిమార్చు కైదువ
పోడిమి యెఱిఁగిన నాడెకాఁడు
కలనైనఁ బెరబోంట్లఁ గన్నవారిఁగ నెంచి
లాఁతి పైఁడియటన్నఁ జేతఁగొనఁడు
పేదలకిడుటన్న లేదు కేలునకు నె
మ్మొగతాల్కికైన బొంకెఱుఁగఁ డెపుడు
పలికలకెల్ల మేటిలఁ జాలఁగూర్చి
ప్రెగ్గడలలోన మిక్కిలి పేరుపడసి
అందఱకు నోటిలో నాల్కయట్ల కలసి
మెలసి యాసుబ్బరాయుండు చెలఁగుచుండు॥ 23

సీ॥ ముప్పేల్పుమిన్నల పుట్టులకెక్కయౌ
బమ్మతోనైన నేర్పరియునంగ
ప్రొద్దుచూలిరీతిఁ బుట్టొంటెనోయని
బిచ్చిగాండ్రందఱుఁ బేర్మిఁబొగడ
తాత్ర్వాతకు తోటుదగుఁగాన్ని యితని య
క్కరమునఁ గొదవ పేదరికమనఁగ

ఓరుపు మగయూపునాఁడెనోయని చూప
అలకెల్ల సంతసంబొలుకుచుండ
తేజు నెమ్మంబు నిక్కంబు తెగువ మంచి
యడఁకువయు నొక్క మేనియై యడరెననఁగఁ
గీరితిని సుబ్బరాయండు పేరువడసె
మానిసియె వేలుపతఁడు జగానఁగాని 24

ఆ॥ అట్టిసుబ్బరాయఁడనుఁగుగాఁ జేపట్టె। శంబమనెడిముద్దుచానవొర్తు
ఆమె నేలకూననైనగుబ్బలిపట్టి। నైనమెచ్చునట్టియున్నగరిత॥ 25

కం॥ వల్లూరిపేరుగలవు। ట్టిల్లును మెట్టినయునంపుటిల్లును వాసిన్
డిల్లపడకుండసిరులన్। బెల్లుగశంబమ్మమనివిపేరునుగాంచెన్॥ 26

సీ॥ మగనిసామేన నిల్పుగొనంబు లేకున్నఁ
జలిగట్టుచూలా మెసవత్తువచ్చు
ఇంటింటఁ బెఱవారి నెనయూట లేకున్నఁ
బుడమిచూలా మెకుఁబురుడువచ్చు
బాసలలోఁ బలుపాట్లఁబొందకయున్న
బొమ్మచేడియ యామెఁబోలవచ్చు
మేనులేనట్టిపెన్మిటిఁ బొందకుండిన
మరునిముద్దియ యామెమారుద్రివచ్చు
ననుచుఁ దనసాటిపువుబోఁడు లనుకొనంగ
నవ్వుమొగమును జిన్నారిపువ్వుమేను
మంచిగొనములు పజల మన్నించునేర్పు
గలిగి శంబమ యలరె లగ్గులుచెలంగ॥ 27

కం॥ ఆసుబ్బరాయశంబమ। లీసిసుమంతైన లేనియిరుకొమరులబల్
వాసిగఁబడసిరి కొంటెలు। వేసర సంజీవరాయవీత్రాఘవులన్॥ 28

తే॥ వరుసలేమిని నొకరంగువారుగామి
బంతితేరులకోపట్ల పసనుదెగడి

కన్న దొక్కటెచూట నిక్కంబుగాఁగఁ
గ్రాలె సంజీవవీర రాఘవుల జంట॥ 29

కం॥ గానముల మేనుల గుర్తుల
ననువుగలుగువారె, యైన నొఁ బుట్టువు వే
అని కట్టినలువు వేల్పుల
తనివిగొనదు రెండు లేనితనమున వారల్॥ 30

ఆ॥ కన్న వానిఁ జోడఁ గయ్యమాడక యున్న
నిరువు రొక్కమాటు పొరయకున్నఁ
బుడమిఁ గొమిరెపట్లు పురుడగు సంజీవ
రాయనకును వీర రాఘవునకు॥ 31

సీ॥ అన్న మాటకు మాఱులని పగనొందిన
మగపదికంటి సైదోడు నెన్న
కొలముకట్టడ మానుకొని కన్న వానిన
దూఱుపొంబువ్వచాల్దారి నేటి
పాటఁబాడుచు బత్తిబరఁగిన ట్లాడెడి
కయ్యంపుఁదినుబోతుఁ గాసిఁ జేసి
నేమంబుదిగనాడి నీచురాలినపొందు
కావిగోచులసామి కలిమినులిమి
పలుకుదిరమును నేమంబు తెలివి గరుసు
గలిగి చెలిమియుఁ గూర్మియుఁ జెలువ మొఱపుఁ
జెలఁగఁ గ్రాలుదు రెవ్వరు సంజీవరాయ
వీరరాఘవమంతురుల్ బీరమునను 32

కం॥ ఆయుద్దత్రిలోఁ బెద్దయి
యేయెడ సంజీవరాయఁ డేపుమిగిలె, న
బ్బా! యితఁ డెంతటిబలుగనుఁ
డో యని పజలెల్లఁబొగడ నొప్పికగనియె 33

సీ॥ వ్రాసెనా వెయికలాల్ వరలుచెల్వొనవ్రాయు
నక్కరంబులు ముత్తియములఁబోల
చదివెనా పసివాఁడునయితము తెలిసిరా
నంగ వక్కాణ మెఱుంగఁజేయు
'పల్కెనా రచ్చలో బళిరా! యనంగ మేల్
పొత్తాలదోరణి పొత్తుపఱచు
కాంచెనా చూపఱుల్ గట్టివాఁడితఁడంచు
నెంచ యాపుఁజూపు నెనయఁజేయు
మూలపేటను వెలసిన యూలగాప
రిని జగన్నాథుఁ గొల్చు కోరికదలర్చ
నెదకుఁ బెరచూపులేని యింపొదవఁగూర్చి
యడరెసంజీవరాయప్రెగ్గడసతంబు॥ 34

కం॥ సంజీవరాయఁడల సిరి
కిం జతగ వరమ్మయనఁగఁగెరలు ముగుదమి
న్నం జేపట్టెను మఱపను
సంజయిరులగములఁగలఁచు చందురు వెలుఁగుల్॥ 35

కం॥ ఆయన కాపెకుఁ బుట్టిరి
నాయముచే వాసి కెక్క నమ్మినవారిన్
జేయూఁతనిచ్చిమనుపఁగ
వాయిచెడనివారు ముగురు పరువగుకొడుకుల్॥ 36

తే॥ జగములో సుబ్బరావన సాంబమూర్తి
యనఁగ హనుమంతరావన నలరిరి ముగు
రొప్పువారన గొనముల మెప్పువారు
ననఁగఁ బెంపునుగనుచు మేలెనయఁగలిగి॥

కం॥ ఆముగురఁబెద్దవాఁడై సామిదియాంనింగిలీషుచదువునగనియై
బామెవరిసోఁకకుండఁగ నోమెఁబజలసుబ్బరాయఁడొప్పగుపేరన్॥ 4

శ్రీ సనాతన ధర్మ మార్గము.

వర్ణవ్యవస్థాత్మక ప్రథమసోపానము.

ఈమార్గము సకలసనాతనధర్మానుష్ఠాతృజనానాసుఖసంధానసంవిధానావధానియగు పరమేశ్వరుని యాజ్ఞానుసారముగా సనాతనధర్మమార్గనిర్మాణచాతురీధురీణులగు మను, యాజ్ఞవల్క్య, వసిష్ఠ, భరద్వాజ, పరాశర, వ్యాసాగస్త్య, నారదాది మహర్షివరేణ్యులచే నిర్మింపఁబడినది. "సనాతన శాశ్వతమైన, ధర్మ లోకములనెల్ల ధరించు లేక లోకములచే ధరింపఁబడు, మార్గము సౌధము" అనియర్థము. దీనివలన ధర్మదైవతములకు భేదములేదని బోధపడుచున్నది. అట్టి సనాతనధర్మమార్గము నారోహణము జేయుటకు ననువుగా వర్ణాశ్రమాచారములను నిరపాయములైన సోపానములుగూడ నిర్మింపఁబడియున్నవి. వీనికన్న మిన్నలైన సోపానములు లోకములనెల్ల గడిగి గాలించినను గానరావు. ఇది సత్యమని పరదేశపండితమండలాఖండలులు గూడ నుడివియున్నారు. విస్మయముల్లుండ మనసోదరులఁ గొందఱు పరసోదరుల బోధలకు లోనయి సంఘసంస్కారులను పేరిడికొని "తాఁజెడ్డకోతి వనమెల్లఁజెఱచె" నన్న లోకోక్తిని సార్థకము జేయఁ గంకణముకట్టుకొని పైఁజెప్పినసోపానములనెల్ల మొదలంటఁ దీసివేసి మన యొక్కసారిగ సౌధముపై కెగయుదమని యుపదేశించుచు సోపానములను నిర్మూలించుట కుపక్రమించియున్నారు. కాని వారి నిర్మూలనసాధనము లత్యల్పశక్తికలవగుటచే వానిని మొదలంటఁదీసివేయుటకు సమర్థములుగావు. కాకపోయినను వానిమీఁదనే సోపానములయందచ్చటచ్చటఁ గొన్ని మఱుఁగులను బెట్టియున్నారు. కావున సనాతనధర్మమార్గారోహణతత్పరుల మెల్లరము మన సంస్కారసోదరులఁ బారఁద్రోలి యీ సోపానములను సంస్కరించుకొని కాపాడుకొనవలసియున్నది. అందులకై మా యోపినరీతిని గ్రమముగా సోపానసంస్కరణాత్మక విమర్శనగ్రంథములను వ్రాయఁబూనితిమి. కాన సనాతనధర్మాభిమానులందరును మాయుద్యమమునకుఁ దోడ్పడి మాగ్రంథముల నాదరించి సనాతనధర్మోద్ధరణము గావింతురుగాత.

ఇట్లు, సనాతనధర్మాభిమాన విధేయులు.

ప్రశ్నార్ణవాపోశనము.

సుజనవర్యులారా!

ఇది కలికాలముకదా! కలి, తనప్రభావమును నలుగడల వెలిగింపఁదలఁచి ధర్మముల నధర్మములఁగాను నధర్మముల ధర్మములగాను బోధించు బోధకులను సిద్ధము సేసి లోకమునం దెల్లెడలను వారిని బ్రవేశపెట్టియున్నవాఁడు. వారు కలి కటాక్షమున నపాండిత్యమునందును, లోకవంచకత్వమునందును, ననన్యసామాన్యశక్తులను సంపాదించినవారలు కాన, దమమతమున కెదురైన పండితులనెల్ల బూతులపాండిత్యమున నోడించుచుఁ గలిమహాపురుషుని కోరికలఁ గొన్నిటిని గొంతవట్టు గొనసాగించుచున్నవారు. కవిరాజునకుఁగాని, యాతని సేవకసమూదాయమునకుగాని, మన సనాతనధర్మముల నిర్మూలించుటయే ముఖ్యకర్తవ్యమైయున్నది.

అందులకై వారు పలుసమాజరూపముల ధరించి నలుదెసలఁ బరిభ్రమించుచున్నవారు వారి వేషభాషాచారములలోఁ గొన్నిటినిఁ గ్రమముగా నీదిగువ నుదాహరించుచున్నవారము కాన వీని సావధానమానసములఁ బరికించి సత్యసారమును గ్రహింతురుగాత.

కలిచోదిత మతములు.

ఇవి సనాతనధర్మనిర్మూలనమునకుఁ గంకణముఁగట్టుకొని కొన్ని శతాబ్దములనుండి పనిఁజేయుచున్నవి. వీనిలో మొదటిది మహమ్మదీయమతము. ఇది బోధను వెనుకను బాధను ముందును నిడుకొని ప్రవర్తించుటచేఁ దానే యోడిపోవలసివచ్చెను.

అటుపై నాపనిమీఁదఁ బయలువెడలిన రెండవమతము క్రైస్తవము. క్రైస్తవమతనతీతిలకము పైదానివలె బాధను సాధనముగా నిడుకొనక శాంతమును బూని తన వన్నెలఁ జిన్నెలఁ జూపుచు ధనాశ గొలిపి మన హైందవ సోదరులలోఁ గొందఱ వ్యామోహితులఁగావించి యా ధర్మచ్యుతులగువారితో సంయోగసంతోష మనుభవింప మొదలిడెను. అటుపై సనాతనధర్మపరాయణులు తమసోదరులు పరసోదరత్వమును వీడి కామాయత్తులై చరించుట కని విషాదమునుఁ

బొంది సోదరీసంగమము నరకహేతువని బోధింపసాగిరి. తొలుతఁ దెలియక చెడినవారు చెడినను దరువాతివారు పెద్దలయుపదేశముల ననుసరించి యీ పెడత్రోవను గన్నెత్తిచూచుటకుఁగూడ నోడిరి.

తరువాత నాక్రైస్తవమతవనితామణి తనప్రయత్నము విఫలమగుటకు వ్యసనపడి చలమూని తానిఁకఁ గపటోపాయమునాశ్రయించి మాఱువేసములవేసినఁగాని తనకోరికలు గొనసాగవనియెంచి హిందూసుందరిసిఁబోలు వేదశాస్త్రాచారవిరుద్ధప్రవర్తనముగల బ్రహ్మసమాజమను భూమికను దాలిచి "నేను మీజాతికన్నియనే కాని యన్యకన్యనుగాను గాన ననుఁగూడి సుఖింపుఁడ"ని బోధించి లోకజ్ఞానశూన్యులగుమనబాలురఁ గొందఱఁ దనవలపను వలలోనఁ జొనుపుకొనఁజొచ్చెను. అటుపై మనలోని ధర్మజ్ఞులామర్మమునుఁ గనిపెట్టి తనసోదరుల కాగుట్టుఁదెలిపి సోదరివేషము వేసినంతనె దానితోడి కూడిక నరకహేతువు కాకపోదని ఘోషింపసాగిరి. అంతకుముందే చెడిపోయినవారు పోయినను మిగిలినవారా మొఱవిని యీబ్రహ్మసమాజకన్యయెడ సామాన్యబుద్ధివహించి విరమింప మొదలిడిరి.

పిదప నాక్రైస్తవమతసతీమణి కామరూపిణి కావున నాభూమికను నట్టుంచియే కపటపూర్వకముగ వేదశాస్త్రాచారవర్తనముగల యార్యసమాజమను వేషమును వేసికొని నిష్కపటవేదశాస్త్రాచారాభిమానులగు హిందువులలోని కొందఱుసోదరులను స్వకటాక్షానుచరులనుఁ గావించుకొనెను. ఆపైనఁ బూర్వాచారపరాయణులా యార్యసమాజకన్యకయొక్క కృత్రిమచర్యలనుఁ దెలిసికొని తమసోదరులకు వాని విప్పిచెప్పసాగిరి. అందువలనఁ దనమనోరథ మీడేరమినిఁ గనుఁగొని యాక్రైస్తవమతలలనాలలామ యీ యార్యసమాజవేషమును నట్టుంచి "దివ్యజ్ఞానసమాజము" అను దివ్యసుందరవేషమును వేసికొని తన (ఎవరెవరి వేదశాస్త్రానుకూలములగు జాతిమతాచారములందు వారు వారుండి యొక జ్ఞానజిజ్ఞాసఁ జేసికొనుసమయమునందుమాత్రమె యందఱిదివ్యజ్ఞానసమాజము) తోఁ గూడుచుండుఁడని కోర మొదలిడినది. పరభాషాపండితులగు మనసోదరు లాకలికిపలుకుల విని యావలపులబోటి

కూటమివలనఁ దమ కేవిధమగునష్టమును లేదని భ్రాంతిపడి యీవిద్య నందరినిఁ బొందుట కారంభించిరి. అట్లు పొందినవారలలో మొదటని న్నఁదగినవారు శ్రీయుత జిడ్డు నారాయణయ్యరుగారు. వీరాదివ్యకుండ రదనపొందునఁ బొందఁగోరి తొలుతఁ దనపుత్రులనుగూడఁ గానుకగా సమర్పించి యీమెతోఁగూడి సుఖమనుభవించి యీసుఖము సహో ముఖవిషకుంభమ్మువలెఁ గన్పడి తనను బాధించినతోడనె తోడిసోదరుల మేలుఁగోరి యీవిషయమును జగద్వ్యాపనముఁగావించిరి. అందువలన సామాన్యజనులకంటెకెక్కి నాదివ్యమందిరమీఁదనుగూడఁ గామము సన్న గిలసాగెను.

అటుపైఁ బైనఁదెలుపఁబడిన కన్యలకొలికయి తమతమమతము లనుండి విడివడిపోయిన యీకాముకులు వెనుకకుమరలుట కిష్టముండ నను వీలులేమి లోకమునుఁ దమలోకమునఁ జేర్చుకొనుటకై మొదల సంఘసంస్కరణపక్ష మవలంభించితిమని సహ్యాచారములఁ దెలుపు శాస్త్రప్రబంధముల (ఉపన్యాసములను, వ్యాసములను) వినిపించి దానివలనను ఫలమునుగానక యెట్లైన నాయీచారముల సంఘమున నెలకొలుపవలయునని యెంచి దృశ్యప్రబంధములు జనాకర్షణసమర్థము లనితలఁచి యీసమాజకామినుల స్త్రీపాత్రలనుగానిడుకొని సంఘసం స్కరణనాటకములలోఁ బ్రధానములనఁదగిన (1) ఏకజాతి (వర్ణసాం కర్యము) (2) రజస్వలావివాహము (3) విధవావివాహము (4) విదేశ గమనము (5) నిమ్నజాత్యుద్ధరణము, అనెడి యైదునాటకములను నా డుటకుఁ బ్రారంభించిరి. ఇవియుఁ బండితాసహ్యకరములై సంఘవినా శకారకములై యుండుటనుబట్టి సామాన్యజనులుగూడ వానియెడ విముఖులైరి. అగుచున్నారు. కాఁగలరు. కాని సామాన్యజనోప కారకమై ప్రతివాదులవాదములను నిరసించుటకుఁ బూనుకొని మనము వారియుపన్యాసములకుఁ బ్రతిగాఁ విమర్శోపన్యాసములను జేసియు, వారివ్యాసములకుబదులుగాఁ విమర్శనవ్యాసములు వ్రాసియు, వారి గ్రంథములకు వ్యతిరేకముగా విమర్శనగ్రంథముల రచించియు మనప్రతి వాదులతోఁ దలపడి పోరాడి సనాతనధర్మోద్ధరణము గావించుకొన

వలసియున్నది. ఆపని నుపక్రమించి నా యోపినంతవఱకు నుపన్యాసములఁ జేయుచు వ్యాసములను వ్రాయుచు నిపుడు శ్రమచేసి సంస్కరణ నాటకవిమర్శనగ్రంథములను వ్రాయఁబూని యందు మొదటిదగు "నేకజాతి" నాటకవిమర్శనమనఁదగు నీ

ప్రశ్నార్ణవాపోశనము.

అను చిన్నిపొత్తమును రచించితిమి. ఈపుస్తకము "ప్రశ్నార్ణవాపోశనము" అనుపేరువడయుటకుఁ గారణము కొందఱకుఁ దెలియక పోవునేమో యనితలఁచి యావిషయ మిందుఁ గొంత విన్నవించు చున్నవారము.

పూర్వమున రక్కసులు సముద్రమున దాగియుండి దేవతలు పరాకుననున్నతఱి వారిపైఁబడి బాధించి వా రెదిరించినచో డనే పరుగిడి పారావారమున మునిగియుండ మొదలిడిరి. దాన సుర లాయసురుల రూపుమాపలేక బాధలకుఁ దాళఁజాలక యగస్త్యమహామునివాలికింజని పాదములపైబడి రక్షింపుమని వేడిరి. ఆపు డాశ్రితావనతత్పరుండగు నామహర్షి దానవులు దేవతలచేతఁ బడుట కనువుగా "అర్ణవాపోశనము" గావించెనను కథగలదుగదా? కలదు. అట్లే ప్రశ్నార్ణవమున దురాచారరాక్షసులు దాగియుండి సనాతనధర్మదేవతలనఁదగు సామాన్యజను లేమరియున్నతఱి వారిపైఁబడి బాధింపసాగిరి. ఆబాధలు పడలేక వారీగ్రంథాగస్త్యమహర్షి శరణుఁజొచ్చిరి. శరణాగతరక్షణదీక్షాపరతంత్రుఁడగు నీగ్రంథాగస్త్యుఁ డాదురాచారరాక్షసులు ధర్మదేవతాపరావతారులనదగు సామాన్యజనులచేతఁ బడుటకై ప్రశ్నార్ణవాపోశన (ఖండన) ము గావించియుండుటచే నీగ్రంథరాజమునకుఁ బ్రశ్నార్ణవాపోశనమని పేరువచ్చినది

ప్రశ్నార్ణవము.

చరిత్రఁ దెలియని సామాన్యజనులకుఁ "బ్రశ్నార్ణవాపోశనగ్రంథపఠనమువలని ప్రయోజన మంతగాఁ గానరాదు. అందులకై ప్రశ్నార్ణవచరిత్ర నించుక నిట వ్రాయుచున్నారము. ఇయ్యది హిందూపురనివాసులగు శ్రీమదార్యనారాయణమూర్తిగారిచే రచింపఁబడినది. ఇందు

జాతులు మృగములందు నిత్యములును వర్ణములు మానవులందు గుణ కర్మానుసారముగాను నుండునని శ్రుతులును, బూష్యాలును, జెప్పి వర్ణవ్యవస్థనుఁ గావించినట్లు వ్రాసియున్నారు. వారివ్రాతనుబట్టి చూడ మూర్తీగా రార్యసామాజికులైనట్లు తోఁచెడిని.

ఆర్యసమాజము.

ఇది క్రైస్తవమతమువలె హిందూమతమునకుఁ బ్రత్యక్షవిరోధి గాకయు బ్రహ్మసమాజమువలె వేదశాస్త్రాది సర్వప్రమాణసన్న్యాసము గావించకయు, దివ్యజ్ఞానసమాజమువలె "జాతివర్ణకులస్త్రీపురుషాదిభేదముల" నిర్మూలించకయుఁ బ్రవర్తించుచున్నట్లు పైకెంతనటించినను లోలోపల సర్వాభిప్రాయములందును సాటిసమాజముల ననుకరించి పేరునకు మాత్రమే ప్రత్యేకముగానున్నట్లు వివేకలోకమునకు గోచరించును. కాన నీయార్యసమాజముకూడ జాతిభేదనిర్మూలనమునకుఁ గంకణముఁగట్టుకొనినట్లు చెప్పకతప్పదు. దీనికిచ్చెడిప్రత్యుత్తరములే మిగిలినసమాజములన్నిటికిఁ బ్రత్యుత్తరములై యున్నవి. కావున వారును నీగ్రంథమునకు నుత్తరవాదులగుచున్నారని గ్రహింతురుగాక! ఈయార్యసమాజమును సంస్థాపించినవారలు

శ్రీదయానంద సరస్వతీస్వాములవారు.

వీరు పాంచాల(పంజాబు)దేశముననున్న సదాచార సంపన్నమగు ఘనతఁబొందిన బ్రాహ్మణజాతియందు జన్మించినవారు. వీరిచ్ఛాయాపటమునుఁగాంచినవారికి విరాటునికొలువుకూటములోనికివచ్చిన మల్లునియాకారవర్ణనము జ్ఞప్తికివచ్చును. వీరికి సంస్కృతమున మిడిమిడిజ్ఞానముమాత్రమె యున్నట్లు వారి సత్యార్థప్రకాశనామకగ్రంథమె చాటుచున్నది! ఈవిషయ మీవిమర్శనమువలనఁ దెలిసికొనఁగలరు. సంస్కృతపాండిత్య మెంతయుండినను వారు బహుగ్రంథదర్శి లని వారుసంగ్రహించున వచనములు దెలుపుచున్నవి. కాని యేవచనముల నేసందర్భమున శతునకుకొనవలయునో యాసంగతి వారికిఁ దెల్లియదని చెప్పకొనవచ్చును. తమకేయర్థముగావలసియుండునో యాయర్థమునె యావచనములకు వ్రాయు

చుందురు. కొన్ని యెడల విరుద్ధార్థములంగూడఁ జేయుచుందురు.
మరికొన్ని యెడల మూలములో లేనియర్థమునుగూడ గూర్చుచుందురు.
ఇంతియగాక తమవాదమును నిర్మూలించెడివచనముల నెత్తుకొనక
వానినిఁ జల్లగ జాఱవిడిచి లోకవంచనము గావింతురు. ఇట్టిమహానుభా
వులుస్థాపించిన యార్యసమాజమునందు మనసోదరులు గొందఱు చేరి
"విన్నన్న చెప్పినదే వేదము" ఇట్లు వారుచెప్పినవే పరమప్రమాణము
లనితలంచి మూలగ్రంథములనుఁ జూడక వారిపలుకశ్రవణమునె చిలుకల
వలె ననుకరించి మరికొన్నిగ్రంథముల వ్రాయుచున్నవారు. అట్టిగ్రంథ
కర్తలలో నాంధ్రదేశమున వైనారాయణమూర్తిగారును నార్యనా
రాయణమూర్తిగారును ముఖ్యులని చెప్పనొప్పును. మొదటివారు
"ఈశ్వర రహస్యసారహిందూవైవాహికాదిగ్రంథములను" రెండవ
వారు "ప్రశ్నార్ణవాదిగ్రంథపుష్పములఁగూర్చిన" వైదికాంధ్రగ్రంథమా
లికను బ్రకటించియున్నవారు. వీరికి

ప్రమాణగ్రంథములు

ఏవియోమనము తెలిసికొనవలసియున్నది. వారు వైదికాంధ్ర
గ్రంథమాలనుఁ బ్రకటించుచున్నామనుటచే వారికి వేదములు పరమ
ప్రమాణములైనట్లు తెలియవచ్చుచున్నది ఇది నిర్వివాదాంశము.
"స్మృతులను బాటింపనివారు వర్ణసంకరులుగారా?" యనియు
"శూద్రో బ్రాహ్మణతామేత్యాది ప్రమాణములప్రకారము వర్తింపనివారు
వర్ణబాహ్యులుకారా?" యనియు "చాతుర్వర్ణ్యంమయాసృష్టం
అనుదానినినమ్మకపోయినచో.........నాస్తికులుకారా?" యనియుఁ
బ్రశ్నార్ణవనామకగ్రంథమునఁ బ్రశ్నించియుండుటచే మననారాయణ
మూర్తిగారికి స్మృతులును, భగవద్గీత, లోనగు పురాణేతిహాస
ములునుఁ బ్రమాణములైనట్లు ధృవపడుచున్నది. ఇంతియగాక వీరు
భారత వాయుపురాణ హరివంశాదిగ్రంథములనుండి వచనములను
గ్రహించియున్నవారు. కాన నవిఁగూడ వీరి కంగీకారములైనట్లు
తెలియవచ్చుచున్నది. ఇందులకు మా

ప్రతిజ్ఞ.

వినుఁడు. మననారాయణమూర్తిగారు స్వవాదపోషణమునకై గ్రహించిన ప్రమాణగ్రంథములుబట్టియే వారివాదమును ఖండించి యాఖండనము స్థిరమైనదని తెలుపుటకు మఱికొన్ని గ్రంథములనుండి వచనములను సంగ్రహించుచు వారివాదము శ్రుతిస్మృతినూత్రపురాణేతిహాస జ్యోతిశ్శాస్త్ర న్యుశృత యుక్తి హేత్వనుభవ చరిత్రాదులకుఁ బరమవిరుద్ధముగానున్నట్లు నిరూపించుచున్నవారము. ఈమాప్రతిజ్ఞను వీనులారవిని కొందఱు—

సనాతనధర్మరక్షణభారము.

అంతయు శికింద్రాబాదునందుండు మహబూబుకాలేజి ప్రధాన సహాయాంధ్రోపాధ్యాయులగు శివపురపువీరభద్రపాకయాజి చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రి శిరస్సులమీఁద భగవంతుఁడుకాని, ప్రజలుకాని పెట్టినారా? వీ రేలయుపన్యాసములఁ జేయవలెను? వ్యాసములనేల వ్రాయవలయును? గ్రంథముల నేలరచింపవలెను? అని శంకింపవచ్చును. కాన వారికి సమాధానమేమన? భగవంతుఁడు సర్వులయందును స్వజాత్యాశ్రమధర్మరక్షణభారమును నిడియున్నవాఁడుజనులో కప్పు డొనఁగకపోయినను భారమునువహించి వివేకియగువాఁడు పని చేయుట విరుద్ధముకాదు. ఇది ప్రతివానికిని విధియైయున్నది. అట్లొనరించనివాఁడు దోషదూషితుఁడగుననికూడఁ జెప్పుటకు సాహసించుచున్న వారము. ఇందువలన మేమును స్వజాత్యాశ్రమధర్మరక్షణభారమును వహించి పనిచేయవలసినవారమని తేలినది. అట్లేని బ్రతిమనుజుని యుపన్యాసవ్యాసగ్రంథములను విమర్శించుటకు మీకుశక్తికలదా? దానివలన మీకు ఫలముకలదా? లేనిచో నీవిమర్శనములకుఁ గారణములేమి? అని కొందఱడుగవచ్చును. వారికిఁ బ్రత్యుత్తరముగా నాకుఁగల—

విమర్శనకారణములు.

కొన్నిటినిపుడు నివేదించుకొనుచున్నారము. ఏమనుజుఁడుతానశక్తుఁడైయుండియు శ్రద్ధచే స్వధర్మస్థాపనమున కుద్యుక్తుఁడగునో వాఁడు

ఉపోద్ఘాతము

ఆర్యులారా!

తోటవల్లూరుగ్రామనివాసియగు రాయప్రోలు చలపతిగారి కోరికపై నీగ్రంథము నాలుగైదుగంటలకాలములో రచింపబడినట్లు ప్రథమముద్రణమందలి పీఠికవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నయది. గ్రంథకర్తలు శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరకవుల శిష్యులను నభిమానముతోనే వారి కోరికపై నీగ్రంథమును నాపత్రికయందుఁ బ్రచురించుట కియ్యకొని యిప్పటికి సంవత్సరముక్రిందనే పరిగ్రహించితింగాని యప్పుడు సవిమర్శముగ గ్రంథ మామూలాగ్రముం జూడనైతిని, సంవత్సరము నుండియు నిది ప్రచురించుట కవకాశము దొరకమి నూరకుండి ప్రకృతము ప్రచురణమునకుఁ బంపుటకై యొత్తివ్రాయఁ గొన్ని సంశయములు కానవచ్చినను కన్యావిక్రయరూప దుర్వ్యాపారుల కొకింత శాసకమైన గ్రంథమై బహుకాలమునుండి నేనుగూడ వ్రాయఁదలఁచిన విషయమగుట శీఘ్రకాలములో సాధ్యమయినంతవఱకు నొకింత మార్చివ్రాసితి. ప్రథమముం దాశుధారలోఁ బూర్తిచేయఁబడినదైనను ద్వితీయముద్రణమున నొకింత మార్పునుబొందించియే యిచ్చిరికాని గ్రంథము నేలసరిగ సంస్కరించుటలేదో మనకుఁదెలియదు. స్వల్పాంశము లేవియెట్లున్నను విషయము చాలమంచిదై ధారయు రసమును గలకవిత్వమగుట సనాతనధర్మానుయాయులు చాల శ్రద్ధతోఁ బఠింపదగిన గ్రంథమనుటకు మాత్రము నిస్సంశయము.

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి
ఎడిటర్
అభినవసరస్వతి

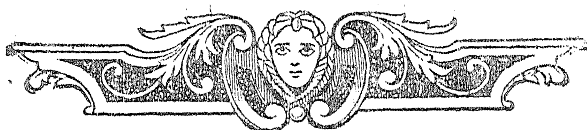
చిన్నిగోమారుం డాగుకదె
మన్ని బ్రతికినప్పుడు కాదె మన మన్ననలెల్ల॥ 196

సీ॥ ఆవును లేఁగ నీడ్చికొనుచ గ్గడికిఁ బెబ్బులి న్నాటె పిరికిగా
జివదలిర్పఁ ద్ట్టుచును జేతుల మొట్టుచుఁ గాఁకఁజూపి కొం
పొంపుచునుండె, నిట్టి మొరపోతగు బాపఁడువీఁడు వీరికే
గ్రావరు దారసిల్లనో కో, తుంటరి వీఁడొక నేల వేటెపే॥ 197

సీ॥ పుస్తకు వేల్పాఁచుఁ జెప్పాటు కాని మునుగఁడు
సంధ్యావార్చఁడు కడు బండెకాఁడు
పొత్తంబుఁ గేలనొప్పుగఁ దాల్చునే కాని
యోనమాలనఁగ నేమో యెఱుఁగఁడు
జాగెంబు మెడలోనఁ బొందియుండుట కాని
మంతరంబుల బూతుమాటలనును
బూదిరేకలు మొగంబునఁ దాల్చునే కాని
వెలివాడ నింటింట బిచ్చమెత్తు
తబము తొలిమిన్కు చదువు లీతనికి నిల్లె
తాల్మి మంచియు నీతని దరిని లేవు
బాపనిగ నెట్లు పుట్టించె బమ్మ వీని
వీనికంటెను దెలికవాఁడైన మెఱుఁగు॥ 198

కం॥ తద్దయు డబ్బుండుటచేఁ
బెద్దలు మనవారు వీని వెలిబుచ్చరు గా
కద్దిర బాపఁడె యీతం
డొద్దికఁ బైకంబు జగమునొంచును గాదే"॥ 199

వ॥ అని యిట్లాతని దూఱుచు యావిదకై యాబిడ్డకై కుంది మూఁ
గిన పోరియాలుర గాలకొలికుఁడు వేకినొల్లంది చేగట్టి నె
టునఁ దోల్కొనిపో వారలందఱును సందులఁ గొందులం బొచ్చిరం
తనప్పాపఁడు వారిఁ గొంచుఁ దన యింటింజేరఁగా నేగుడు॥

శ్రీదక్షిణామూర్తయేనమః

కన్యావిక్రయము

—○:○:○—

సీ॥ శ్రీభామినీశ రాజీవాసనప్రము
ఖామరస్తుతులచే నలరువాఁడు
జ్ఞానముద్రా సుపుస్తకవల్లకీ జప
మాలలు కేల్గుమిం గ్రాలువాఁడు
సారవిహీన సంసారవారిధినీఁదఁ
గాంచు భక్తావళిఁ గాచువాఁడు
తప్తహేమచ్ఛాయఁదనరు జటాజూట
మున నిర్ఝరాపగఁ బూనువాఁడు
చిన్ని రేఱేనిఁ దల నిడుకొన్నవాఁడు
చక్కనౌ వెల్లగిబ్బను నెక్కువాఁడు
అట్టి శ్రీదక్షిణామూర్తి యమలకీర్తి
శ్రీలొసంగుత వేంకటశిష్యుల కెపుడు॥ 1

మ॥ అకటా! యీకలికాల మెట్టిదొకదా యన్యాయవృత్తిం బ్రజల్
ప్రకటశ్రీప్రతసస్వకీయవిమలవ్యాపారము న్బాఱఁదో
లి కృపావీతుఁడదక్షులౌ స్వకులజాళిన్ దుర్గతిం జేర్చి నా
రకతప్తత్రపుపాత్రమందు నతితీవ్రవ్యాధినిం బొందెడున్॥ 2

సీ॥ తమకు మారునకిచ్చెదను నాఱుమారికన్
వేయిరూపాయల నీయఁగలరె
తమకు మారునకిచ్చెదను నాఱుమారికన్
లక్షనీయఁగలరె యీక్షణమున

తనకుమారునకిచ్చెదను నాకుమారికన్
బెద్దకానుల సేరు పెట్టఁగలరె
తనకుమారునకిచ్చెదను నాకుమారిక
నించుకభూమి మాకీయఁగలరె
వేయివల్కంగ నేల నాబిడ్డనిపుడు
బణముదీర్చుటకిపుడు మీకిష్టమైనఁ
జెప్పుఁడనుచును దమతమసిగ్గువిడిచి
పలుకుచుందురు కన్నె చేఁ బ్రిదుకువారు॥ 3

ఉ॥ లోకమొకండెముఖ్యమని యాఢిగ నాత్మఁదలంచి కన్నియన్
జిక్కులఁబెట్టఁ జాల్మనిద్యజించి శతాబ్దములుండినన్ సరే
యెక్కువవిత్తమిచ్చునొక వృద్ధవరున్ జగమెల్లఁజూచి వే
యెక్కమలాక్షినిచ్చెద రహో!తల లుర్వికి వంచ బందురల్॥ 4

ఉ॥ కన్నియనిచ్చి శుల్కమునుగైకొని ప్రాణములిచ్చుకంటె నా
పన్నగదంష్ట్రనిర్గళితభంజనశీలవిషప్రవాహముల్
గ్రన్ననఁద్రావి నిశ్చలతఁ గాయముఁబాయుటపోయిగాని యా
కన్నెలవిక్రయించుటలకన్న నఘంబు మఱొండుగల్గునే॥ 5

శా॥ కన్యాప్రాణలతాలవిత్రులు మహాకాఠిన్యచిత్తుల్ సుతా
మాన్యాద్దీపనపారణుల్ విగతసన్మానుల్ దరిద్రుల్ కృపా
శూన్యుల్ నిర్మలపుణ్యహీనులు ధనాస్తోకప్రమోదాఢ్యులై
కన్యావిక్రియవక్రజీవనులు లోకంబందు వర్తించెడిన్॥ 6

ఉ॥ కూలియొ నాలియో సలిపికొంచును బ్రాదుకొనంగరాదె యా
శాంతికావృతోదర విశాలగుహోళిని, లేక స్వేచ్ఛమై
హాలికవృత్తిగైకొనఁగ న్యాయముకాదె,కటా సుతాక్రయం
బెల్లగ్రహింపఁగావలయు నిట్టిపనుల్ సుఖదాయకంబులే॥ 7

ఉ॥ కన్నియనమ్మి యాధనము గైకొనినప్పుడుకూడఁ దృప్తికిన్
దెన్నునుగాంచలేని జడధీయుతు లాత్మతనూజలెంతయున్
బన్నములొందఁగా ముసలివాండ్రకునిచ్చుటకన్న మున్నుగన్

గ్రన్ననఁ బ్రాణముల్ విడువఁగాఁ దగదా శ్వా విషంబుఁ గ్రోలుచున్

తే॥ కుక్షినింపుటకింత వ్యాకులత యేల
కూడుగుడ్డలనొసఁగు సురగణము లేరె
ప్రాణములు విడువఁగ ద్వీపవతులు లేరె
యేలక నాస్త్రక్రయంబు గ్రహింపవలయు 9

శా॥ విద్యాశక్తియు సాధనశక్తియును శ్రీవిద్వజ్జనాసక్తియున్
హృద్యంబైన యశోమరశక్తియు లసద్భృత్యాంగనైర్మల్యమున్
సద్యస్సాఫల్యప్రదంబగు నిరాశావృత్తియున్ లేమిచేఁ
బ్రోద్యత్ జ్ఞానముగాఁ గ్రహించు దనిశంబుం బుత్రవిక్రేతకుల్॥ 10

మ॥ జనకుండే తమకుండు చెడ్డల గణించంజాలువాఁడంచు నా
త్మను విశ్వాసముఁ బూనుకన్నియలు ఖేదం బెంతయుం బొంద వృ
ద్ధుని చేతన్ మెడలోన దారలు పదంతుం గోరి కట్టింప న
మ్మనదోషాంబును జేయువాఁడనుచు నెమ్మిన్ రోయరే ధీవరుల్॥ 11

చం॥ తినుజల నమ్మినట్టియిన ధారుణియందున నల్పసౌఖ్యముల్
గనెదరు, నారకంబున నఖండపు శేతవిభ్రమకింకర
స్వనదురు వేత్రతాడనక శాపాతిమగ్గద,రల్పసౌఖ్య మే
యనువా ప్రభూతకష్టము బుధాదరణీయము యాత్మ నెన్నుఁడీ॥

చం॥ మనమునఁ గోపమందకుఁడు నమ్మిటు దూషణ చేయునాయటం
చును, సుతనమ్మటన్ మిగులఁ జొప్పకలాభము గాంత్రుగాక, యిం
దున నిఁక నేని మారిటుల దుష్కృత్యము లూనకుండుగా
త, నయముగల్గి శ్రేయము సుతాక్రయజీవనులార! పొందుఁడీ॥ 13

కం॥ స్కాందపురాణాంతర్గతము
దుష్కృతబృందహరము బుధవరులకు నా
నందకరంబును జూఁడిదాసిం
దెలిఁగించెదము వినుడి నేమమెలర్పన్॥ 14

కం॥ ఆరయ ద్వాపరమందు సువీరుండను వంగరాజు విగతనయుండై
ధారుణిఁ బరిపాలించెను। నూరు రాత్రుండను చుజనులు బాధిగఁ బల్కన్

సీ॥ గొప్పవాఁడనుచు ననుగోవిదు లెగిన నీచవృత్తిని వారిఁ జూచువాఁడు
రాజనిదర్శింపఁ బ్రజలురా బైటికి భృత్యులచేత నదలించువాఁడు
బాతియుంచును పేదలే తేరఁగా నైనఁ గేలనుంచక పైకి గెంటువాఁడు
న్యాయకర్తయటంచు న్యాయమ్ముఁ గోరంగఁ గట్టెపుల్లింగముల్ వెట్టువాఁడు
క్షితియుండుగ దాయుంచు జనము వేడ
నాడ్యకోశాలకిని బోలె నాహ్వయంబు
సార్థకముగాఁగయుంచు నృశంసనుండు
గర్విష్ఠుఁడను వంచకుండు నాక్షితిధవుండు॥ 16

తే॥ ఎంతశక్తియునుండిన నేమిఫలము
ఎంతయైశ్వర్యముండిన నేమిఫలము
పరుల కుపకృతిగాదేని, పాముపడగ
మీఁదమణియుండినంత నేమిఫల మొసఁగు॥ 17

తే॥ మానవాధిపుఁ డధికదుర్మార్గచరుఁడు
నుతికిమీఱిన గణపతి యతని పడఁతి
ముండ్లతోఁగూడిన గులాబిపువ్వుపోల్కి-
నలరెనిరు పురదాంపత్య మువనిలోన॥ 18

సీ॥ అతినవకన్నులతీరు శతపత్రములఁ గేరుఁ
జెలిమోము మించువెన్నెల హసించు
అనబోఁడికెమ్మోవి యమృతంపుదీవి యా
రదనోదంతాళి కుందములపాళి
కలికిఫాలంబు శశికలువరాటిల్యంబు
కంబుసామ్యంబు శ్రీకంధరంబు
కమలాక్షిపాలిండ్లు గబ్బిబంగరుగిండ్లు
వనితకు మధ్యగన్గొనఁగ మిథ్య
హేమరంభాప్రభాకార మింతియూరు
జబ్బిపొక్కిలియెన్న సోయగపుఁబొన్న

యూపకరములు మిగులనో భాకరములు
భామపదములు మాగి భాస్పదము లరయ॥ 19

ఉ॥ ఇట్టిమహాసురూపయగు నింతినిగాంచి యనంగ రాజ్యముఙ్
బట్టముగట్టుకొంచు విభవమ్మున నుండఁగ దైవికాజ్ఞచే
జట్టుగవచ్చి జ్ఞాతులు ప్రజాధనుఁడైన యతండు నొందఁగఙ్
రట్టడిఁజేసి తత్క్రమము రాజ్యములాగిరి నిర్భయంబుగఙ్॥ 20

మ॥ సిరిసంపత్తులుగల్గునప్పుడు మనస్విన్ గాఙ్ విచారింపక రీ
శ్వరుఁ నేనిందలపోయ రాత్మనయముఙ్ రాజ్యవిస్తారజ
న్య రజోభారముచేఁ గపోలయుగదానప్రవాహంబు త్రిఁ గో
పరినింజూడని సింధురాజమువలెఙ్ భూపాలకుల్ దుర్మతుల్ 21

తే॥ కాలమాసన్నమగునెడఁ గర్మఫలము
లనుభవింపకతప్పని వినవిలోన
అటుల దాయాదహృత రాజ్యుఁడగుచు నృపుఁడు
డడవికిఁ బ్రయాణమయ్యె నాపడఁతిఁగూడి॥ 22

ఉ॥ ఈదినమెంతదుర్దినమొ యీవిధి నిప్పుడు చిత్రకుండ దా
యాదులు రాజ్యమంతయు రయంబునఁ గైకొనిరంచు నాత్మలో
ఖేదములుప్పతిల్లఁ గనెఁ గీర్తికి నాలవాలముఙ్
మోదితకీరజాలమును భూరివృగాలవిశాలమౌ నదిఙ్॥ 23

సీ॥ పైఁడిమంచముమీఁదఁ బవళించు నయ్యాలి
కొండబండలమీఁదఁ బండుకొనియె
కలువఱేకులఁ ద్రొక్కఁగ మెత్తనయ్యెడి యంగి
కంటకయుక్తమార్గములనడచె
ఇష్టభోజ్యాన్నంబు లిచ్ఛగింపెడి భామ
వనకందమూలముల్ దినుచుండె
బలురత్నఖచితభూషలధరించెడి లేమ
పర్ణాదిభూషణావళులఁదాల్చె

భూధవాజ్ఞాపితయగుచుఁ బుణ్యకాంత
యకట! యత్యంతకష్టంబులైనయట్టి
పనులఁ జేయుచునుండెఁ దాపములఁగుందు
స్వాంతమునఁ జింతనొంద నవ్యాపములోన॥

తే॥ ధాన్యమొందుటకయి తదాధారమైన
పాత్రమును గొంచునటుల నాపరమసాధ్వి
తోడఁబరితాపమొందు నాతోయజాక్షి
ధరఁ బతివ్రతయన నిట్టి తరుణిగాదె॥

చ॥ విలువగలట్టిచీరెలను వేలకువేలు ఖరీదుగల్గు భూ
షలును బరిమళంబు వెదఁజల్లెడు చందనపుష్పమాలికా
వలులనొసంగు సాధులను బజ్జకుఁ జేరిచి యీయలేసిచో
నలిగెడు కాంత యెన్నటికినైనఁ బతివ్రతయౌనె గే ధరన్॥

తే॥ ఇద్దిగృహమునయున్నది యిద్దిలేద
టంచుఁ బలుకక యెన్నండు నాయమలచరిత
కలియొ గంజియొ త్రాగుచుఁ గలుగువస్తు
వులనె కాలమ్ముఁగడపుదు రలఘుమతులు॥

ఉ॥ ఈవిధినుండ నయ్యెడవిసే బహుకాలముఁ గష్టమొందుచున్
ఆవనజాతలోచన కుచానతగాత్రి మహాగుణాఢ్య సా
ధ్వీవనితాకులోత్తమ సువీరువిలాసిని నొందె గర్భమున్
భావజు చేఁగటారియన బాల మిటారిని గాంచె వేడుకన్॥

క॥ ఆపుట్టినకన్యక శోభాపూర్ణతఁదనర మిగుల భాసిలె నిత్యం
బేపారు శుక్లపక్షని శాపతికలయో యటంచు జను లెంచంగన్॥

సీ॥ నీరజంబులనైన నిరసించు చేతిలోఁ
బాలాశదండంబు పర్వగుచుండ
కమలశత్రునితోడఁ గలహించు మోమున
బూదిరేఖలుమూఁడు పొలుపుగాంచ

అలకవాటమ్మునైన గెలుపువక్షంబున
జందెంపుఁబోగులు చంచలింప
భవతిభిక్షాందేహి వాక్యంబు మొగమున
మించు తేజంబుఁ బొందించుచుండ॥
చేతియందునఁ జిఱుచెంబు చెలఁగుచుండ
దీప్తముగు బ్రహ్మణ్యమైన తేజమునఁగ
వేదపారాయణముగొప్ప వెలుఁగుఁజూప
వెలుఁగుచునుదెంచె నారాజవాసమునకు॥ 30

॥ వచ్చి సుపినగిమునకు వాకిలియందున వాసముండు నా
మచ్చరి రాజపుత్రికను మంజులగాత్రినిఁ జూచి చందమం
దెచ్చుగ మోహమంది యట చేసియుఁ దోఁపక నాఁటి నాఁటికిన్
అచ్చపలాక్షిఁ జూచియతిఁ డాత్మను వర్ణన సేయు నిట్టులన్ 31

॥ పల్లవాధరి మోవి పానకమ్మానక
గౌరవంబును బొందఁగలవె పెదవము
లంభోజలోచన రంభోరులొందక
గౌరవంబును బొందఁగలవె వెసుఖము
లన్నులమిన్న కుచాద్రుల నెక్కక
గౌరవంబులు బొందఁగలవె కరము
లంబుజగంధి గండంబు చుంబింపక
గౌరవంబును బొందఁగలవె పెదవు
లతివ వాక్కులు వినకయె శ్రుతులు పొందఁ
గలవె గౌరవమకట! యీనెలుత చెలువ
చెలువురూపును సృజియించె, చిలువతేని
కైనఁ దరమౌనె పొగడఁగా మానితముగ॥ 32

॥ అనుచు లతాంగి రూపమును నాత్మను వర్ణన సేయుచుండ నా
జనపతి వచ్చి యావటునిచక్కదనంబును జూచి "ఓయి! యీ

వనమున కేమి హేతువున వచ్చితి? చెప్పుఁడు విప్ర?" నా వనే
మనమున మోహమొంద నసమానమతిన్ నడుగు రాజుతోన్ ||

చం॥ "నరపతివర్య! నేను మునినందనుఁడన్, నిగమాగమంబులన్
గరముఁ బఠించినాఁడఁ, బటుఁడఁ, గాపురమిన్ననిదాను, భిక్షకై
యరుగుచు నీసుతం గని, యప్పటినుండి మదీయచిత్త మీ
సరసిజనేత్రిపైఁ బడియె, చయ్యనఁ బుత్రికనిమ్ము నెమ్మినిన్" || 34

చం॥ అనగ సువీరుఁ డిట్లనియె, "నయ్య! దరిద్రుఁడ నేను, విత్తముల్
గొని యిటులిచ్చెదన్ తనయ నూఁతుని భార్యగఁ గా" నటంచనన్
మునివరపుత్రుఁ డిట్టులనె మోహము పెంపునుబొంద, "భూధవా!
ధనమున కేమి యిచ్చెదను దామరసాక్షిని పెండ్లిసేయుమా" || 35

చం॥ అనుచు సువీరు నాజ్ఞగొని యావటుఁ డేగెను సర్కదాలతటం
బునఁ దపమాచరించి సుతపోమహిమమ్మున జాలవిత్తముల్
గొనిమొదనంచు నమ్మికనుగూర్చి, యనంతర మాన్యపాలకు
ష్టునిసతి యిక్కథన్ విని కడున్ వయమున్ భయముం బెనంగొనన్ ||

చం॥ పలికెను రాజుతోడఁ, "దమవంటిమహాత్ములకేను చెప్పఁగాఁ
గలనె, సుతాక్రయంబు నరకంబిడునంచు నడంపుచుండఁ బె
ద్దలపలవింటఁగాపున యథావిధినుంచుట చేతనల్ల వా
రలకులభించు శ్రేయము, తరంబుగు కీర్తి కరూడఁ గల్గమిన్   37

ఉ॥ ఎక్కడ సౌఖ్యముం గలుగు నిట్టులఁ జేయు నటంచు రాజు తాం
బెక్కడ సౌఖ్యవారిధికి, నివననిమను గందములలముల
బొక్కుచు నిట్లు కాలమును బుచ్చఁగ సిద్ధి సుఖంబుగాదె, పెం
పెక్కెడుగా పె ద్రుంచి సదు నెవ్వని వాంఛలు బ్రహ్మదండనా ||

మ॥ తమపైనుండిన ఛన్సుచేత నిదమిత్థంబంచు వాక్రుచ్చినా
ను మహాత్మా! మతియొక్కరీతి మానమందుం(గాంచఁ)బోకయ్యా
నిక్కము మీపాదములాన" యంచుబలుకంగం గంటదుబ్రికత "
పమనస్కుండయి భార్యతోడ నిటులంబల్కెం గఠోరార్భటిన్   39

చం॥ ‘తగుదునటంచు నాకిపుడు ధర్మము చెప్పఁగ వచ్చినావె, లో
నగరె విచిత్రమంచును వినంగను లోకులు, చాలుచాలు నో
మగువ రోసి ధర్మశాస్త్రముఁ బ్రమాణము చేసి నటింపఁ గుక్క పి
ల్లగలె గనంబడ గెట్టులఁ బ్రలాపములాడెద వేల చెప్పవే॥ 40

చం॥ అలఘుసుఖంబుగల్గు సమయంబున వద్దనునట్టి మందభా
గ్యులుగలరే, శ్రుతుల్ స్మృతులు నూర్జితకీర్తి ధనార్జనక్రియా
కలనము సేయు నప్పుడె వికస్వరచిత్తులు పాటిసేసెదర్
ఘులువలె ధర్మశాస్త్రములఁ జూడనిచే సెద రన్ని కార్యముల్॥ 41

ఉ॥ శంఖధరుండుగాని గిరిజాపతిగాని విధాతగాని
శృంఖలితత్వ మేర్పడఁగ స్వీయసమర్థతఁ జూచిరే శ్రుతి
ప్రేంఖణము న్చరించెదరు, వీరలు పూజ్యులొ కో, శరీరమా
ద్యంఖలు ధర్మసాధనమటంచును మాత్రము వల్కవే స్మృతుల్ 42

తే॥ ఏదియెటులైనఁగాని నే నీకు మారి
నమ్మద”నటంచుఁ బల్కుచు నంతలోన
పట్టుచు చను దెంచి యారాజవాసమునకు
ద్రవ్యమంతయు నిచ్చె సంతసము మీఱ 43

చం॥ ముదమును బొంది డెందమునఁ బుత్రికఁ బాలునిబిడ్డ కిచ్చి త
త్సదనమునన్ వివాహవిధి నల్పకొమారితనంపి భర్తతోఁ
గదలిక లేని సౌఖ్యమును గాంచుచునుండఁగ నంతలోన భూ
మిదయితు భార్య వెండియును మేటికుమారికఁ గాంచె వేడుకన్ 44

ఉ॥ కూఁతును జూచి నాకు నిఁక క్షుద్రతఁ దీర్పను బుట్టెనిమ్మొ, సం
భూతపురాణపుణ్యమున భూరిధనమ్ము లభించు నాకు, నీ
నాతి నినమ్మెదన్ బహుధనమ్ము నొసంగెడి వారికంచు నా
భూతలనాథుఁ డంతయును బూర్ణముదంబును బొందె నత్తఱిన్ 45

శా॥ “బ్రహ్మైవాస్మి శివోఽహ”మంచుఁ గరముల్ భాషింపుచుం గేవల
బ్రహ్మజ్ఞానపరాయణుండు గతపాపస్తోముఁ డుద్దాముఁడున్

చం॥ అనఁ యతినాథుఁ డిట్లనియె, "నక్కట మూఢునిరీతి నీవు నీ
పని నొనరింపఁ బాడియె, శుభంబె సుతాక్రియ మాన్ప త్రిచేతజీ
వనమును జేయువార లసిపత్త్రముఁ జేరుదు రంచుఁ జెప్పఁగ వే
మొనఁయక యిట్లు చేయుదని యేరికి సౌఖ్యము లబ్బుఁ భూవరా!॥ 53

క॥ కన్నియ నమ్ముధనమ్మునఁ
గ్రొన్నన దేవర్షి పితల కార్యమ్ముల నం
పన్నత నెవ్వఁడు చేయు న
య న్నరు శపియింత్రు పితరు లనపత్యునిగాన్ 54

శా॥ ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పచుండురిల నేపాపంబు కైనన్ బుధుల్
ఏ యేహేతువునో సుతాక్రియముపై సృష్టింపరో భూధవా!
మాయాదివ్యసుఖం బశాశ్వతముసుమ్మా! స్థైర్యమై దేవతా
గేయంబౌగతిఁ బొందఁ శక్తుఁడవు సూక్తిన్ విన్నచో వేగమే॥ 55

ఉ॥ ఇమ్ముగ విప్రకన్యలకు నిచ్చి వివాహము చేయుఁడు యథో
క్తమ్ముగ నీదు రెండవ సుతామణి నీపితృదేవతల్ ప్రమో
దమ్మును బొంది డెందమునఁ దృప్తులమంతయు వృద్ధిసేసి ని
త్యమ్ము భృశమ్ము శపిన్మదుదు,,రంచును బల్కఁగ రాజునిట్లనెన్॥ 56

సీ॥ కల్లనెఱుంగఁడుకద హరిశ్చంద్రుండు
చండాలునకుఁ గూలి సలుపలేదె
న్యాయవంతుఁడెగద నలమహీనాథుండు
కాంతావియోగమ్ము గాంచలేదె
నిత్యదానక్రియా నిరతుండుకద నృగుం
డూసరవెల్లియై పొందలేదె
ధర్మవంతుఁడెకదా ధర్మరాజను వాఁడు
వనివాసము చేయఁ జనగలేదె
ద్రవ్యసంపాదనము సేయుఁ డదల చిద్విభాలు
శ్రుతులు స్మృతులంచుఁ బేర్కొట్టుచుందురరయ

నక్క అరువచ్చునే ధర్మమొక్కపనికి
నైన యోజింపు మాత్మను యతివరేణ్యా!॥ 57

ఉ॥ దానము ధర్మముం దపము దాంతియు శాంతియును క్రియా క్రియల్
మానము జ్ఞానముల్ నిరవమానము మానముచే బ్రయోజనం
బౌను ధరన్ నిజంబు ననయంబు మనంబు ముదంబు డంబుగా
మానవుఁ డనుండె భోగియగును త్రమమానవుఁడే సుధన్యుఁడౌ"॥ 58

కం॥ అనవిని మునిం ట్లనె నా
జనపతితో వసుమతీశ! చయ్యనవినినా
మనమున ముద మొనఁగూర్చను
వనిజాక్షుండనిరు నిఖిలభాగ్యము లిచ్చున్॥ 59

సీ॥ తనకళేబరము యాచన మొనరించు డే
గకు నిచ్చి శిబి కీర్తిఁ గాంచలేదె
ఘనుఁడగు దుర్వాసమునిపాదములకోర్చి
యంబరీషుండు సుఖమందలేదె
కూలిసేయుచు గుణశాలి పురూరవుం
డఖిలభాగ్యంబుల నందలేదె
దావాగ్ని చేత సంతాపమునంది యూ
(యటవియెల్లను ఫలించుటయుఁగనమె)
జ్ఞానులగువారు ముందు కష్టములకోర్చి
పూనుదురు వెన్క గొప్పసౌఖ్యానుభవము
ధర్మపవజయతియుంచుఁ దలఁచుమయ్య
కన్యకాదానమునఁగోర్కెఁ గాంచుమయ్య"॥ 60

కం॥ నావినిమునితోనిట్లనె। నావసుధాధిపుఁడు "మునివరా! వినుమా నా
భావముధర్మము నొప్పదు। జీవించెదఁగన్యనమ్మి శీఘ్రమె చనుమా"॥ 61

ఉ॥ అంతటఁజింతనొంది మనమందున నామునినర్మదానదీ
ప్రాంతమువీడియేగెను స్వవాసముకై, కుటిలుండు రాజు తా

సంతసమునొందె, నీ తటాబలాధ్యుప కేసి కృతంబులెవ్వా నే
యంత్రికుబంధ్ముల వచ్చిరి మునాభయు కారిగాదేహాధారులై॥ 62

సీ॥ కడిఁది పట్టుపాశ్ముఁ గాని పీకలఁ గోఁగ
ముల్లఁ జేయుచు గాయ కాంతులు చెలంగ
సంసారములకు సంసారమ్ములో కొఁవు
రము సేయుచు సుఖకందరమ్ములలర
దర్శించుమాత్రఁ జత్తము నుచ్చఁ జేయు స
ర్పాళికరాళ దంష్ట్రములుడసర
సర్పవృశ్చిక నివాస ము ప్రయోజనముగాఁ
గలిగిన వ్యసనరోమములు చెలంగ
వాడిగల్లినగోళ్లకుండోను భిండి
వాలకని వాల ప్రముఖాముధాలునటుల
సలంకృతులఁ జేయు వాయుముకికలను
జూచి చింతించుమనిటుల నాటుద్రవృషుఁడు॥ 63

మ॥ అకటా! యెంతయుదృష్టహీనుఁడనో నాయిహాన్నత్యముంగోరి మా
మక యోషామణియుఁ సదలగతిజన్మప్రాప్త్యంబునన్
సుకృపాదృష్టి నష్టయట్టులయుఁ సూక్తుల్ వచింపన్ గ్రహిం
పకయుంటిని, పుడున్ "భవ భవ భవినో భావా" యనంగల్లయో॥ 64

శా॥ అయ్యో! పాపము చేసితిని నేను యీ యాయంబేమియున్ లేక నా
కుయ్యాలింపకలాగ మూఁడ్డెకొంగోర్ధాగ్య చిపించు, నే
యయ్యాల్ సత్యము సదాఁజె పొఁగలరీయాంచ శ్వనుదరింబు, నే
మయ్యో నాదుగృహంబు, నేమియురో భార్యాపుత్త్రికా పుత్త్రికుల్॥

చం॥ కృతసుకృతప్రదుష్కృతము లే తన వెంటనువచ్చు, గేహముల్
సుతలును మానుగాఁ జనకుసుందరియుం దన వెంట రారు, జీ
వితుఁడయియున్న కాలమున నెంపుగఁ బుణ్యము సేయకట్టులన్
గతజలసేతుబంధనముగా మదిఁ జింతిలు టేమిలాభమో॥ 66

సీ॥ సలసలగాఁగుసీసమ్ము దప్పికిఁగాఁగ
శిల పలలములె జేమనముగాఁగ
నడునడుమని గడగడ వడఁకించువా
క్యమ్ములే కర్ణపేయములుగాఁగ
భగభగజ్వాలఁ బ్రజ్వల దయస్స్తంభ సం
శ్లేషమే ప్రియాగాఁగిలింతగాఁగ
రక్తప్రవాను రక్తానానాపక్షి
సముదయమే సహచరులుగాఁగ
వినినమాత్రనె మన మతిభీతినందఁ
జేయుకష్టంబులన్నియు స్వీకరించి
యాసువీరుఁడు యముపాలికరిగెనహహ!
కర్మఫలమును దప్పింపఁగా వశంబె॥ 67

ఉ॥ ఆయమధర్మరాజు విదితాఖిలభూపచరిత్రుఁడై దుహీం
నాయకుతోడఁ బల్కె నరుణప్రభఁజిమ్ముచునుండ నేత్రముల్
"ఓయి! మృదూక్తిచేత ముని యొప్పుగఁజెప్ప నిరాకరించితే
పాయకనివ్వునప్పు డసిపత్రము పాపలవిత్ర మొందుమా"॥ 68

చం॥ యమపతియాజ్ఞనొందిభటు లాకుటిలాత్మునిఁ బట్టికొట్టి వే
గమ యసిపత్రనామనరకంబునఁ ద్రోసిరి, తత్ప్రవేశవం
శమునజనించిరుక్కుఁడు జన్మము లెన్నియొ పన్నుచుండి లో
కము శ్రుతికీర్తినాఁ బిలువఁగా విలసిల్లుచునాతఁ డత్తఱిన్॥ 69

శా॥ సోపానంబులుగాఁగ జన్మములు తత్స్వర్గంబునం జేరె, సం
తాపంబొంద నపార పాపమున దూతవ్రాతముల్ వేగ ని
ష్పాపుండై శ్రుతికీర్తిఁ దెండనుచుఁ దాఁ బంపెన్ యముండంత, సు
ద్దీపక్రోధమునొందిబంట్లు శ్రుతికీర్తిం బట్టి రాహాయనన్॥ 70

కం॥ శ్రుతికీర్తి మగమునందున
నతులిత ధైర్యమ్మునూని యమునకునని యోన్

"చతురతనిట్టుల శమనా!
మతిమంతులకిదియతగుట మహిలోఁ గలదే॥ 71

సీ॥ అగ్నిసాక్షిగ వివాహంబు చేసికొనుసతి
నేఁగాని పరసతి నేనెఱుంగ
దేహియం చర్థిసమూహంబు వేడంగ
(నెంతేనియీక పంపించి) యెఱుంగ
పదిమందితోడ పాపాటు చేసితిఁ గాని
చెలఁగి (యొక్కండనై) చేసి యెఱుంగ
జన్మంబులన్ని సంపన్నతఁ జేసితిఁ
గాని (లోపంబించుకేని) యెఱుంగ
కలను (నేని) యబద్ధంబు పలికి యెఱుంగ
మంచివారల నెప్డు దూషించి యెఱుంగ
నిట్టిగతి నొందఁ గారణ మేమొ చెపుమ
విహతజంతుసమూహా! యోమహిమవాహ!"॥ 72

మ॥ శ్రుతకీర్తిరితవాగ్విలాసములు తచ్ఛ్రోత్రంబులన్ నాటఁద
త్పితృనాథుండిటు పల్కె, "నోయి! శ్రుతకీర్తీ! సద్గుణా! నీదుసం
తతిజన్మించి సువీరనాముఁడొకఁ డాత్మప్రాప్తగర్వంబునన్
సుతనమ్మెన్ మునినాథపుత్రకున కీచోద్యంబునున్ వింటివే॥ 73

చ॥ కనుక నెనీవునిప్డు నరకంబును బొందితి" వంచుఁ బల్కనా
జనపతివంశజుం డిటు విచారము చేఁ బలుకంగఁ జొచ్చె, "నో
యనఘుఁడ! నాకెటుల్ గురితమంతయు నంతమునొందుఁ జెప్పు" మం
చనవిని యాయముండు తన యాత్మ దయాళుతనొంద నిట్లనెన్॥ 74

చ॥ "విను మదిఁ జింతనొందక సువీరుని రెండవపుత్రికన్ లస
ద్వినయవిధేయతాదిగుణవిస్ఫురితకీర్తికి నిచ్చి పెండ్లిచే
సిన నదితప్పు" నంచనఁగఁ "జిత్త" మటంచును నర్మదాతటం
బునకుఁ జనెన్, మహాద్వచనమున్ జవదాటుదురే సుధీవరుల్॥ 75

ఉ॥ చేరి సువీరుభార్యఁగని చిత్రచరిత్రమునంత చెప్పి యా
తీరము వీడి యొక్కపరదేశముఁ జేరి యటఁ వసించి యొ
ప్పారుగొనమ్ములందనరు పాఱుని నొక్కనిఁజూచి "సుందరా
కారుఁడు సద్గుణంబులునుగల్గువరుం డిటనుండెనే బుధా!"॥ 76

ఆ॥ అనుచుఁబల్కవిప్రుఁ డతనికినిట్లను
" (గ్రామమేది? నీదునామమేది?)
యెవరవీవు" హో క్షితీశుండుఁబల్కను
నతనితోడఁ జరితమంత వేగ॥ 77

క॥ నావిని భూసురుఁడప్పుడు। భూవిభునకుఁ జెప్పఁదొడఁగె మోదముతో "సం
భావితుఁడిప్పురనాథుం। డీవసుధాధిపుని నెన్న నెవరితరంబా॥ 78

సీ॥ అళులగుంపుల పెంపు నణఁగింపుజిగినింపు
చొక్కంపుఁగుగులచే నిక్కువాఁడు
చిల్కకల్కిపలుమాయిఁ జీకాకుపడఁజేయు
మిసమిసలాడు నెమ్మోనివాఁడు
ఇందునియందంబు చిందఱవందఱ
పొందించుమోము పసందువాఁడు
మీలజాలంబును మేలమాడువిశాల
మైయొప్పు నేత్రద్వయంబువాఁడు
న్యాయమార్గంబుదప్పక నడచువాఁడు
పరుల కుపకారమున గట్టిపట్టువాఁడు
ఖలులశిక్షఁ గంకణమునుగట్టువాఁడు
దేవదత్తుఁడునాఁగ వర్తించువాఁడు॥ 79

ఉ॥ చోరుల నక్కడక్కడకుఁ జక్కనిచుక్కను దెండటంచు నా
భూరమణుండుపంపఁగను బోయినవారలుగాంచ లేక నేఁ
డూరికిఁ జేరి రంచనఁగ నొప్పుగుకల్కిఫొటోనుజూపి యా
పాఱుని వెంటఁబెట్టికొని పార్థివుఁడేగెను రాజుచెంతకుఁ॥ 80

ఉ॥ పోయి పురోహితుండు పువుబోణిపటంబునుజూపి "హరి సం
స్త్యాఘము నర్మదాతటమునందునదున్నది" యంచు మేదినీ
నాయకుతోడఁ దత్కథ మనంబు ముదంబునుబొందఁజెప్ప నా
నాయక(మెల్లజూచి పడి చోద్యము చేసెను దానివర్ణనల్॥, 81

మ॥ మొగమా యాతోగజేసినవ్వ, బొమలా పూవిల్తుసింగాణులో
సొగసౌనాసికమా తుపాకి, వనితాశ్రోత్రంబులా, శ్రీకృతుల్
నగవా బల్మగఆాలమించుఁ, గనులానాళీకముల్వ్వాలు, సొం
పగుగుబ్బల్గలపీనినెవ్వ డహాహా! యాశ్లేషముంజే(తునో)॥ 82

క॥ అని కొంతతడవు మనమం
దున (వర్ణించుచుఁ) బురోహితునితో లగ్నం
బును (యోజించియు) శ్రుతకీ
ర్తినిబంపెను దత్ప్రియత్నరీతిని జేయన్॥ 83

ఉ॥ పిమ్మటదేవదత్తుఁడును బెండ్లికివేగమెసేనతోడ నె
క్కుమ్మడిగాబయల్వెడలి కొండొకదూరముపోయి మార్గమ
ధ్యమ్మునఁ గంజపుంజము ముదంబునొనర్చు మహాతటాకతీ
రమ్మునుజేరి యొక్కశిబిరమ్మున వాసముసేసె వాసిగన్॥ 84

సీ॥ చంచలించెడు తమ్మిపంచల రాయంచ
లించగుమించుల సంచరించ
పంకజంబులఁ దేంట్లు ఝుంకారములుసల్పి
మకరందమాని భ్రమణము సేయ
నన్యోన్యమును బరిహాస మాడుచుఁబోంట్లు
కలకలధ్వనుల గేళులనొనర్ప
మత్తగజౌఘంబు తత్తరంబున నీరు
గ్రోలి వప్రక్రీడ లీలఁజేయ
పుష్పాదులఁజిమ్ము తెమ్మెర లొప్పగు నల
సారభాగారడిండీరనీరపూర

సారకాసారతీరవిహారమువుడు
భూమిపాలున కత్యంతముద మొనర్చె॥ 85

ఉ॥ బారులు(తీరి)గూడులకుఁ బక్షిసమూహము(లెల్లఁ)జేరె, నా
సారసవల్లభాశ్మములచాయలు జాఱె, నురిచి కావరో
ధారల పెంపుతీఱె, భువిఁ దమ్ములశోభలు నాఱె, సీరజా
ధారుఁడు తార్కలోలకుముదమ్ముల కాంతులు మీఱెను త్రటిఁ॥ 86

సీ॥ పశ్చిమదిక్కాంత పతిచెంత కేగను
ధరియించు కెంబట్టుదట్టియనఁగ
అంధకారమ్మను గంధగజమున క
లంకృతి సేయు పల్యాణమనఁగ
అస్త్రాద్రియను రాజు మస్తకంబునఁ దాల్చు
దాసాని పువ్వులదండయనఁగ
కైరవప్రియ సమాగమనలాలస నిశా
కల్పితహల్లక తల్పమనఁగ
కృత్తమత్తగజాసురసత్తుఁడగుచు
తాండవోత్సవ మొనరించుచండికేశు
రక్తచర్మప్రదీప్తిసంపత్తియనఁగ
నాకమందున సంజకెంజాయ యలరె॥ 87

తే॥ సమయమృగరిపు వంధకారమదకుంభి
కుంభతలమును బంజిచేఁగొట్ట వేగ
జలజలను రాలుమౌక్తికంబులన నవుడు
గగనవీధిని దారకాగణములమరె 88

సీ॥ భువననాటకమందుఁ బురుషోత్తముని చేత
లలిగ వెల్గించు గ్యాస్లైటనంగ
ప్రాగ్దిశారమణి తోరంపుఁ బేరిమమ్మునఁ
భూనిన వజ్రంపుఁ బోగనంగ

అమరు లోకపథమున కై వియద్వి త్రికఁ
దద్దయు నిడు వెన్ను దుద్దయనఁగ
శంకరారాధనసల్లాట కై భ క్తిఁ
బ్రాకారికొను పుండరీకమనఁగ
పుష్కరివిశానమునకుఁ బాలువుగాంచు
పాదరసపాత్రియనఁగ విభాసమాన
మానసహాశేష భూరిసప్రాన ధామ
సోమునుదయించె నాప్యోమసీమమపుడు॥ 89

ఉ॥ అత్తతిదేవదత్తుఁ డనసాంకునుఁడునై మలయానిలంబుచే
చిత్తరిజింకదా ల్పులరువిల్లులవేదనచేఁ గృశించి తా
సు త్తలపాటుచెందిమది నోపక వారినిదూరి యానిశి
దత్తటమందునే గడపదర్శితమయ్యెను వేరువంతతన్॥ 90

ఉ॥ చక్కఁబడాలుమాసె,బరిశుద్ధతమై ద్విజరాజి స్నానముల్
చక్కఁగఁజేసి సంధ్యలనుసల్పుచునుండిరి, పక్కులెల్ల సొం
పెక్కఁ గులాయముల్ విడిచి యింపుగ శాఖల గానకేళులన్
బెక్కురుమెచ్చునట్లుగను నీటుగఁ జేయుచునుండె వింతగన్॥ 91

సీ॥ ఘనపదపీఠ్యాము కైరవమునందున
రంజించు కింజల్కపుంజమనఁగ
ప్రాగ్దిశారమణికి స్వర్ణకారుఁడొసంగు
కనకమయంపు నాగరమనంగ
కుంభ దైరావణకుంభ ప్రదేశన
ల్లలిత జాంబూనదకలశమనఁగ
లోలకాలవ్యాళఫాలభాగంబునఁ
దళతళమెఱయు రత్నంబనఁగ
ఖండితసరోజినీమిహికాదృగంబు
వులను దుడుచుటకై కరమ్ములనుబంపె

నోయనుచు భువిసంశయ మొందుచుండ
భానుఁడుదయించెఁ బూర్వదిగ్భాగమందు॥ 92

క॥ అంతటభూకాంతుఁడు తన। స్వాంతమున నైర్మల్యమొంద స్నానాదుల న
త్యంతాసక్తిని జేసి యు। ఘాంతకునిను నిట్లు వేడె నంజలిధరుఁడై॥ 93

చ॥ ఉదయమునందు బ్రహ్మవని యుగ్రుఁడవంచు పరాహ్ణమందు దై
త్యదమనుఁడవంచు సాయమున దాసులు గొల్వఁగ క్షేమతో సుఖ
ప్రదుఁడవునైన సూర్య! యనివార్యపరాక్రమ! కర్మసాక్షి! స
మ్మదమున నర్ఘ్యమిచ్చెదను మన్నన! ప్రభాకర! సద్గుణాకరా!॥ 94

సీ॥ దానోదకాసారలీన భృంగధ్వని
ద్విరదసంఘంబుఘీంకరణమూన
రింఖాసముద్ధూత రేణువృతాంబర
విలసత్తురంగహేషలు చెలంగ
నిటునటునాభీలహేలచ్ఛటాచ్ఛాయ
భటసమూహంబు విభ్రాంతినొంద
మార్గసంసక్తసామంతపృథ్వీపాలు
లెలమిని కట్నంబులిచ్చుచుండ
సరససంగీతశాస్త్రవిశారదులును
వేద వేదాంతవిద్యాప్రవీణమతులు
వేశ్యకాంతలు దాసీలు వెంటనంట
దేవదత్తుఁడు వీడెఁ దత్తీరమంత॥ 95

సీ॥ పాలకుండలఁ బెట్టి బట్టలఁ దలఁజుట్టి
వడిగఁ దెప్పలనీఁదువారితోడ
పూని సరంగు చుక్కానివేయ గడల
వేవేగఁ ద్రోయు నావికులతోడ
పసువుల నీటిలోఁ బడఁగొట్టి తోఁక చేఁ
బట్టి యీఁతలుగొట్టువారితోడ
నంజపికారుకై సఖులతో డింగీల

పైనెక్కి పోయెడువారితోడ
రంగదుత్తుంగభంగవిహంగసంఘ
మిథునకేళులువింతగా మెలఁగుచుండ
ద్విజవరుల స్నానసంధ్యాదివిధులెసంగ
నర్మదానదిఁ జేరె నా నరవరుండు॥ 96

శా॥ ఆవార్తన్ శ్రుతకీర్తి సేవకులచే నావేదితుండై వెసన్
ఆవేశించినృపాలుచెంగటకు నాహ్వానంబుమున్ జేసి స్వీ
యావాసంబునుఁ జేర్చి వేదవిధిన కళ్యాంగమ్ములున్ జేసి యా
త్మావిఖ్యాతముదంబుతో సలిపెఁ గన్యాదానమున్ భక్తిగన్॥ 97

మ॥ కర మాశీర్వచనంబు భూసురులు వేడ్కన్ సల్పఁ బూఁబోండ్లు వ
శ్శైరముం జేతనుబట్టి పాటలను సొంపింబాడ వాల్భ్యుపా
తరక త్రైల్ నటనంబొనర్పఁగను వాద్యంబుల్ కడున్ మ్రోయ సా
దరవృత్తిం దలబ్రాలు పోసికొని రాధాత్రీశుఁడుం గన్యయున్ 98

తే॥ పంచదినములు తమకిచ్చవచ్చినటుల
మిష్టభోజ్యాన్నములచేతఁ దృప్తినంది
బహుమతులనొంది సేనతోఁ బయనమయ్యె
దేవదత్తుఁడు పట్టపుదేవిఁగూడి॥ 99

చం॥ పదపడి సూర్యనందనునిపాలికి నా శ్రుతకీర్తి చేరి త
త్పదచరుఁడౌ సువీరునకి బాగుగ నా కథఁ జెప్పి దేవతా
పదవికి వెంటఁబెట్టుకొని వైశముగాఁజని తద్దినంబునన్
గదలిక లేనిసౌఖ్యములఁ గాంచిరి దేవతలున్ స్తుతింపఁగన్॥ 100

ఉ॥ ఆరయఁ గన్యకాక్రయము హైందవులందఱుఁ గ్లేశమందఁగన్
గారణ, మట్టికార్యమునఁ గల్గుదోసంగులఁ జెప్పనీకృతిన్
గారవముంచి యందఱును గాంచి యథావిధినున్ముడుగాక, స
త్కారుణికస్వభావమునఁ దప్పులఁ బ్రోతురుగాక కోవిదుల్॥ 101

ఇట్లు జంధ్యాల వెంకటశివకవులు.

1. శ్రీ జగద్గురు విరూపాక్ష స్వాములవారు

రాజా కోటగిరి వెంకటకృష్ణారావు బహద్దరు సమూరజమీందారుగారు, గంపలగూడెం

ఈ నెలసొమ్ము చెల్లించిన చందాదారులు

వావిలాల సీతారామశాస్త్రిగారు-జిల్లాకోర్టుప్లీడరు గుంటూరు.

నీలంరాజు జానకిరామయ్యగారు నర్సారావుపేట.

భీమరాజు లక్ష్మీనారాయణరావుగారు ప్లీడరు నంగవ్రోలు.

కంచిరాజు లక్ష్మీనరసింహముగారు హైకోర్టుప్లీడరు కుమూస్తా కడప.

పెద్దిభట్ల పెదనాగేశ్వరరావుగారు తహశీల్దారు రేపల్లె.

ప్రభల వెంకటసుబ్బయ్యగారు స్పెషల్ రివిన్యూయిన స్పెక్టరు రేపల్లె.

చివుకుల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు నల్లకోన.

తాడేపల్లి పూర్ణయ్యగారు హెడ్డుకానిస్టేబులు నర్సారావుపేట.

చతుర్వేదుల నరసింహముగారు విప్పర్లపల్లె.

కూచిభట్ల వెంకటసుబ్బయ్యగారు రివిన్యూయిన స్పెక్టరు ఉప్పలపాలెం.

వేమూరు వెంకటసుబ్బయ్యగారు వేమూరు.

చక్రవర్తుల లక్ష్మణాచార్యులుగారు అంతర్వేదిపాలెం.

తురిమెళ్ల హనుమంతరావుగారు కలెక్టరాఫీసు గుంటూరు. 1

14. వెల్లంకి సీతారామబ్రహ్మశాస్త్రిగారు-గుంటూరు. 1

అభినవసరస్వతి.

పత్రికాధిపతి జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి

ఇది యొక మాసపత్రిక- ఇందు ప్రాచీనకవీనాంధ్రి ప్రబంధములును, నాటకములును, విమర్శనములును, విద్యావిషయిక మతవిషయిక వ్యాసములును ప్రకటింపబడును. శాస్త్రజ్ఞానసమ్మతములగు తాత్కాలికవ్యాసములవలనఁగలుగు నానందముగాక చందాదారులకు సం॥నకు 2-3 అపూర్వగ్రంథము లలవడును. చందా సం॥ 1కి, రు 2-0-0

ఈ కార్యస్థానమున వెలకుదొరకుపుస్తకములు.

1	అళ్వయాచార్యవిజయము	0-4-0
2	కళికోద్ధారిణి (పూ శ్రీవీరభద్రకవి)	0-4-0
3	వాసంతికాపరిణయము } ఇవి రెండు నాటకములు. ...	0-4-0
4	కంసవధము ...	0-2-0
5	చమత్కారమంజరి (సింహాద్రి వెంకటాచార్యులు) ...	0-4-0
6	విరూపాక్షపీఠగురుపరంపర	0-2-0
7	నీతిగీతులు (సుమతి శతకమునకు సంస్కృతము) ...	0-2-0
8	విశ్వబ్రాహ్మణశబ్దఖండనము, బ్రాహ్మణశబ్దవిచారము ...	0-2-0
9	విగ్రహారాధనఖండనఖండనము	0-4-0
10	చిత్తూరిజిల్లా తీర్పువిమర్శనము (పత్రికాధిపతి) ...	0-4-0
11	సంగదోహము	0-3-0
12	వీరభాగవతము (ముదిగొండవీరభద్రకవి)	1-4-0
13	పుళిందావివాహము (పత్రికాధిపతి)	0-4-0
14	గుఱిగింజ, వల్పలనీతిశతకము, వ్యాసనిష్కాసనము, పిష్టపేషణము ...	0-4-0
15	శివానందలహరి (తంగెడ రామకృష్ణకవి)	0-4-0
16	లక్ష్మీవిలాసము (రాయసము వెంకటపతి)	0-4-0
17	నన్నారావుపేట శతావధానము (తిరుపతి వేంకటీయము) ...	0-8-0
18	పశ్యాంపుత్ర్యాం ,, ...	0-2-0
19	పశ్వశబ్దవిచారము ,, ...	0-2-0
20	పురశ్చరణము ,, ...	0-2-0
21	అత్యద్భుతవిమర్శనము (ఇది వెంకటరామకృష్ణకవుల అవధానముల పైనివిమర్శనము)	0-5-0
22	శంతనురాజచరిత్ర	0-14-0
23	రజస్వలావివాహఖండనము	0-8-0

అభినవసరస్వతి కార్యస్థానము

జానపాడు-పిడుగురాళ్లపోస్టు, గుంటూరు జిల్లా.

Reg. No. 7

అభినవసరస్వతి

యనునొక మాసపత్రిక

అష్టావధాని జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే

ప్రచురింపఁబడుచున్నది.

గుంటూరుజిల్లా, పల్నాడుతాలూకా, జానపాడు.

సంపుటము 10 | 1918 సం॥ సెప్టెంబరు | సంచిక 9.

విషయములు.

చందానిర్ణయము సంవత్సరమునకు.

ప్రధానపోషకులకు రు 25 0 0 సహాయులకు రు 5 0 0

పోషకులకు రు 10 0 0 చందాదారులకు 3 0 0

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.

Printed at the Chandrika Press, Gunt

and published at Janapadu, by the Ed

Janapati Pattabhir

ప్రధానపోషకులు.

1 శ్రీ శ్రీ జగద్గురుపుష్పగిరిస్వాములవారు

పోషకులు.

1 రాజా వాసిరెడ్డిచంద్రమౌళీశ్వరప్రసాదు బహాదరుమన్నెసుల్తాన్ గారు, ము

2 రాజా నారయప్పారావు సింహాద్రప్పారావు బహాదరు జమీందార్లు, నూజ

3 రామసింగుగారు నెల్లుట్ల పాపురపు సంస్థానము మేనేజరు, నెల్లుట్ల.

4 జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామినాయుడుగారు కారంచేడు

5 ఇల్లాడి లక్ష్మణరావుగారు కరణం జంగపల్లి.

6 తాడేపల్లి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు ముక్తాదారు చోళ్లేరు.

8 రంగావఝ్ఝల హనుమంతయ్యగారు జిల్లాకోర్టు వకీలు, గుంటూరు.

9 ఆలా నారాయణరెడ్డి దేశముఖుగారు, వన్నాజిపేట.

సహాయులు.

1 లంగెడ నరసింహారావుగారు, కరణం, మోజెరంపాడు.

2 చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రిగారు, సికింద్రాబాదా

3 రాయప్రోలు రాఘవదీక్షితులుగారు, పోలీసు సబినస్పెక్టరు. దాచేపల్లి

4 కాకుమాను హనుమయ్యగారు నర్సారావుపేట.

5 ఛాకరాజు పరాంకుశరావు దేశముఖుగారు, యాదవరము.

6 పిల్లలమర్రి సోమయాజులుగారు, తహసీలుదారు రేపల్లె.

7 పాపట్ల లక్ష్మీకాంతయ్యగారు, జగ్గయ్యపేట.

8 మొదకు శేషారావు దేశముఖుగారు, నల్లబల్లి.

9 హేజీబు వెంటరామారావుగారు వకీలు సిరిసిళ్ళ.

10 పరాంకుశం శేషాచార్యులుగారు యాదగిరి.

11 పేరుమళ్ళ గోపాలరావుగారు, కరణం, అమిదీపురం.

12 కీరకాయల రామారావు దేశముఖుగారు రాయగిరి.

13 తోట్లకొండ హనుమంతరెడ్డిగారు రామడుగు వగైరాపేక్ దారు, రామడ

14 శివపురపు వీరభద్రపాకయాజిగారు, సికింద్రాబాదా.

15 శ్యామాపంతుల వెంకటేశ్వరరావుగారు తహశీలుదారు జెగితాల.

16 రాయవరపు గవర్రాజుగారు, మూలపేట.

17 జాపులూరి వెంకటరత్నంగారు వకీలు, గుంటూరు.

18 నారపరాజు వెంకట లక్ష్మీనృసింహారావు దేశముఖుగారు. ఉమ్మవరం

19 వెలమకన్ని శోభనాద్రిరావుగారు అడ్లూరుసివారు.

20 కంచిరాజు శంభయ్యగారు కరణం మల్లారెడ్డిగూడెం.

21 తూము రామానుజరావుగారు కట్రెంపూడి.

22 పాములపాటి సుబ్బయ్యగారు, విలేజిమునసిఫ్, నిడుబ్రోలు.

23 మల్లాది కామయ్యగారు, చింతపల్లిదొరసాని సంస్థానం గుంటూరు.

24 నెల్లుట్ల కేశవరావు దేశముఖుగారు, నెల్లుట్ల

25 పట్టెనర్సనం సీతారామారావుగారు, వకీలు కంభంమెట్టు.

అభినవసరస్వతి.

సంపుటము 10 { జానపాడు. కాళయుక్తి సం॥ భాద్రపదమాసము } సంచిక—9

స్వవిషయము.

చదువరులారా!

సంచికలు మీకుఁ జాలఁ దడవుగాఁ బంపుచుంటిని. ఇందులకుఁ బ్రధానకారణము కాకితపుదారిద్ర్యమే కాని వేఱొండు కాదు. ఇదిగాక యేడేండ్ల కొడుకు నన్నిడెపించి పోవుటయు యేటేట నొక్క శిశువు పుట్టుచుం బోవుచునుంటచేఁ దద్దుఃఖనిమగ్నుఁడనై తన్నివారక కృత్యకరణములోఁ బడియుండుటయుఁ బైయంశమున కొక కారణమైయున్నది. చదువరులు చందాలు సకాలములో పంపకపోవుట మఱియొక కారణము. ఇట్టి కారణములచేనయిన కాలయాపనమును క్షమించుఁడు.

బ్రాహ్మణ స్వభావము.

భారతవర్షమంతయు మతాంతరస్థుల పరిపాలనమునకులోనై హైందవమతధర్మములు బొత్తిగా విడనాడఁదగిన స్థితి ఘటించియున్న యిట్టికాలములో మన హైందవసంఘమున నైకమత్యభంజకమును బరస్పర విద్వేషావహమును నైన యొక నూతన వివాదాంశము ఘటించినది. అదియే బ్రామిన్సనియు నాన్‌బ్రామిన్సనియు రెండుసంఘములుగాఁ బిలువఁబడుచున్నది. విమర్శించి చూచిన సృష్ట్యాదినుండియు నీ రెండు సంఘముల పరస్పరమైత్రికే పలువిధములగు కారణములు కనుపించుచున్నయవి. నేటివరకు భరతఖండములోని యన్నిజాతులవారును బరస్పరసఖ్యముతోనే ప్రవర్తించుచున్నవారు. ఇపుడేని యిట్టి కలహములంకురించుటకు న్యాయములైన హేతువులు బుద్ధిశాలురకుఁ గనుపింపవని నానమ్మకము. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులకు వృత్తులు వేఱువేఱుగానుండి యొకరితోనొకరికిఁ బనికలిగియుండుటచే మైత్రియే వాటిల్లవలెఁగాని విరోధము ఘటింపఁగూడదు. ఇద్దఱు మనుష్యులు నొక లాభమునకే యపేక్షించినపుడుకదా విరోధముగలుగుట? ఏకభాగాభిలాషులగు నన్నదమ్ములకు సహజము విద్వేషముండుటయు మేనత్త మేనమామ కొడుకులు మొదలయినవారితో సహజముగా మైత్రియుండుటయు నిందులకొక తార్కాణము. బ్రాహ్మణులు పరిపాలనా

దమునకు దోషము వ్వాటిల్లుననియుఁ బ్రతిఫలశూన్యంబుగ ధర్మశాస్త్రములందు భరతా
ధులే నుడివియుండిరి. ఇట్టికరుణాశాలురగు బ్రాహ్మణుల బతుకుపాటుల నెట్లు చెల్లును
ధన్వంతరి బాహట చరకాదిమునులచే నాయుర్వేదమనఁబడు వైద్యశాస్త్రము బహు
శాఖాపరిభేదంబుగ నిరూపింపఁబడియు నిట్టి భైషజ్యమాచరించుట బ్రాహ్మణులకు
నింద్యమని చెప్పఁబడియుండె. ఇయ్యదియు నితరవర్ణస్థులకే యీయఁబడియుండెను
వేయేల ఇప్పుడు గౌరవపాత్రమని యందరచేఁ గోరఁబడుచుండెడి యుద్యో
గము (నౌకరి) యన్ననన్నూడ "సశ్వవృత్త్యాకధ్యానస" యని బ్రాహ్మణ
ధర్మము కాదనియు బ్రాహ్మణులు దాని నభిలషించుట తప్పనియు మహర్షులు
ధర్మశాస్త్రములందు నుడివియున్నవారు. బ్రాహ్మణులే యీవృత్తులు గల్పించిరన్నను
జీవనసాధనములని లోకులందఱు నెంచునట్టి యీ యాముఖ్యవృత్తులను గరుణాదృష్టి
చే నాయావర్ణజనులకొసంగి విశేషముగ నర్థసాధనముగాని యాజనాధ్యాపనప్రతిగ్ర
హములమాత్రమే తామంగీకరించి దానిలోనను విశేషతృష్ణకూడదనియుఁ జెప్పుకొని
యుండిరి. ఇటుల స్వప్రయోజనము నేలెక్కగొనక లోకోపకారార్థమై పాటుపడెడి
బ్రాహ్మణులపై నసూయవహించుట న్యాయదృష్టితోఁ జూచిన యుక్తముగాఁ గనఁబడ
దు. శ్లో॥ ప్రతిగ్రహోయారుచిస్స్యాత్ కర్త్యాత్రాతంతుసమాహరేత్ స్థిత్యర్థాదధికంగృహ్ణ
న్బ్రాహ్మణోయాత్యధోగతిం॥ వృత్తిసంకోచమన్విచ్ఛేన్నేహేతధనవిస్తరం। ధనలాభే
ప్రవృత్తస్తు బ్రాహ్మణ్యాదేవహీయతే॥ అని వ్యాసమహర్షి వచించియున్నాఁడు. ఆవిధ
ముగనే పూర్వికులందఱును నటించియున్నవారు. ఒకవేళ నిప్పటి బ్రాహ్మణులు స్వకు
లధర్మములుమాని యుద్యోగనిరతులై యితరవర్ణోద్యోగములఁగూడఁ జామాచరించుచు
వర్తించుచున్నవారలు. ఇట్టివార లితరవర్ణములయెడఁ గనికరములేక తామే ఘనత
నొందఁగోరి తక్కినవారిని బాధించుచుందురుగాన వీరు దూషణార్హులనియెంచెదమా?
ఈసంగతియు విచారణార్హమైయున్నది. ఇప్పటినవనాగరికాగ్రేసరులగు బ్రాహ్మణవంశ
జులు తమకులధర్మములగు యజ్ఞాదులను దుదకు సంధ్యావందనాదులను బరిత్యజించి
యును వర్ణాశ్రమములయందాదరము లేనివారైనను శ్రోత్రియవ్రాత్యులగుటం జేసి మహర్షు
లవలంబనమందుఁ బొడమిన హేతువుచేత నేకాఁబోలు నిమ్నజాత్యుద్ధరణ మను పేరుతో
శూద్రులు మొదలు చండాలురవరకుగల యాయాజాతులవారికి విద్యాలాభములఁ గూర్చియు
ధనలాభములఁ గూర్చియు మనఃపూర్వకముగా వేవేలయత్నములఁ జేయుచున్నవారలు
ఈసంగతి ప్రపంచజ్ఞానముగల వార్తాపత్రికాపాఠకులకందఱకును విశదమే. ఈబ్రా

హ్మణనవనాగరికులు శూద్రాదుల కెట్టి పనులఁ జేసిన మేలు ఘటించునో యాసం
గతులు శాస్త్రానుసారముగా గ్రహింపనందున భ్రాంతులైనను వారియుద్దేశములు
శూద్రాదిజాతులకు మేలుచేయుటయందే సర్వోత్సాహముగలిగియున్నవి. శాస్త్రజ్ఞానము
గలిగి పూర్వాచారపరాయణులగు బ్రాహ్మణులన్ననో శూద్రాదులఁ దత్తద్వర్ణోచి
తస్థితులయందుంచి వారికి దేవబ్రాహ్మణభక్తినిగఱపి కృషిశిల్పాదికర్మములందుఁ బ్రో
త్సాహపఱచి వారికి జన్మాంతరములందుఁగూడ దుఃఖము వాటిల్లకుండునటుల సర్వవిధ
ములఁ బాటుపడుచున్నవారలు. గాన నవనాగరిక బ్రాహ్మణులు గాని సనాతనధర్మ
ప్రవణులు గాని వర్ణాంతరస్థుల శ్రేయోలాభభంజకులుగారు. ఇప్పటివరకు శూద్రులు మొద
లగువారలు బ్రాహ్మణుల కుద్యోగములీయఁగూడదనియు వారి సత్కార్యయుండ
గూడదనియు వేనోళ్ళఁ బత్రికలలోఁగాని సభాముఖంబులఁగాని సువిస్తృతముగ
నుపపాదించుచున్నవారలు. బ్రాహ్మణులలో నొక్కరుఁడేని శూద్రుల కుద్యోగము
లీయఁగూడదనికాని వారు గౌరవార్హులు కారనికాని వాక్రుచ్చుటలేదు. ఇదియే
బ్రాహ్మణుల పరశ్రేయస్సహనమునకును సమాజశాంతికిని ముఖ్యనిదర్శనము కాకమానదు.
"శూద్రోపిదశమీంగతః" యని వృద్ధుఁడగు శూద్రుఁడు గౌరవార్హుఁడని మనువు నుడివెను.
ఒకవేళ ధర్మశాస్త్రములందు నమస్కారాదులవిషయమై బ్రాహ్మణుల కితరవర్ణముల
వారు నమస్కరింపవలెననియు నితరవర్ణస్థులకు బ్రాహ్మణులు నమస్కరింపనక్కఱ
లేదనియుఁ జెప్పఁబడియున్నందున వారు స్వగౌరవముకొఱకయియే యత్నించిరని
తలఁతమా? అదియును న్యాయ్యము కాదు. అరణ్యములలో వసించి శాకమూలఫలాదులతో
దేహయాత్ర నడపుచు శీతవాతాతపముల సహించి పరలోకప్రధానులై వర్తించువార
లకుఁ బెఱవారలు నమస్కరణార్హులనుట యొకవింత గాదు. ప్రజాపరిపాలనముచేయు
చక్రవర్తులనివాసభూమియగు ద్వీపాంతరమందు నివసించెడి తెల్లవారల తెగవానిఁగనిన
వానియందేయధికారము లేకపోయినను నా తెగవాఁడు కదా యను
గౌరవముచే గుడ్మార్నింగు షేకుహ్యాండు మొదలగు గౌరవ కృత్యముల
నెరపెడి శూద్రాదులలోని ప్రముఖులుగూడ నిందులకు నిదర్శనము. ఇట్టి బ్రాహ్మణు
లతెగవారిచే నమస్కరణము పొందఁదగిన యైహిక యోగ్యత గలిగియున్నను నటు
నమస్కరణము నందుట పారలౌకికదుఃఖ సంపాదకమగు పాపమునొనఁగూర్చునుగానఁ
బూర్వికులగు సచ్ఛూద్రులు ప్రభువులైయుండినను విద్వత్తములైయుండినను గృష్ణదే
వరాయలు సర్వజ్ఞసింగమనీఁడు బుక్కక్షోణిపాలుఁడు మొదలగువారు బ్రాహ్మణులకు

నమస్కరించి బ్రాహ్మణులవలన నమస్కారాది గౌరవములనందక ధర్మవ్యవస్థాపరులై వర్తించుచియున్నవారలు. ఇప్పుడాక్షేపించెడి శూద్రులలో నట్టిపండితులున్నట్టు కనపట్టరు. కృష్ణదేవరాయలు శ్రేష్ఠమగు విష్ణుచిత్తీయము రచించెను. మఱియొకరమరుకవ్యాఖ్యానము రచించిరి. సర్వజ్ఞసింగమనేఁడు జగద్విఖ్యాతుఁడు. ఈయన సభలో జయమందుటనుఁ బండిత కవి సార్వభౌముఁడగు శ్రీనాథుఁడు గూడ వెలిగందినటుల

సీ॥ దీనారటంకాలఁ దీర్థమాడించితి దక్షిణాధీశు ముత్యాలశాలఁ
బలుకుఁదోడై తాంధ్రభాషామహాకావ్యనైషధగ్రంథసందర్భమునకుఁ
బగులఁగొట్టించి సుదర్శనవాదప్రౌఢి గౌడడిండిమభట్టు కంచుఢక్కఁ
జంద్రశేఖరక్రియాశక్తి రాయలయొద్దఁ బాదుకొల్పితి సార్వభౌమబిరుద
మేటుల మెప్పించెదో నన్ను నింకమీఁద। రావుసింగమహీపాలు దీవికేలు
నిండు కొలువున నెలకొని యుండి నీవు। సకల సద్గుణ నికురుంబ! శారదాంబ!!

అనుపద్యమువలనఁ గానవచ్చెడిని. వెనుకటి శతాబ్దములో నాంధ్రదేశములో ఖ్యాతిగాంచిన శ్రీవాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయఁడుగారిని సభలో నొక విద్వాంసుఁడు తమరు విద్వత్ప్రభువులని నుతింపఁగా దీని సమాసమెటులనని విద్వాంసులనడిగెనఁట. కొందఱు పండితులు "విద్వాంశ్చాసౌ ప్రభుశ్చ విద్వత్ప్రభుః" విద్వాంసుఁడగు ప్రభువనియు మఱికొందఱు "విదుషాం ప్రభుః విద్వత్ప్రభుః" విద్వాంసులకుఁ బ్రభువనియుఁ జెప్పగా నాయభిప్రాయ మీరెండును గాదని "విద్వాంసః ప్రభవో యస్యసవిద్వత్ప్రభుః" విద్వాంసులు ప్రభువులుగాఁగలవాఁడనగుటచే విద్వత్ప్రభువుగా వాడఁబడుదునని యానెనఁట. ఇట్టి పండిత ప్రభువు విద్వాంసుల కెంత విధేయుఁడై యుండెనో చూడుఁడు. ఆయనదినాలుగగ్రహారముల నొసంగెను. ఇంక నెన్నియో పరలోకప్రధానములగు ధర్మములఁ జేసి కీర్తిదేహుఁడయ్యెను. గాన విద్యాశాఖలన్నియు లోపించి పరమతకార్యలిచే హైందవధర్మములన్నియు నిర్మూలములు కాఁదగు సమయంబునఁ బరస్పర విద్వేషము వహింపక సనాతనధర్మపరాయణులగు పండిత బ్రాహ్మణులకు మనోవాక్కాయములచే సర్వవిధముల సహాయముచేయుచు వృత్తికర్మతులై జీర్ణాంతరముల నవలంబించిన బ్రాహ్మణులతోఁబురాతన సమాచారములవలె మైత్రిసల్పుచు దేశాభివృద్ధికిని సంఘాభివృద్ధికిని పాటుపడుచు ధర్మవర్తనము, సత్యవర్తనములఁ దెచ్చుటకై యందఱు సుకృతమూర్తి రథములలాగు [illegible] బాటుపడినఁగాని మేలుచేకూఱదు. కావున నుత్కృష్టాపకర్షములు శ్రుతి స్మృతి పురాణసిద్ధములై యందున నవ

గాక లౌకికధర్మాచరణ విషయములై పరికింపఁదగినవి. శ్రుతులనాదులు. స్వతఃప్రమాణములు. అవి యొక్కరిచే రచింపఁబడినవి కావు. కాన బ్రాహ్మణులే వ్రాసిరనుట న్యాయము కాదు. స్మృతులు పురాణములు బ్రాహ్మణులగు మహర్షులచేతనే వ్రాయబడినవి కాని వాని నిజము పరికించిన నుపవాసాది వ్రతములును నాహారనియమము త్రిషవణస్నానము నరణ్యవాసము దారిద్ర్యము మొదలగునాని బ్రాహ్మణులకు తమకు ధర్మములుగా స్వీకరించి భక్ష్యాభక్ష్యనియమములేక యథేచ్ఛముగ భుజించుటయు సర్వశిల్పములచే స్వేచ్ఛానుసారము జీవించుటయుఁ గర్మాచరణనిర్బంధరాహిత్యము యథాసౌకర్యముగ దేశస్థానములఁ నివసించుటయు మొదలుగాఁగల స్వాతంత్ర్యములు శూద్రాదులకున్నట్లు లిఖించుట చూడఁగా నీధర్మము లార్షజ్ఞానముచే నిరూపింపఁబడినవి కాని లోకదృష్టిచే రాగద్వేషమూలమున వ్రాయఁబడినవని న్యాయదృష్టిగల గ్రంథవిమర్శనశీలు రవ్వారువఁజాలరు. ఈశ్రుతి స్మృతి పురాణములననుసరించి బ్రాహ్మణవిద్వేషయుక్తులై వర్తించిన పురాతనులగు సామాన్యశూద్రులు గాని శూద్రప్రభువులు గాని చెడిపోయిన దేమియు లేదు. ఘనమయిన కీర్తినే సంపాదించుకొనిరి. ఇప్పటివారలు బ్రహ్మద్వేషమువలనఁ బొందఁదగిన లాభమును గాన్పింపదు. లాభము లేక పోవుటయే కాక "బ్రహ్మద్వేషః కులక్షయః" అను శాస్త్రమే నిజమైనయెడల గొప్పనష్టమును గూడ వాటిల్లునట్లు తోఁచెడిని. ఇప్పటి రాజకీయాంగ్లేయ భాషయుఁ దత్ప్రచ్ఛిల్పములును వేదము కాదు. బ్రాహ్మణేతరులగు సర్వవర్ణములవారు నభ్యసించుటకు వేదశాస్త్రనిషేధమేమియు లేదు. బ్రాహ్మణుల ప్రతిబంధము మొదటికే లేదు. వారలావిద్యలయందుత్తీర్ణులైన యెడలఁ బత్ర్యప్రవృత్తుల నొసంగుటకుఁ బ్రభుత్వమువారికిఁ బూర్ణానుగ్రహము కలిగియే యున్నది. ఇటులుండ బ్రాహ్మణులు వీరలకుఁ జేసిన యపకారమేదియు లేదు గనుకఁ గాని సౌజన్యముగ బ్రాహ్మణుల దూషింపక తాము ఘనమగు విద్యాపరిశ్రమము సంపాదించి కృతార్థులైన మాకెంతయు సంతోషమే కలుగును. ఒకవేళ బ్రాహ్మణులు స్వధర్మచ్యుతులైనప్పుడు శూద్రాదులు తాము స్వధర్మమునుండి బ్రాహ్మణులకు హితము బోధింపవచ్చును. "బాలాదపి సుభాషితం అన్త్యాదపి పరంధర్మ మాదదీతావరాదపి" అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. సోదరులలో నొక్కఁడవివేకియై వర్తించినపుడు వివేకియగు మఱియొక సోదరుఁడు వానికి హితముబోధింపవచ్చును గదా. కావున మనమందఱము నైకమత్యము దృఢపఱచుకొని యిహపరసౌఖ్యముల సంపాదించుకొనుటయే కర్తవ్యాంశము. మనకిట్టి విమతులఁ బోనాడి సౌమనస్యము శాంతియు నొసంగునటులఁ

బరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచు నీవ్యాసమును ముగించుచున్నవాఁడను. సమత్సరులై వ్యాయపరిశీలనదృష్టిచేఁ జూచిన దీనితత్త్వము గ్రహింతురని నానమ్మకము.

ఇట్లు—సనాతనధర్మాభిమాని విద్వత్సమాజానుమతుఁడు,

మల్లాది రామకృష్ణ విద్వత్సోమయాజి, బెజవాడ.

బ్రాహ్మణేతర పౌరోహిత్యము.

బ్రాహ్మణేతరులు తమతమ శాఖలలోనివారినే పురోహితులఁగా నేర్పఱచుకొని వారిచేతనే శుభాశుభకర్మములు చేయించుకొనుట కక్కడక్కడ మొదలిడుచున్నారు. బ్రాహ్మణుల నిరాకృతిమునుండి వెళ్ళఁగొట్టినను బాగుగనుండును గాని వారి కేర్పడియున్న యనుచితస్థానముల నాక్రమింపఁజూచుట దేశానర్థము. వేదశాస్త్రచోదితములైన కర్మల నాచరించుట కొప్పుకొనుము గవి యెవరిచేఁ జేయింపఁబడవలెనో వారిని త్యజించుట యేటిన్యాయమో యోజింపవలెను. పాశ్చాత్యులలోఁ గూడ వేఱుగనున్న పురోహితులచేతనే జనులు వివాహాదికార్యములు జరిగించుకొనుచున్నారు. అక్కడఁ బ్రతివాఁడును గర్మకాండను నేర్చుకొని తనయిష్టము వచ్చినట్లు చేయింపఁ బ్రయత్నింపఁగూడదు. మహమ్మదీయులలోఁ గూడ ఖాజీసాహెబు మొదలగువారే వివాహాదులు చేయింపవలెఁ గాని యెంతటి గణ్యుఁడైనను వచ్చి కోరానుప్రకారమైనను జేయింపఁ గూడదు. ప్రతిమతములోను నిట్టినిబంధనలుండును. అట్లు కానియెడలఁ బ్రతివాఁడును వివాహాదులు చేయించుచుండును. బ్రాహ్మణులు బహిరంగముగ యథావిధిగ వివాహములు చేయించుచుండుటచేతనే వానికి రిజిస్ట్రీ రికార్డులు నవసరము లేకయున్నది. ధర్మశాస్త్రములు క్షత్రియవైశ్యశూద్రపురోహితుల నంగీకరింపవు. ఏ బ్రాహ్మణేతరుఁడైనను నేయిద్దఱికైనను దనయిష్టము వచ్చినట్లు ముడిపెట్టవచ్చునేని సంఘముయొక్క కట్టుబాట్లు నశించును. సంఘము రాజకస్థితికి వచ్చును. హైందవులలో నైకమత్యము చెడును. ఎప్పుడేని యీనూతనాచారము నవలంబించిన కుటుంబములకు దుర్దశలు సంభవించినఁ బూర్వాచారములకు విరుద్ధముగ నడచుటచేతనే యని యెట్టివారికైనను నొకప్పుడు గాకపోయిన నొకప్పుడైనను దోఁపవచ్చును. వారిగృహములలో స్త్రీలకు వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱయే లేదు. ఈకాలములోఁ బ్రతివారును జందెములు వేసికొని వేదోక్తకర్మములు చేయించుకొనిన నభ్యంతరము లెవ్వరును లేవు కాని వైశ్యులవలెనే తక్కినవర్ణములవారును బ్రాహ్మణులనే పురోహితులుగ నేర్పాటుచేసికొనుట మంచిది. వారివారికిఁ దగినబ్రాహ్మణులు దొరకకపోరు. శుభాశుభకార్యములను వారిచిత్తము వచ్చినట్లు చేయించెదరు. ప్రతికార్యములోను బ్రాహ్మణునకు సువర్ణదానము చేయవలసినట్లు ధర్మశాస్త్రములలో వ్రాయఁబడినను నొకకానితో వారిని మనము పంపివేయుటలేదా? సర్కారువారు కట్టియభ్యంతరమును గలుగఁజేయుటలేదు కనుక బ్రాహ్మణేతరులు బ్రాహ్మణోద్యోగుల స్థానముల నాక్రమించుచుఁ బరిపాలన సంతయుఁ

దిమచేతులలోనే యుండునట్లు ప్రయత్నింపవచ్చును సరికాని హైందవుల నైకమ
త్యమున కాధారభూతమైన బ్రాహ్మణపురోహితధర్మమును ఛేదించివైచుట కేకారిష్ట
ము. మతమన్ననది యొక వేదాంతమార్గము కాదు. అది యనేకకర్మములతోను ననేకా
చారములతోను ననేకసంప్రదాయములతోను గూడియున్నది. దానిని నూతనముగా
నాటుటగాని పెంచుటగాని సులభసాధ్యము కాదు. దానివిధానములు యుక్తులచేత
సాధింపఁబడునవి కావు. పూర్వకాలపుసద్బ్రాహ్మణులు సచ్ఛూద్రులుకూడ నిప్పుడ
రుదుగనున్నారు. ఉభయులలోను మార్పులు జరుగుచునేయున్నవి. కాని యింతమా
త్రముచేత బ్రాహ్మణపురోహితు లందఱలవయనని ఘోషించుచున్న శాస్త్రముల నొ
క్కసారి త్రోసివేయయత్నించుట వెఱ్ఱి. బ్రాహ్మణుఁడే దేశములోనుండఁగూడదని
యు బ్రాహ్మణశబ్ద ముచ్చరింపఁగూడదనియు బ్రాహ్మణులు వ్రాసిన శాస్త్రముల ముట్టఁ
గూడదనియు వారితో నెట్టిసంబంధము పెట్టుకొనఁగూడదనియు వారు దేశద్రోహము
నకైచేయు స్వప్రవర్తనములలోఁ బాల్గొనఁగూడదనియు వారియాజమాన్య మేవిషయ
ములోను నంగీకరింపఁగూడదనియుఁ జూపెడి బ్రాహ్మణద్వేషమువలన బ్రాహ్మణేతరుల
కొందిలోఁబడు నిక్షేప మేమియులేదు. ఇట్టిద్వేషభావముతో వర్తించువారు దేశద్రో
హులు. లోపములు ప్రతివర్ణములోను బ్రతిసంస్థాపనలోను నుండితీరును. వారిలో
సుగుణములు గ్రహించి దోషములు పరిత్యజింపవలె. మనమందఱము నొండొరులలోఁగల
లోపముల సవరించుకొనుచు ద్వేషబుద్ధిలేక ప్రవర్తించుట కర్తవ్యము.

కలరాజాడ్యములు.

కలరాజాడ్యములు పలుచోట్ల వ్యాపింపఁ బ్రజలు బలవన్మరణముఁ జెందుచున్న
వారు. కొంచెమించుమించుగా దానివాతఁబడనిగ్రామములు లేవనియే చెప్పవ
చ్చును. స్ఫోటకమునకుఁ బోలేరమ్మనియు కలరాకు మహాలక్ష్మమ్మయనియుఁ బేళ్లు
పెట్టుకొని యను లీజాడ్యములువచ్చినప్పుడెల్లఁ దద్దేవతలం గొల్చుచుండుట స్వాభావిక
మైయున్నది. జగదీశ్వరుఁ డొక్కఁడయ్యు నానారూపములుధరించి "యాదృశీభావ
నాయత్ర సిద్ధిర్భవతితాదృశీ" యనున్యాయమున నెవరెట్లుభావించిప్రార్థించిన వారి
కట్లు ప్రసన్నుఁడై రక్షించుటను జేసియు "సర్వదేవనమస్కారః కేశవంప్రతిగచ్ఛతి"
యనువచ్చిన సర్వదేవతానమస్కారము సర్వేశ్వరుని కొక్కనికే చెందుచుండుటం
బట్టియును నట్లు పోలేరమ్మ మహాలక్ష్మమ్మలని కొలిచినఁ గొలుతురుగాక. గ్రామ
ములోఁ గలరాప్రవేశించినతోడనే గద్దెకొండుప్రమ గణాచారులును బయలుదేరుదురు.
వా రంతత్రిస్నాత్రులైనను నాడినదాటగను పాడినపాటగను బరిణమింపఁజేయుచు
వారియనుగ్రహులకు మడుగులిడుచుఁ బ్రజ పరివేష్టించి తిరుగుచుందురు. ఎవరిచేతనో
ధూమి మోచేసి యీజాడ్య మెక్కువచేయఁబడినదని యేమియో వారు వాగుచుందురు.
అర్ధమువిూఁద గ్రామమందలి మూర్ఖశిరోమణులుకొంద అవ్వారిపైకి బడిరి లేక వైలుత్రీసి
కాని వైలుదేరుదురు. అట్టిసమయమునఁ బెద్దమనుష్యు లెవ్వరేని యులగలవా యునె

[illegible] ...కిని బహుమానము జరిగితీరవలసినదే. ఇట్టిపట్లఁ
[illegible] గుడప్రవేశనముగూడ గుర్తింపఁగనివారు పెద్ద
లగు వారి[illegible]లందఱును [illegible] లగుదురు. వీరే గణాచారులు. వీరే సోదెచెప్పు
[illegible]రు. వీరే భజనపరులు. వీ[illegible]త్తులతో నోరసికొనువారు. వీరే పౌజులతోఁ గాల్చు
నువారు. వీరే యుగ్రనారసింహులు. వీరే వీరాంజనేయులు. అద్యశులుకాని
యెంతెంతలేనివారలును వీరియెదుటికిఁబోయి నిల్వఁబడఁగూడదు. మాటలాడఁగూ
డదు. మహాత్ములును పరమభాగవతులును వచ్చుచున్నారని యంజలిబద్ధులై నిల్వఁబడ
వలె. భృత్యానుభృత్యులు కావలె. ఈరోజులలో శ్మశానములవంక కేపనియున్నను
నేఁగఁగూడదు. నొసట కుంకుమ పెట్టుకొనఁగూడదు. జపతపములు సలుపఁగూడదు.
ఉత్తమవంశజులలోని సవయస్కులు నలుగురు కలసితిరుగఁగూడదు. గణాచారులలో
గద్దెకాండ్రో చెప్పినమీఁదఁ గాని తమకుఁ దోఁచినపైఁగాని జాడ్యవృద్ధికరులుగా
ననుమానింపఁబడినవారిని నంగ్రములచేఁ బూజింతురు. దంతములఁ బీకింతురు. క్షౌరములు
చేయింతురు. సున్నపుబొట్లు పెట్టింతురు. గాడిదెలపై నెక్కింతురు. ఊరేగింపుచే
యింతురు. తుదకు గతప్రాణులంగూడఁ జేయుదురు. తెలివియును శౌర్యమును
గలవాఁడెవఁడేని యుండి యభియోగము దెచ్చి ఋజువుచేయఁగల్గినచో గడ్డికంప
దిందురు. కారాగృహములం బడుదురు. అమ్మవారిముందర మానిసికొక వేఁట తెగవలె.
పొట్టపగులఁదినవలె. ఏదోపగులఁ దాగవలె. ఇందులో నా వేఁటముందు తెగవలె
నా బండిముందుపోవవలె నని యన్యోన్యము కలహించుకొనుటయుఁ గలియఁబడుటయు
మొదలగునవి కడపటికృత్యములై యమ్మవారిమాహాత్మ్యముననో యాదృచ్ఛికము
గానో జాడ్యములునివర్తించినపిమ్మట నమ్మవారికొలుపులు ముగియును. గ్రామము
లోని 8 అణాలవంతు జనులిట్టిమూర్ఖులును 4 అణాలవంతు పిచ్చినమ్మకముగలవారును
రెండణాలవంతసమర్థులును నణావంతు పేక్షకులును నగుటవలనఁ దక్కునయణావం
తెవరేని విమర్శకు లున్నను వారియత్నము కొనసాగమి నీదురాచారము లూరూర
నాటుకొనిపోయినవి. పట్టణములలోఁ గలరాతగిలినవారికి మందిచ్చుటకు వైద్యులు
లభించుచున్నను బల్లెటూళ్లలోమట్టుకు లభింపదు. ఇతరరోగములకు మందునిచ్చువార
లున్నను గలరాసంగతియే వారికిఁ దెలియదు. పల్లెలనుగురించి యుద్యోగు లశ్రద్ధచేయు
దురు. గ్రామాధికారివద్దనుండి కలరారిపోర్టు పంపఁబడినను దానిని లెక్కచేయరు.
లెక్కచేసినను గలరాశాంతించినతర్వాతవత్తురు. వారియశ్రద్ధయే గ్రామవాసుల నధో
గతికిఁదెచ్చుచున్నది. కావున నిందువిషయమై యత్యంతశ్రద్ధవహించి కలరాప్రవేశిం
చినదిమొదలు గ్రామములకు డాక్టరులఁ బోయిరా నియమించుచుఁ బైదురాచారముల
నన్నింటిని భంగమాపాదింపఁ బ్రభుత్వమువారు ప్రార్థింపఁబడుచున్నారు.

గణపత్యుత్సవము.

ఈపేర నిజామురాజ్యమున నల్లగొండజిల్లా జనగాంతాలూకాలోని నవాబుపే టయనుగ్రామంబున నాయూరిజాగిరుదారుఁడగు శ్రీ జెల్లపురవల రాఘవేంద్రరావు గారిచే వినాయకచతుర్థి మొదలుకొని యైదుదినములవరకు నేఁటేఁట దేవతాసేవనంబును బ్రాహ్మణాన్నప్రదానంబును విద్వత్సన్మానంబును గావింపఁబడుచున్నయది. ఏతదు త్సవకర్త నిజామువద్ద మహాసభ్యపదవినలంకరించి తదభేదమ్ముఁ వర్తింపఁగలుగుట నఖిలరా జ్యతంత్రములును నతిస్వాతంత్ర్యముతో నిర్వహించుచు శౌర్యౌదార్యగాంభీర్యాదిసకల సద్గుణంబులచే జగత్ప్రఖ్యాతినందిన హనుమంతరావుగారికిఁ బౌత్రుఁడు. దానకర్ణుఁడై శరణేసురాశికి ధనరాసులనే వెదఁజల్లిన యట్టిమహాపురుషున కాత్మజాతుఁడగుట చేతనే యీరాఘవేంద్రరావుగారును నాత్మీయకీర్తికాంతామణి నఖిలదిగంతంబులకును ననిపి యనేకవిద్వాంసుల నాకర్షించుచున్నవాఁడు. వర్తమానమున సంగీతసాహిత్యాది సకలవిద్యలును సన్మానకరులు చాలమందిలేక క్షయమునొందుచున్నమాట సత్యము. ఆయావిద్యల కధికప్రోత్సాహమొసంగుచు నాదరించుచున్న యవనీశ్వరులుగూడ నక్కడక్కడ నధివసించిరి. ఈయనయుఁడును నట్టివారిలో నొకరుఁడుగాఁ బరిగణింపఁ దగియున్నవాఁడు. ఈ సంవత్సరపు టుత్సవమునకు శతావధానులును నాశుకవులును నగు పిశుపాటి చిదంబరశాస్త్రి మున్నగు సంస్కృతపండితులును మైలవరసంస్థాన సంగీతవిద్వాంసులగు బాపట్ల లక్ష్మీకాంతయ్యగారు, పురాణం కనకయ్యగారు, పోచెం చెర్ల శివరామయ్యగారు, శివపురపు భద్రయ్యగారు మొదలగు గాయకులును వరహరి భావమున్నగు హరికథాకథకులును గాననైపుణ్యముగల రూపవతి మొదలగు రూపా జీవలును బలుమంది యరుదెంచి యాజాగిరుదారు నాస్థానభవనం బనుదినంబు నలంక రించుచు వచ్చిరి. యజమానుఁడు స్వయముగా సంగీతశాస్త్రజ్ఞుఁడగుటవలనఁ బాపట్ల లక్ష్మీకాంతయ్యగారికిని బురాణం కనకయ్యగారికిని నూటపదియాఱులు బహూకరిం చియు శివపురపు భద్రయ్యగారికి మెడలోఁ సలిగియు, శ్లో॥ విద్యానేవవిజానాతి విద్వ జ్జన పరిశ్రమం నహివంధ్యావిజానాతి గుర్వీంప్రసవవేదనాం॥ అను నార్యోక్తి సార్థ ముఁ జేసియున్నవాఁడు. "నజ్జీరేమనియా" యను హిందూస్థానినాటకముగూడ నేత దుత్సవాంగంబులలో నొకటియైయున్నది. ఈనాటకంబునఁ బ్రతాపరాయ వసంత

కం॥ అక్కాలకౌశికునికాల్
ద్రొక్కిన రాకాసివెలఁది గోసపుమదలన్
వెక్కసపు బమ్మసారులు
గ్రక్కున నొక కొందఱతని గలియంబడి వడిన్॥ 201

ఉ॥ ఒక్కఁడు కట్టలాగుకొనె, నొక్కఁడు గడ్డముపట్టిపీఁకె, ని
న్నొక్కఁడు జుట్టుఁబట్టిదిగనూఁచె గ్రుద్దులు వేసె నొక్కఁడిం
కొక్కఁడు ద్రెంచెజందెముల, నొక్కఁడు గుద్దులఁజేల్చె, మీసకూల్
ఒక్కఁడు వట్టియూఁచె, మఱియొక్కఁడు పై నుమిసెన్ బసందుగాన్

ఉ॥ కొక్కసి మీఁద వ్రాలెనొకఁడుత్తుఁడు, బొట్టును నాకెనొక్కఁడిం
కొక్కఁడు నౌడపైఁజఱచె నొక్కఁడు సుఁకుస్యాయటంచుఁ బంచె బల్
కుక్కల బమ్మసారితగు కోఁతుల నూటికి జోడునాఁగ, ని
ట్లొక్కట మొందమిన్నకయ యల్లరిఁ జేసెడి బమ్మసార్లకున్ 203

తే॥ చంద్రమతి మ్రొక్కి "ఋషి వేల్పుకందులారా!
నాపయిని నెనరుంచి యీ బాపనయ్య
నేలుఁ"డని విన్నవించుఁడు నిలువుమోయి
నా పెపల్కులకలరి వారందఱపుడు 204

శా॥ "అమ్మా! నీదగు నాలుడిం జెనటి కొయ్యన్ మోఁటకున్ నీసిఁబో
నిమ్మంచున్ విడనాడి నారమది కల్కీ! నీపయిం బ్రేముడిన్
జూమ్మా, నీవిపుడేగకుండినను నీసుల్ రోసముల్ దీరఁగా
నిమ్మంకున్ గడిత్రాళ్ళఁగట్టి యొడబెల్లన్ నారగాఁజీఱమే" 205

మ॥ అనుచుం జెప్పుచు బమ్మసార్లు(రుగఁగా)నచ్చేడియుం గాంచి త్రొ
క్కిన తాఁచుం బలె రేఁగి బాపఁడను, "నం గీడొందనొప్పించిపో
యిన పీంద్రెల్లదలార్ల చేఁ బడరె యొక్కింతాగినన్, బాపురే!
నన్ గాఁ జేసితి చూడు నీపని యొకంజన్ దాటినం బట్టెదన్" 206

కం॥ అని పరుసంబులు వలుకుచుఁ
దనయింటికి మెల్లగాను దక్కుచుఁ జోరుడున్

బెనుసూకాలమ్మయనం
గనుపోకుల కత్తియనఁగగండు మొగముతోఁ 207

వూగుచు మేనఁజెమ్మట కంపువెల్గ్రమ్మ
బత్తియాంధ్రులఁ బోలి పలుకులెసఁగఁ
బొడమిసినడువ దిబ్బుమని చప్పుడుప్పుట్ట
నుయ్యేలలట్ల కేళ్ళూఁగుచుండ
తిరుగుడుకంప్లు వెక్కిరు చూపులే తేరఁ
బాఱలవలె గొగ్గిపండ్లుదనరఁ
బేనుజబ్బునఁ దలపై సినుప్పు సెలంగ
సేనాలవలె గోళ్ళు సెలఁగుచుండఁ
దుట్టపెదవులుఁ బెనువ్రేళ్ళు దోనెకడుపు
సుడిమొసలుఁ గొంగమెడ యెండి సోలుచనులుఁ
దొత్తిముక్కు వెడఁదనోరు దొప్పచెవులుఁ
బొనరికానఁగఁ బడు దయ్యమనఁగ నొప్పి 208

వలమగునడుమును గలిగియ
డలువోడమఁగ నెదురఁగాఁ బుడమి వేలుపుతో
య్యాలి కలహకంటకియనఁగఁ
జెలఁగెడి చెలిఁగాంచి తేసిచే సెటుఁగునః॥ 209

పిల్లినిగాంచుచిల్కవలె బీతునసిల్చిన గోలఁజూచి యా
యల్లరికత్తె "యోరిమగఁడా! పెఱచేడియనోర్తుఁదెచ్చినా
యిల్లుచొరంగఁజేతువె, యిదే నినుమోదెదఁగాచుకో" మ్మటం
బొల్లక వాసిపైని బడి యుగ్గడు పీడఁగఁగొట్టె నక్కటః॥ 210

చేతనయునంత మట్టుకు
నాతఁడుదన యింతిఁబట్టి యడఁచె, నిటులబల్
మోతయొద్దవఁ గొట్టుకొనుచు
నాతలతోఁ బెనఁగి నేలఁబడి పొర్లుటయుః॥ 211

రాయ కృష్ణరాయప్రభృతిపాత్రంబులచే ననేక కపటకృత్యంబులు ప్రవర్తించి లోకమంతయు నిట్లు కపటభూయిష్ఠమైయున్నదన్న విషయము వెల్లడింపఁబడియున్నది. చంపాప్రభృతి స్త్రీపాత్రములద్వారమున స్త్రీల మోసములు ప్రేక్షకులకుఁ గరతలామలకంబులై కన్పట్టనయ్యెను. అస్మదభినవసరస్వతీ ప్రధానపోషకులగు నాజాగీరుదారు నన్నాహ్వానించి యాతాయాతవ్యయంబులను నస్మత్ప్రతిపాదకద్రవ్యంబును నర్పించుటయే కాక వేఱుగా విద్వత్సత్కారముగూడఁ గావించి వినయపూర్వకంబుగా వీడ్కొలిపినందులకు విశేషానంద మనుభవించుచున్నాఁడను. సకలజనసంతుష్టిప్రదానందదాయకంబును వివిధవిద్యాభివృద్ధివిధాయకంబును భూతసంతృప్తికరంబును నగు నీదృగుత్సవమాచరించెడి యీజాగీరుదారునకు నింతకును మిక్కిలి యుత్సాహప్రదాయినియగుచు నిందిర యాతనియింట నెల్లప్పుడు నిరవును జరిపెడునుగాక.

తే॥ ఆపుడమివేల్పుకవఁగాంచి యక్కజంబు
పొదువఁ దొగపగకొలపు రాపొలఁతియాల్వు
దనముమంచియుఁదగవు నేర్పునుదిరంబుఁ
గలుగు మాటలతోనిట్లు పలుకఁజొచ్చె 212

శా॥ "ఔరా! యిట్టుల దెబ్బలాడు మగవాండ్రాడంగులన్ నేలను
న్నారే? దోసము రాదె? లాఁతిపజ విన్నన్ నవ్వరే? సిగ్గుగా
దే? రాకాసితనాలఁ జెల్లుబడికద్దే యిచ్చటం, జాలుఁజా
లీరింకన్ జగడంబులాడకుఁడు, లెండీ పోరుటల్ నాయమే॥ 213

కం॥ పిరుసు బాలునుగలిసిన
సారునఁగాఁపురము సేయఁజను నాల్మగలి
ట్లారకయే పోరుటతగ
వే? రట్టిడిగాదె వారి కిచ్చుట నచటన్"॥ 142

వ॥ అని కలహాకంటకి దెసఁ దిరిగి నెమ్మదితోఁ జల్లసపల్కుల
నిట్లనియె. 215

మ॥ మగవాండ్రొక్కెడఁగాకఁజూపినను గొమ్మల్ వారితోఁ బోరుటల్
దగునే? తిట్టినగొట్టినన్ మగనిపైఁదప్పించి మార్వల్కకె మొ
త్తఁగఁ బోయాండ్రకుఁ బాడియౌనె, గడివింతల్ పుట్టునే, వేల్పుఁగా
మగనింగొట్టుటకంటెఁ గ్రొత్తడికి నేమంబున్నదే చూడఁగన్॥ 216

మ॥ వినుమా చేడియ! మున్ను జోగులచెలుల్ పేరెక్కికేకొంద, ఆ
ననబోండ్లందఱు వేల్పులట్ల మగలన్ నాయంబుగాఁగొల్చినం
దునఁగాదే యసమొంది పేర్వడసిరెందున్, సామియుంబ్రాపు వే
ల్పును జేపట్టుమగండెకాక పెఱలెప్పుఁగారుచూ లేమకున్॥ 217

సీ॥ ఇక్కట్లతమ్ముల నేర్చంగఁజాలుచం
దురుమిన్కుమగని నెన్నుట మగువకు
వినుజగమిడునట్టి పెనుమంతరపుగట్టు
పెన్మిటిఁగొల్చుట బిత్తరికిని

యనసమ్మిసివి యేయన్న వనుసుగేలు
వట్టినవానికిఁ బహు జోహారు
సిరులనిచ్చెడి నోము విరిబోఁడికిసి గాలు
నొక్కినవానికి మ్రొక్కుకొనుట
అట్టి పెన్నిటిరోసిన యతివయెప్పుడుఁ
తామరలనే స్త్రీకామరుసితాఁపునంపు
బిడ్డలనుగాంచునంచుఁ బ్రావిడ్డలొద్దుఁ
జదువుచుండఁగవినమె నిచ్చలును దెలిన! ॥ 218

తే॥ ఆఁడుదానికి మంచినోప్పుమరకున్న
మగఁడు చెలినోంచు త్రోవ నెఱుఁగకయున్న
నాలుమగలకుఁగల పొత్తులకట! కాల
కౌశికకలహాకంటకుల్ కరణికాచె॥ 219

చ॥ అసియుటులీల్పుటక్కటిల నచ్చపునాయపుఁ దెల్విపట్టఁబ
ల్కినబుధితాల్పు నాతిఁగని కిన్కనుఁగవ జేగురింపఁగాఁ
జెనిమిటిపట్టుకోల్విడిచి బీతొదవింతెసి సోకుచూపుతోఁ
గను వజలందుఁ కుక్ వడకఁ గాడిదయూరుపువంటినాదుతోఁ 220

క॥ గడగడయని మోడయసి చెలి
యడలఁగ నేన్గుపయి దుముకినరిగోడసిరిగి
పుడబాయింపున నాయమ
కెడఁదరెసియుఁగలహాకంటకి పలికెనిటుల ॥ 221

క॥ "నిన్నెవరుతోడి తెచ్చిరె
యన్నవ! యిటుఁదగవు సెప్పుమసి చీటిటనే
తన్నెదఁజుమి నినుఁగూడక్
దిన్నగనేఁజెప్పినట్లు తిరుగకయున్నన్ ॥ 222.

క॥ కలికీ! నీవను నీటుంప్రొ
పటుకులేవరెఱుఁగరనుచుఁ బలికెను, చెప్పం

గలవారికానిచే నిడి
చెలువెవ్వరు లేరటంచుఁ జెప్పుమఁగిడిమిన్॥ 223

ఆ॥ అట్టులీవు సేతువనిదిన్నెఱుంగని
నాదు మ్రోలఁ డంబ నమ్మఁగలనె
యీప్రగల్భతైన నేమపో సుకమొ పె
న్మిటని జేరకిటకు మిసుక నేల॥ 224

కం॥ నామగసిఁ దగులఁగొన్ని నీ
వీమాత్ర్కని వానికెత్తులిడి యెదిరింపం
గా మరలింతువె, తాకసము
చాయా! నాచేతిదెబ్బఁ జవిచూతువు లే॥ 225

ఉ॥ నాపేరన్నను నీవెఱుఁగవిదె, విన్నంబాఱ కీర్తింపఁగా
నోపంజాలుదె, మిత్తినైతము తలంకొందుర్ నను జెప్పినన్
వేపర్వెత్తుదు రుగ్రపోర్గుపజ నాపేరూద, నాయిల్లనన్
బైపైనున్నదె, తోఁకచుక్కయము యిన్నాడంతకున్ బానిపా!॥ 226

శా॥ నామాటన్న నొకంజదాటవెఱచుం దా, నట్టి నాపెన్మిటిన్
మోమోటం బిసుమంత లేక బిడియంబున్ మాని వెన్నంటి రా
నేమిరా? వచ్చినఁ జచ్చినట్లు పడియుంతే బాగె, యుల్లంపఁ, కీ
వీమాత్ర్కిన్ నను మందలించుటకు బోటీ! యెటియిల్లాలవే"॥ 227

ం॥ అని కటుకులు పలుకుచు రా
యనిచిలుకలకొలికిబుగ్గలఁదుఁచి పొడుచుచున్
గొనబైనకొప్పుఁ జేగొని
తనియని కినుకనెఱసిడ్చి తన్నుచునుండన్ 228

తే॥ ఆలిగొట్టిన దెబ్బల నలసిసొలసి
సొమ్మసిలుఁగక నేలపైఁబడిపొరలుచు
నెట్టకేలకుఁ దెలివొందియిట్టులనియె
కాలకౌశికుఁ జాలినిగాంచి మ్రొక్కి॥ 229

ఉ॥ "నీకు జోహారులో చెలియ! నిక్కముఁ జెప్పెదఁ దప్పుఁగావు మీ
యాకలికిన్ మతేమనకు, మీరిగ నొక్క నివద్ద నూరకే
చేకొని తెచ్చినాఁడ, నెటు చెప్పెదొ యుక్తుల నోడిగంబులన్
మేకొనిచేయు నొప్పికొనె, మిన్నక యెత్తక దీనినేలుమీ 230

ఆ॥ చిల్లిగవ్వయైనఁ జెవరకుఁ గనవచ్చు
కానిసను పడఁగఁ బోడిగాఁడ
ఇంటిపనులఁ జేయు నెడ నలపొందెడి
నీకు వరవుకొపుడు నెగడవలదె"॥ 231

కం॥ అనికాళ్ళపైని బడి క్రో
దనుమిడి కెకి నగబ నంటిగుబ బోదనుగ గాంక
గనుగవనిప్పులు గాలఁగఁ
జనిరాయని వెంఁడికొప్పు చయ్యనఁ గొనుచున్॥ 232

సీ॥ "కసి! యింతటినుండి యొప్పగా నాయింటి
పనులన్నియును జెల్లనాటుకుండఁ
జేయుచు నా చెప్పు చేఁతలలోనుండి
పడుకొను తలకెఁగాళ్ళఁబట్టవలయు
నీకొడుకడవికి నిత్యంబుఁజని విస్త
రాకుల మొదలుగా నచట నేను
గోసనక్షిని దెచ్చి తిరుగాఁబిల్లల
నెత్తికొనవలయు, నిట్లుకాని
నాఁడు నిన్నును గుట్టని నాదుమగని
నారి పోలేరుతల్లికి నొప్పగింతు"
ననుచుఁదన్నుచు రాయని యున్న చోట
నెడతెగక పనులెల్లఁ జేయించుచుండె॥ 233

సీ॥ అచట మార్కెండ్రఁదేనిమొడి తేఁకాలి
నమ్మిన రొక్కంబునంతఁబోగి

కొడుకు చేతులఁ బోయఁ గొనివాఁడు దీవించి
"సుదతి నీవు నేను దిరిగినట్టి
ప్రొద్దులకును నాకు బుట్టువలసినట్టి
బత్తెను తయముఁ జేతఁబడెను, దీన
నింక నామొజ్జ కీపయనొప్పినట్టి
జీతమొస్గవలె" నని చెప్పుటయును
చిక్కఁ జేసిగొనుచును బనివాఁడు పుక్కిడక్కి-
నవ్వితలయూఁచి నుపాటనున్నట్టి! నాఁతో
క సుఖమునను గుండిదించెను, యయ్యో! యిత ము
మోస మొనరించె, నిదియెంతదోస" మనుచు॥ 243

క॥ "విను మోనక్షత్రక నిన్ను నుపగనా నెంతసంపు [illegible]
జ్జన లేదె నీకుబత్తె [illegible] బునో సఁగవలెనా ను, [illegible] మోతే 235

కం॥ ఏదో యొకయూడిచి నా
పైఁదగిలించి లేనిపోని వంకలఁ జిడినే
నూఁడిన బతమూఁ జెలుపఁగను
వాడే? యింకనైనఁ బోరివనలదే సుమా!"॥ 236

చం॥ అనవుడు [illegible] "విను [illegible]! నను [illegible]
తనమున నాదు నొజ్జ గ [illegible] దప్పక [illegible] నాఁ [illegible]
జనెదవో యన్నినాళ్ళకును సంబళమాలో [illegible], [illegible]
ప్పెను, మది [illegible] నాఁడె నకో చెప్పినయట్లయిన [illegible] ॥237

తే॥ ఒజ్జ నెప్పుడి దేమిటికో [illegible]!
జీతమిడనట్టి కొలువు చేయునట్టి
వేడుకనె నేను, నుంచిగాఁ బోను నేని
నేమొ, లేకున్న నీరొకేచనను జుమ్ము! 238

సీ॥ ఇంతియె కాకపి, న్నాఁడు [illegible]
పిండులు [illegible] కొండ [illegible]-

[illegible]మున దేహశుద్ధి యగు, మనమునకు
[illegible] బ్రాణశుద్ధి యగు [illegible]ముగను. 229

తే॥ [illegible] దేవతా[illegible] [illegible]
నా [illegible] చేఁ బ్రాణశుద్ధి [illegible], [illegible]
భావన[illegible] [illegible]
[illegible]శుద్ధి [illegible] ! 230

శా॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]సంయోగ వి
[illegible] [illegible]దేవతా[illegible] పూర్ణ [illegible] పాతక
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ంబుగన్. 231

చ॥ [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మభావనన్
[illegible] [illegible], [illegible], [illegible] యింత లేద యొం
[illegible], [illegible] [illegible] వస్తుకోటికిన్
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ద్ధతిన్॥ 232

వ॥ [illegible] [illegible] చండాలాదిస్పృష్టం
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]ంబున శుద్ధియగుఁ,
[illegible] [illegible] [illegible]ంబుచేత శుద్ధియగు, నశుచి
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]శుచిసంస్పృష్టంబులగు
దా[illegible] [illegible] [illegible]ంబులయిన విడువందగుఁ,
[illegible] [illegible] శుద్ధంబులగు, దేశకాలాదిద్రవ్యప్రయోజన
[illegible] [illegible] శుద్ధి చేయందగు, ద్రోణపరిమితధాన్యా
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ంబున శుద్ధంబ
గు, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]కెక్కు[illegible]
[illegible] [illegible] శుద్ధియగు, [illegible] ద్రో[illegible]
[illegible] శుద్ధియగు, [illegible] పక్వధాన్యంబు ప్రోక్షణంబున
శుద్ధియగు, [illegible] [illegible] శుద్ధియగు. [illegible]దక్కువ
యగు పక్వధాన్యంబు పరిత్యాజ్యంబు, [illegible]ద్వయంబునకుఁ దక్కువ

జూచిన సకలంబును బ్రహ్మంబయగుట నిత్యశుద్ధంబులగు నీదివ్యంబుల కశుద్ధి యెన్నడుం గలుగనేరదు, సకలకార్యంబులకును గారణంబు బరమాత్మయగునని తర్కప్రమాణంబులచే నెఱింగి కారణాత్మదృష్టిం జూచిన సకలంబును విశుద్ధంబగునని వేదాంతంబులును స్మృతులును సాదరంబునం బలుకుచుండు, నట్లగుట సమస్తంబును స్వానుభవంబున, బరమేశ్వర స్వరూపంబుగాఁజూచువానికి సర్వంబును విశుద్ధంబగుఁ గాదియుంబులేఁ దరి నూతుండు మహర్షిప్రోక్తంబునకు, మఱియు నిట్లనియె. 233

∞ అభక్ష్యనివృత్తి ∞

కం॥ ఇపుడమిగలయభక్ష్యంబులు విడువఁగఁ జాఁజిత్తశుద్ధి వేగమ కల్గుఁ గాఁ
గాఁజిత్తశుద్ధిగల్గినఁ బోడమఁగ విజ్ఞానమీశబోధకమగుచున్॥ 234

కం॥ పరమేశ్వరవిజ్ఞాన
స్ఫురణంబున గ్రంథు లెడలిపోవును, మోహం
బిరవొందు, నభక్ష్యంబులు
గరిమన్ భక్షింపఁజిత్తకలుషముగలుగున్॥ 235

తే॥ భావకలుషంబుచేత నేర్పడజనించు
భ్రాంతివిజ్ఞాన, మదిత్రోఁపఁబడి నిషిద్ధ
కర్మరతిఁ జేయు, దానన కల్మషంబు
సేయు, నంతట సంసారసిద్ధియగును॥ 236

కం॥ అటమీఁదముక్తియెన్నడు
ఘటియింపదు, దానఁ జేసికడుదూరముగా
నెటులైన నభక్ష్యంబులు
పటుబుద్ధిన్ విడువవలయుఁ బ్రాజ్ఞులకెపుడున్॥ 237

ఉ॥ అట్టియభక్ష్యవస్తుతతు లజ్ఞులకే ధర, బ్రహ్మవేత్తకున్
గట్టిగ సర్వమున్ లసదఖండనిజాకృతిఁదోఁచు, వేదముల్
"పట్టుగ నన్నమే, నెటియ భక్షణచేసెద నే" నటంచు నె
వ్వట్టునఁ బల్కుచుండుటను బ్రాజ్ఞుఁడు(సర్వము)దా గ్రసించెడిన్॥

3.65

వ॥ మఱియు బ్రహ్మకృతాదిక నానావిధజగజ్జాలంబు సర్వం
బును మృత్యుసమేతంబుగా బ్రహ్మంబగుట బ్రహ్మవిదుండు బ్రహ్మంబై
నతాను బ్రహ్మస్వరూపంబైనవిశ్వంబు భోజ్యంబుగా గ్రసించు, జాగ
త్స్వప్నంబులందనయందు సంకల్పమాత్రంబుగాఁ బ్రకాశించు నీవిశ్వం
బు సుషుప్తియందుఁ దానేగ్రసించినట్లు బ్రహ్మవిదుం డాత్మస్థితంబైనస
ర్వంబునుం దానే గ్రసింపుచుండు, నట్టివానికి భోజ్యాభోజ్యంబులు లేవు
సత్తామాత్రంబు బ్రహ్మంబగు, సత్తాతిరేకంబుగా నేమియు లే, దట్ల
గుటచేనవిచారదశయందే సర్వమోహినిమైన మాయ గలదుగాని విచా
రదశయందు లే, దదియు శివజ్ఞానవిహీనులనుం దోఁచు, యోగులకు శివజ్ఞా
నబాధితయై దిఙ్మోహవిధంబునఁ బ్రారబ్ధానుభవపర్యంతంబును దోఁచ
చుండు, బ్రహ్మవిదుం డీజగంబుఁజూచియుం దన కన్యంబుగాఁజూడం
డట్లగుట నాతని కభక్ష్యంబు లే, దజ్ఞులకు భక్ష్యాభక్ష్యవిచారంబు చే
యవలయు, నందు బ్రహ్మవిదులుగాని బ్రాహ్మణులకభక్ష్యపరిహారంబు
నకు వ్యవస్థ శివునిచే నిర్మింపంబడియె, నదెట్లనిన. 239

సీ॥ లశునద్వయము విడ్వరాహంబు గంజయు
గంధవర్ణరసాదికలనచేత
వరపలాండుసమానవస్తువులన్నియుఁ
గుక్కుటచ్ఛత్రాకగోధకలును
వార్తాకశిగ్రుకవసుమతీలవణంబు
లింగువనువినాగ నెల్లచెట్ల
పా లూషరంబగునేల మొలచినట్టి
తృణము చిప్పకసప్పు ద్విజుఁడు కోర్కి
నైన నవశంబుచేనైన నశనముగను
గొనుటగూడదు, శ్రుతిబాహ్యజనముచేత
నంటఁబడినట్టివస్తువు లశనముగను
గొనుటకూడదు బ్రాహ్మణజనము కెపుడు 240

మైన క్షాళనంబును నధికంబైన ప్రోక్షణంబును, నుదక్యాంత్యాదిదూ
షితంబైనపక్వాన్నంబు పరిత్యజింపవలయు, నదియు భారషట్క-పరిమి
తంబయ్యె నేని క్షాళనంబుచేసి ప్రోక్షణంబుచేయవలయు, నుదక్యాం
త్యాదిస్పృష్టంబును శ్వసూకరఖరోష్ట్రాదిస్పృష్టంబును నైనవస్త్రంబు
క్షాళనంబుసేయవలయు, నూతనకాషాయచిత్రరక్తకృష్ణవస్త్రంబులు
ను గంబళాదికంబును ప్రోక్షణంబున శుద్ధియగుఁ, దండులాదిధాన్యం
బులును గుడాదిరసద్రవ్యంబులును గాకాదిదూషితంబులైన దశాంశం
బులువిడిచి శేషంబుల క్షాళనంబున శుద్ధిచేయందగు, సకలద్రవ్యంబు
లును వాయుపూతంబులగుట శుద్ధంబులయ్యును దుష్టభాండస్థితివలనె
నపవిత్రంబులగు, నీద్రవ్యంబులకు ధాన్యంబులకుంబోలె శుద్ధిచేయువ
లయు, నలభ్యద్రవ్యమందుఁ బ్రోక్షణంబుచేతనే శుచిత్వంబుగల్గుఁ,
కేశలోమనఖకీటమక్షికాదిదూషితంబైనయన్నంబు భస్మంబుచేతను
బ్రక్షాళనంబుచేతను ఘృతంబుచేతను శుద్ధంబగు, శూద్రాంత్యాశుచి
సంస్పృష్టంబైనయన్నంబు త్యాజ్యంబగు, ననేకంబులగుధాన్యవస్త్రాదు
ల కశుచిత్వంబువాటిల్లిన నుదకప్రోక్షణంబున శుచిత్వంబుసంభవించు,
ఫలంబులకు క్షాళనంబున శుద్ధియగు. సురాస్పర్శంబులకు నగ్నిదా
హంబునశుద్ధియగు, శ్వచండాలాదిస్పర్శనంబులైన తైజసంబులు మార్జ
నంబునను బ్రోక్షణంబునను దింత్రిణ్యామ్లశోధనంబునను భస్మమృజ్జ
లాదులచేతను శుద్ధియగు, నుదక్యాభుక్తకాంస్యపాత్రంబునకు నగ్ని
స్పర్శనంబునను క్షాళనంబునను శుద్ధిగలుగుఁ, గల్యాణ తీర్థయాత్రా
దేశక్షోభ విభ్రమదేవోత్సవ దారిద్ర్యంబులయందు స్పృష్టిదోషంబు
లేదు, శూద్రానులోమప్రతిలోమకాకాదిదూషితంబులైన ద్రవ్యంబు
లు మృజ్జలాదులచేతను నేకవింశతిమార్జనంబులచేతను శుద్ధియగు, న
శుచియగు శిలాపాత్రభస్మజలంబులచే శుద్ధినొందు, నబ్జశంఖశుక్త్యాది
ద్రవ్యంబు లన్నియుఁ బ్రక్షాళనభస్మమార్జనంబుల శుద్ధినొందు, నింక
బహూక్తులంబని లేదు, సత్యాదిలక్షణంబును నిత్యశుద్ధంబును నగు బ్ర
హ్మంబుగా భావించిన సకలద్రవ్యంబులును శుద్ధినొందు, బ్రహ్మదృష్టిఁ.